

Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση

Ενδιάμεση Έκθεση
2025

***Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση
Ενδιάμεση Έκθεση 2025***

ISSN: 2529-1173

Copyright © INE ΓΣΕΕ

Αθήνα, Ιανουάριος 2026

Ιουλιανού 24, Αθήνα 10434

Τηλ. 210 8202247, 210 8202249

e-mail: f.athousaki@inegsee.gr, www.inegsee.gr

Γλωσσική επιμέλεια – Διορθώσεις: Στέλλα Ζούπα

*Απαγορεύεται η με οποιονδήποτε τρόπο ανατύπωση ή μετάφραση
όλου ή μέρους του κειμένου χωρίς την άδεια του εκδότη.
Επίσης, η αναδημοσίευση (όλου ή μέρους του) χωρίς αναφορά της πηγής.*

Η παρούσα έκθεση αναρτήθηκε στο site του INE ΓΣΕΕ στις 21/01/2026.

Περιεχόμενα

Συντομογραφίες.....	4
Ευρετήριο διαγραμμάτων	5
Βασικά συμπεράσματα και εμπειρικά ευρήματα της Ενδιάμεσης Έκθεσης.....	7
1. Εισαγωγή	13
2. Μακροοικονομικές εξελίξεις	16
3. Η αγορά εργασίας και το βιοτικό επίπεδο των εργαζομένων στην Ελλάδα και στην ΕΕ.....	26
3.1 Η εξέλιξη των εισοδηματικών δεικτών.....	37
3.2 Οι συνθήκες διαβίωσης των εργαζομένων και των πολιτών	46
4. Οι εξελίξεις του κόστους στέγασης στην Ελλάδα.....	57
Βιβλιογραφία	68

Συντομογραφίες

Σε ορισμένα διαγράμματα της Έκθεσης –όπου ήταν αναγκαίο για λόγους οικονομίας χώρου– η Ευρωζώνη, η Ευρωπαϊκή Ένωση και τα κράτη-μέλη της συντομογραφούνται κατά τον ακόλουθο τρόπο:

Ονομασία στα ελληνικά	Κωδικός χώρας
Ευρωζώνη	EA
Ευρωπαϊκή Ένωση	EU
Βέλγιο	BE
Βουλγαρία	BG
Τσεχία	CZ
Δανία	DK
Γερμανία	DE
Εσθονία	EE
Ιρλανδία	IE
Ελλάδα	EL
Ισπανία	ES
Γαλλία	FR
Κροατία	HR
Ιταλία	IT
Κύπρος	CY
Λετονία	LV
Λιθουανία	LT
Λουξεμβούργο	LU
Ουγγαρία	HU
Μάλτα	MT
Ολλανδία	NL
Αυστρία	AT
Πολωνία	PL
Πορτογαλία	PT
Ρουμανία	RO
Σλοβενία	SI
Σλοβακία	SK
Φινλανδία	FI
Σουηδία	SE

Ευρετήριο διαγραμμάτων

Διάγραμμα 2.1	Ρυθμός μεταβολής του πραγματικού ΑΕΠ σε Ελλάδα και ΕΕ (2019:1-2025:3, σε ετήσια βάση, σταθερές τιμές 2020)	17
Διάγραμμα 2.2	Ρυθμός μεταβολής πραγματικού ΑΕΠ στις χώρες της ΕΕ (2025:3, σε ετήσια βάση, σταθερές τιμές 2020)	18
Διάγραμμα 2.3	Πραγματικό κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε Ελλάδα και ΕΕ (2019-2024, σε σταθερές τιμές 2020)	20
Διάγραμμα 2.4	Κατά κεφαλήν ΑΕΠ των χωρών-μελών ως ποσοστό του μέσου όρου της ΕΕ (2019, 2024, σε μονάδες αγοραστικής δύναμης [PPS], EU (27)=100)	21
Διάγραμμα 2.5	Συνιστώσες της ζήτησης ως ποσοστά (%) του ΑΕΠ σε Ελλάδα και ΕΕ (2019:3, 2025:3)	22
Διάγραμμα 2.6	Επιλεγμένοι τύποι κεφαλαιουχικού προϊόντος ως ποσοστά του ακαθάριστου σχηματισμού παγίου κεφαλαίου (σταθερές τιμές 2020, 2019:3-2025:3)	24
Διάγραμμα 3.1	Ποσοστό απασχόλησης στην Ελλάδα, στην ΕΕ και σε επιλεγμένα κράτη-μέλη της ΕΕ (ηλικίες 15-64 ετών)	28
Διάγραμμα 3.2	Οικονομικά μη ενεργός πληθυσμός ως ποσοστό (%) των ατόμων σε ιδιωτικά νοικοκυριά στην Ελλάδα, στην ΕΕ και σε επιλεγμένες ομάδες κρατών-μελών και ομάδες πληθυσμού (ηλικίες 15-64 ετών)	29
Διάγραμμα 3.3	Ποσοστό υποαπόδοσης της αγοράς εργασίας στην Ελλάδα, στην ΕΕ και σε επιλεγμένα κράτη-μέλη της ΕΕ (ποσοστό [%] του διευρυμένου εργατικού δυναμικού, ηλικίες 15-74 ετών)	31
Διάγραμμα 3.4	Ποσοστό νέων εκτός της απασχόλησης, εκπαίδευσης ή κατάρτισης (NEET) στην Ελλάδα, στην ΕΕ και σε επιλεγμένα κράτη-μέλη της ΕΕ (ηλικίες 15-29 ετών)	32
Διάγραμμα 3.5	Ποσοστό (%) εργαζομένων στη βιομηχανία στο σύνολο των εργαζομένων στην Ελλάδα, στην ΕΕ και σε επιλεγμένα κράτη-μέλη της ΕΕ (ηλικίες 15-64 ετών)	34
Διάγραμμα 3.6	Ποσοστό (%) εργαζομένων σε κλάδους μεταποίησης υψηλής και μέσης προς υψηλή τεχνολογία στο σύνολο των εργαζομένων στην Ελλάδα, στην ΕΕ και σε επιλεγμένα κράτη-μέλη της ΕΕ	36
Διάγραμμα 3.7	Ποσοστό (%) εργαζομένων σε κλάδους υψηλής τεχνολογίας στο σύνολο των εργαζομένων στην Ελλάδα, στην ΕΕ και σε επιλεγμένα κράτη-μέλη της ΕΕ	37
Διάγραμμα 3.8	Μέσοι μισθοί και ημερομίσθια στην Ελλάδα, στην ΕΕ και σε επιλεγμένα κράτη-μέλη της ΕΕ (σε PPS)	38
Διάγραμμα 3.9	Μισθοί και ημερομίσθια ανά ώρες εργασίας στην Ελλάδα, στην ΕΕ και σε επιλεγμένα κράτη-μέλη της ΕΕ (σε PPS)	39
Διάγραμμα 3.10	Μισθοί και ημερομίσθια ανά ώρες εργασίας στον πρωτογενή τομέα στην Ελλάδα, στην ΕΕ και σε επιλεγμένα κράτη-μέλη της ΕΕ (σε PPS)	40
Διάγραμμα 3.11	Μισθοί και ημερομίσθια ανά ώρες εργασίας στη Βιομηχανία (πλην Κατασκευών) στην Ελλάδα, στην ΕΕ και σε επιλεγμένα κράτη-μέλη της ΕΕ (σε PPS)	41
Διάγραμμα 3.12	Μισθοί και ημερομίσθια ανά ώρες εργασίας στον τομέα των υπηρεσιών στην Ελλάδα, στην ΕΕ και σε επιλεγμένα κράτη-μέλη της ΕΕ (σε PPS)	42
Διάγραμμα 3.13	Μισθοί και ημερομίσθια ανά ώρες εργασίας στον κλάδο «Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσυκλετών» στην Ελλάδα, στην ΕΕ και σε επιλεγμένα κράτη-μέλη της ΕΕ (σε PPS)	44
Διάγραμμα 3.14	Μισθοί και ημερομίσθια ανά ώρες εργασίας στον κλάδο «Δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και υπηρεσιών εστίασης» στην Ελλάδα, στην ΕΕ και σε επιλεγμένα κράτη-μέλη της ΕΕ (σε PPS)	45
Διάγραμμα 3.15	Μισθοί και ημερομίσθια ανά ώρες εργασίας σε κλάδους υψηλής τεχνολογίας στην Ελλάδα, στην ΕΕ και σε επιλεγμένα κράτη-μέλη της ΕΕ (2023, σε PPS)	46

Διάγραμμα 3.16	Ποσοστό (%) μισθωτών που αντιμετωπίζουν υλική και κοινωνική στέρηση στην Ελλάδα, στην ΕΕ και σε επιλεγμένα κράτη-μέλη της ΕΕ (ηλικίες 16 ετών και άνω)	48
Διάγραμμα 3.17	Ποσοστό (%) μισθωτών σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού στην Ελλάδα, στην ΕΕ και σε επιλεγμένα κράτη-μέλη της ΕΕ (ηλικίες 18 ετών και άνω)	49
Διάγραμμα 3.18	Επιλεγμένοι δείκτες οικονομικής στενότητας στην Ελλάδα και σε επιλεγμένες ομάδες χωρών της ΕΕ (I)	50
Διάγραμμα 3.19	Επιλεγμένοι δείκτες οικονομικής στενότητας στην Ελλάδα και σε επιλεγμένες ομάδες χωρών της ΕΕ (II)	53
Διάγραμμα 4.1	ΕνΔΤΚ στην κατηγορία «Στέγαση» (Ελλάδα και ΕΕ, Νοέμβριος 2015-Νοέμβριος 2025, Σεπτέμβριος 2021=100)	58
Διάγραμμα 4.2	ΕνΔΤΚ στις επιμέρους υποομάδες της κατηγορίας «Στέγαση» (Ελλάδα και ΕΕ, Νοέμβριος 2015-Νοέμβριος 2025, Σεπτέμβριος 2021=100)	59
Διάγραμμα 4.3	Ποσοστό (%) δαπανών στέγασης στο διαθέσιμο εισόδημα στα κράτη-μέλη της ΕΕ (2019 και 2024)	60
Διάγραμμα 4.4	Ποσοστό (%) δαπανών στέγασης στο διαθέσιμο εισόδημα επιλεγμένων νοικοκυριών στα κράτη-μέλη της ΕΕ (2024)	61
Διάγραμμα 4.5	Ποσοστό (%) υπερβολικής επιβάρυνσης του κόστους στέγασης στα κράτη-μέλη της ΕΕ (2019 και 2024)	62
Διάγραμμα 4.6	Ποσοστό (%) υπερβολικής επιβάρυνσης του κόστους στέγασης επιλεγμένων νοικοκυριών στα κράτη-μέλη της ΕΕ (2024)	63
Διάγραμμα 4.7	Ποσοστό (%) υπερβολικής επιβάρυνσης του στεγαστικού κόστους (βάσει κυριότητας της κατοικίας) στα κράτη-μέλη της ΕΕ (2024)	64
Διάγραμμα 4.8	Ποσοστό (%) υπερβολικής επιβάρυνσης του στεγαστικού κόστους, ανά εισοδηματικό πεμπτημόριο, στα κράτη-μέλη της ΕΕ (2019 και 2024)	65
Διάγραμμα 4.9	Ποσοστό (%) υπερβολικής επιβάρυνσης του στεγαστικού κόστους ανά περιφέρεια (2021 και 2024)	66

Βασικά συμπεράσματα και εμπειρικά ευρήματα της Ενδιάμεσης Έκθεσης

- Η Ελλάδα τα τελευταία τρίμηνα καταγράφει υψηλότερους ρυθμούς οικονομικής μεγέθυνσης από τον μέσο όρο της ΕΕ, ο οποίος αντανακλά κυρίως τη στασιμότητα των μεγάλων οικονομιών (Γερμανία, Γαλλία, Ιταλία). Ωστόσο, η επίδοση της Ελλάδας υπολείπεται συγκρίσιμων χωρών. Αρκετές χώρες καταγράφουν σαφώς υψηλότερους ρυθμούς, γεγονός που αποκαλύπτει τη σχετική υστέρηση της ελληνικής οικονομίας.
- Το χάσμα στο επίπεδο ευημερίας μεταξύ Ελλάδας και ΕΕ παραμένει εξαιρετικά υψηλό. Το πραγματικό κατά κεφαλήν ΑΕΠ στην Ελλάδα ανήλθε το 2019 σε 17.210 ευρώ, έναντι 32.270 ευρώ στην ΕΕ, ενώ το 2024 η απόκλιση παραμένει περίπου στις 14.600 ευρώ. Παρά την ανάκαμψη που σημειώθηκε μετά το 2021, η απόσταση από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο δεν περιορίζεται, γεγονός που δείχνει ότι οι ρυθμοί μεγέθυνσης δεν επαρκούν για ουσιαστική σύγκλιση του βιοτικού επιπέδου.
- Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Ελλάδας σε μονάδες αγοραστικής δύναμης (PPS) ανήλθε από 65,5% του μέσου όρου της ΕΕ το 2019 σε 68,5% το 2024. Παράλληλα, σε σύγκριση με τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, η Ελλάδα υπολείπεται χωρών όπως η Τσεχία (90,6%), η Λιθουανία (87,5%), η Εσθονία (79,0%) και η Πολωνία (78,4%), ενώ συγκρίνεται κυρίως με τη Λετονία (68,4%). Η Ρουμανία (77%) είναι σαφώς σε υψηλότερη θέση από την Ελλάδα, η οποία υπερβαίνει μόνο τη Βουλγαρία (65,9%). Αξίζει να σημειωθεί ότι την περίοδο 2019-2024 η Ελλάδα βελτίωσε τη θέση της κατά μόλις 3 ποσοστιαίες μονάδες, έναντι 11 ποσοστιαίων μονάδων της Βουλγαρίας, γεγονός που καταδεικνύει ασθενέστερη δυναμική σύγκλισης.
- Η διάρθρωση της ζήτησης παραμένει καταναλωκεντρική. Η κατανάλωση των νοικοκυριών αντιστοιχεί στο 67,7% του ΑΕΠ το γ' τρίμηνο του 2025, έναντι 51,1% στην ΕΕ. Οι επενδύσεις αυξάνονται μεν στο 16,9% του ΑΕΠ, αλλά παραμένουν σημαντικά χαμηλότερες από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο (21,3%). Παράλληλα, το εμπορικό έλλειμμα διευρύνεται από 0,8% του ΑΕΠ το 2019 σε 3,9% το 2025, αναδεικνύοντας τη χρόνια εισαγωγική εξάρτηση της οικονομίας.
- Η διάρθρωση της επενδυτικής ανάκαμψης που σημειώθηκε τα τελευταία χρόνια δεν ενισχύει την παραγωγικότητα και τον παραγωγικό μετασχηματισμό της οικονομίας. Το μερίδιο των επενδύσεων σε κατοικίες ως προς το σύνολο των

επενδύσεων αυξήθηκε από 7,1% το 2019 σε 19,0% το 2025, ενώ οι επενδύσεις σε μηχανολογικό εξοπλισμό μειώνονται από 26,8% σε 21,3% και σε τεχνολογία, πληροφορική και επικοινωνία από 9,3% σε 8,0%. Οι μεταβολές αυτές, που αποτυπώνουν την κατανομή των επενδυτικών πόρων, δεν δημιουργούν συνθήκες ουσιαστικής βελτίωσης των ποιοτικών παραμέτρων του αναπτυξιακού υποδείγματος, αναβάθμισης δεξιοτήτων και δημιουργίας ποιοτικών θέσεων εργασίας.

- Οκτώ και πλέον χρόνια μετά την έξοδο της χώρας από τα προγράμματα οικονομικής προσαρμογής και παρά την επιστροφή της οικονομίας σε θετικούς ρυθμούς μεγέθυνσης, οι επιδόσεις της αγοράς εργασίας, αν και βελτιωμένες τα τελευταία έτη, συνεχίζουν να απέχουν αρκετά από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Ακόμη πιο ανησυχητικό, όμως, είναι το γεγονός ότι η Ελλάδα, εξαιτίας θεσμικών και αναπτυξιακών εμπλοκών που παρουσιάζει, υπολείπεται σημαντικά ακόμη και έναντι κρατών-μελών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης και των Βαλκανίων σε μια σειρά κρίσιμους δείκτες της αγοράς εργασίας και των συνθηκών διαβίωσης των εργαζομένων.
- Ενδεικτικά, το γ' τρίμηνο του 2025 το ποσοστό απασχόλησης στη χώρα μας διαμορφώθηκε στο 65,6%, επίπεδο 5,7 ποσοστιαίες μονάδες χαμηλότερο του μέσου όρου της ΕΕ και 8,5 και 0,8 ποσοστιαίες μονάδες χαμηλότερο του μέσου ποσοστού απασχόλησης στα κράτη της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης και των Βαλκανίων αντίστοιχα. Το ίδιο διάστημα το ποσοστό υποαπόδοσης της αγοράς εργασίας στην Ελλάδα, αν και μειώθηκε στο 11,6%, παρέμεινε αρκετά υψηλότερο έναντι του μέσου ποσοστού των κρατών-μελών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης (6,2%) και της Βαλκανικής (8%).
- Επιπλέον, το 2024 το ποσοστό των απασχολούμενων στους κλάδους της βιομηχανίας διαμορφώθηκε στη χώρα μας στο 12,2%, οριακά αυξημένο σε σχέση με το 2019, αλλά 0,9 ποσοστιαίες μονάδες χαμηλότερο του 2009. Συγκρινόμενη με την αντίστοιχη στα υπόλοιπα υπό εξέταση κράτη-μέλη της ΕΕ, η επίδοση αυτή προκαλεί έντονο προβληματισμό. Ειδικότερα, στις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης το αντίστοιχο μέσο ποσοστό ήταν 23,2%, στις οικονομίες των Βαλκανίων 21,6%, ενώ στις χώρες της Περιφέρειας (Ισπανία, Πορτογαλία και Ιταλία) 17,3%. Αντίστοιχες αποκλίσεις εντοπίζονται και όσον αφορά το ποσοστό όσων εργάζονται σε κλάδους της μεταποίησης υψηλής και μέσης προς υψηλή τεχνολογία, καθώς και ευρύτερα σε κλάδους υψηλής τεχνολογίας.

- Σημαντικές, όμως, είναι και οι αποκλίσεις που αφορούν τις αποδοχές των εργαζομένων. Ειδικότερα, ενώ το 2009 ο μέσος ετήσιος μισθός στη χώρα μας σε όρους PPS (22.107) αντιστοιχούσε στο 91,8% του μέσου ευρωπαϊκού (24.087), το 2019 η αναλογία αυτή μειώθηκε στο 61,2% (18.204 στην Ελλάδα, έναντι 29.738 στην ΕΕ), ενώ το 2024 διαμορφώθηκε ακόμη χαμηλότερα στο 59,1% (21.486 στην Ελλάδα, έναντι 36.382 στην ΕΕ).
- Η εικόνα παραμένει εξίσου προβληματική, αν σταθμίζουμε τις συνολικές αποδοχές των μισθωτών με τις ώρες εργασίας τους. Ειδικότερα, το μέσο ωρομίσθιο των εργαζομένων σε όρους PPS ανερχόταν το 2024 στη χώρα μας σε 11,3, όταν στις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης ήταν 15,3, στα κράτη-μέλη των Βαλκανίων 18,1 και στις οικονομίες της Περιφέρειας 20,4.
- Σημειώνεται ότι οι συνθήκες υποαμοιβής των μισθωτών στη χώρα μας σε σχέση με τις υπόλοιπες υπό εξέταση οικονομίες της ΕΕ είναι οριζόντιες, καλύπτοντας σχεδόν όλους τους τομείς οικονομικής δραστηριότητας. Ενδεικτικά, το 2024 στους κλάδους της Βιομηχανίας (πλην Κατασκευών) το μέσο ωρομίσθιο σε όρους PPS στην Ελλάδα διαμορφώθηκε σε 14,1, όταν στις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης ήταν 15,1, στα κράτη-μέλη των Βαλκανίων 15,2 και στις οικονομίες της Περιφέρειας 21,4. Επίσης, το ίδιο έτος στις υπηρεσίες οι ωριαίες αποδοχές των μισθωτών στην Ελλάδα σε όρους PPS αντιστοιχούσαν μόλις στο 72% του αντίστοιχου μέσου επιπέδου των χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, στο 56,5% των κρατών-μελών των Βαλκανίων και στο 54,4% των οικονομιών της Περιφέρειας. Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι σημαντικές μισθολογικές αποκλίσεις μεταξύ Ελλάδας και άλλων κρατών-μελών της ΕΕ παρατηρούνται ακόμη και σε κλάδους, στους οποίους η χώρα μας εμφανίζει σχετικά υψηλή συγκέντρωση απασχόλησης, όπως ο κλάδος «Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών» και ο κλάδος «Δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και υπηρεσιών εστίασης».
- Οι χαμηλές επιδόσεις που καταγράφει η Ελλάδα σε σχέση με άλλα κράτη-μέλη της ΕΕ όσον αφορά την εξέλιξη βασικών ποσοτικών και εισοδηματικών δεικτών της αγοράς εργασίας αντικατοπτρίζονται και σε αντίστοιχες αποκλίσεις σε μια σειρά μεγέθη που αποτυπώνουν το επίπεδο διαβίωσης πολιτών και εργαζομένων. Αν και είναι γεγονός ότι η χώρα μας εμφανίζει πλέον βελτιωμένες επιδόσεις σε αρκετούς δείκτες συνθηκών διαβίωσης, η απόσταση που τη χωρίζει με άλλα κράτη-μέλη της ΕΕ σε ορισμένους από αυτούς παραμένει μεγάλη, ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις η

απόσταση αυτή έχει αυξηθεί, παρά το πέρας της οικονομικής κρίσης της δεκαετίας του 2010.

- Ενδεικτικά, το 2024 το ποσοστό των μισθωτών που διαβιούσαν σε συνθήκες υλικής και κοινωνικής στέρησης διαμορφώθηκε στη χώρα μας στο 21% και ήταν με διαφορά το υψηλότερο μεταξύ των 15 επιλεγμένων κρατών-μελών της ΕΕ, ξεπερνώντας κατά 12,6 ποσοστιαίες μονάδες τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Αντίστοιχα, σε σχέση με τα κράτη-μέλη της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, το ποσοστό στη χώρα μας ήταν υψηλότερο κατά 16,1 ποσοστιαίες μονάδες, ενώ σε σχέση με τις οικονομίες της Περιφέρειας κατά 11,8 ποσοστιαίες μονάδες υψηλότερο. Μικρότερη (7,6 ποσοστιαίες μονάδες) ήταν η απόκλιση του ποσοστού των μισθωτών στη χώρα μας που διαβιούσαν το 2024 σε συνθήκες υλικής και κοινωνικής στέρησης σε σχέση με τα άλλα κράτη-μέλη της Βαλκανικής.
- Επιπλέον, στην Ελλάδα το 2024 το 18,5% των ατόμων που ζούσαν σε νοικοκυριά με εξαρτώμενα παιδιά δήλωναν ότι αδυνατούσαν να διατηρήσουν επαρκώς ζεστή την οικία τους, έναντι μέσου ποσοστού 12,9% στις οικονομίες της Περιφέρειας και 10,4% στα κράτη-μέλη της Βαλκανικής, τα οποία μάλιστα τα τελευταία δεκαπέντε έτη έχουν καταγράψει αξιοσημείωτη μείωση των αντίστοιχων ποσοστών. Επίσης, το 2024 το ποσοστό του πληθυσμού που ζούσε σε νοικοκυριά με εξαρτώμενα παιδιά και αδυνατούσε να ανταποκριθεί σε μια σειρά πάγιες πληρωμές, όπως ενοίκιο ή δόση δανείου, λογαριασμοί νερού, ηλεκτρικού ρεύματος, δόσεις πιστωτικών καρτών κ.ά. διαμορφώθηκε στο υψηλό 46,6%. Σε σύγκριση με το αντίστοιχο μέσο ποσοστό στα κράτη-μέλη της Βαλκανικής, το ποσοστό αυτό ήταν υψηλότερο κατά 30 ποσοστιαίες μονάδες, ενώ έναντι εκείνου στις οικονομίες της Περιφέρειας και στα κράτη-μέλη της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης υψηλότερο κατά 34,6 και 40,3 ποσοστιαίες μονάδες αντίστοιχα.
- Από τα στοιχεία προκύπτει ότι στην Ελλάδα παγιώνεται μια τροχιά διαρθρωτικής απόκλισης, όπου οι αυξήσεις της παραγωγής και του ΑΕΠ δεν μεταφράζονται σε ανάλογη βελτίωση των αποδοχών και των συνθηκών διαβίωσης των εργαζομένων. Η εξέλιξη αυτή αναδεικνύει ένα δομικό πρόβλημα κοινωνικής και αναπτυξιακής σύγκλισης. Η συστηματική παρακολούθηση, αξιολόγηση και διόρθωση αυτών των αποκλίσεων αποτελεί, κατά την άποψή μας, μείζονα πρόκληση της ασκούμενης οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής. Και αυτό διότι σε μια περίοδο, που σε παγκόσμια κλίμακα διαμορφώνονται νέες ιεραρχίες ισχύος και ανταγωνισμού ως αποτέλεσμα ραγδαίων μεταβολών στο τεχνοοικονομικό υπόδειγμα των

οικονομιών, σοβαρών γεω-οικονομικών ανακατατάξεων και ευρύτερων διαρθρωτικών μετασχηματισμών (δημογραφικό, ψηφιοποίηση, κλιματική κρίση κ.ά.), οι εν λόγω αποκλίσεις υπονομεύουν περαιτέρω την εύθραυστη ανθεκτικότητα της ελληνικής οικονομίας, λειτουργώντας ως δυνητικοί καταλύτες μακροοικονομικής και χρηματοπιστωτικής αστάθειας και υποβάθμισης της κοινωνικής ευημερίας.

- Δυνητική εστία μακρο-χρηματοπιστωτικής αστάθειας εξακολουθεί να παραμένει και το στεγαστικό πρόβλημα, το οποίο έχει βρεθεί τα τελευταία χρόνια στο επίκεντρο του δημόσιου ενδιαφέροντος εξαιτίας, μεταξύ άλλων, της αύξησης που καταγράφουν οι δαπάνες στέγασης. Είναι χαρακτηριστικό ότι το 2024 στην Ελλάδα το ποσοστό δαπανών στέγασης στο διαθέσιμο εισόδημα ανερχόταν στο 35,5%. Η τιμή αυτή, αν και μειωμένη συγκριτικά με το 2019, παραμένει με διαφορά η υψηλότερη μεταξύ των κρατών-μελών της ΕΕ. Αξιοσημείωτο είναι ότι τα μονοπρόσωπα νοικοκυριά στην Ελλάδα δαπανούσαν το 51,1% του διαθέσιμου εισοδήματός τους για να καλύψουν τις στεγαστικές τους ανάγκες, ενώ τα τετραμελή νοικοκυριά που αποτελούνται από δύο ενήλικες με δύο εξαρτώμενα παιδιά δαπανούσαν το 34,8% του διαθέσιμου εισοδήματός τους. Οι επιδόσεις αυτές αποτελούν τις χειρότερες επιδόσεις μεταξύ των κρατών-μελών της ΕΕ.
- Τονίζεται ότι το 2024 στην Ελλάδα το ποσοστό του πληθυσμού που διαβιούσε σε νοικοκυριά όπου το στεγαστικό κόστος ήταν μεγαλύτερο του 40% του διαθέσιμου εισοδήματός τους (ποσοστό υπερβολικής επιβάρυνσης από το κόστος στέγασης) ανερχόταν στο 28,9%. Το ποσοστό αυτό, παρά την αποκλιμάκωσή του σε σχέση με το 2019 (36,2%), παραμένει το υψηλότερο μεταξύ των κρατών-μελών της ΕΕ.
- Αξιοσημείωτες διαφοροποιήσεις παρουσιάζει το ποσοστό υπερβολικής επιβάρυνσης του κόστους στέγασης ανάλογα με το καθεστώς ιδιοκτησίας της κατοικίας. Το 2024 το ποσοστό αυτό για τους ενοικιαστές ανερχόταν στο 37,4% (τρίτο υψηλότερο στην ΕΕ), ενώ για τα άτομα σε ιδιόκτητη κατοικία, χωρίς δάνειο ή υποθήκη σε εκκρεμότητα, ήταν 25,7% (το υψηλότερο μεταξύ των κρατών-μελών της ΕΕ).
- Επιπρόσθετα, το κόστος στέγασης στη χώρα μας έχει δυσανάλογη επίδραση στην ευημερία των πολιτών διαφορετικής εισοδηματικής κατάστασης. Ενδεικτικά, το 2024 για τα άτομα που ανήκαν στο φτωχότερο εισοδηματικό πεμπτημόριο το ποσοστό υπερβολικής επιβάρυνσης του κόστους στέγασης ανερχόταν στο 88,6%

(έναντι 27,8% στην ΕΕ), ενώ για τα πλουσιότερα άτομα (5ο εισοδηματικό πεμπτημόριο) στο 1,4% (συγκριτικά με 0,7% στην ΕΕ).

- Σε επίπεδο περιφερειών, το υψηλότερο ποσοστό υπερβολικής επιβάρυνσης από το κόστος στέγασης εμφάνισαν το 2024 οι περιφέρειες Κεντρικής Μακεδονίας (35,7%), Πελοποννήσου (33,1%), Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης (31,9%), Βορείου Αιγαίου (31,7%) και Δυτικής Ελλάδας (31,5%). Στον αντίποδα, το ίδιο έτος τα χαμηλότερα ποσοστά επιβάρυνσης κατέγραψαν οι περιφέρειες Κρήτης (20,4%) και Νοτίου Αιγαίου (23,5%), ακολουθούμενες από τις περιφέρειες Ηπείρου (24,6%), Αττικής (26,5%) και Ιονίων Νήσων (26,9%). Κοντά στον μέσο όρο της χώρας κυμάνθηκαν, τέλος, τα αντίστοιχα ποσοστά στη Θεσσαλία (28%) και στις περιφέρειες Στερεάς Ελλάδας (28,6%) και Δυτικής Μακεδονίας (29,3%). Τονίζεται ότι οκτώ από τις δεκατρείς περιφέρειες της χώρας κατέγραψαν το 2024 υψηλότερα ποσοστά υπερβολικής επιβάρυνσης του στεγαστικού κόστους έναντι του 2021.

1. Εισαγωγή

Η παρούσα Ενδιάμεση Έκθεση του ΙΝΕ ΓΣΕΕ εξετάζει την εξέλιξη βασικών ποσοτικών και ποιοτικών μεγεθών της ελληνικής οικονομίας, με χρονική εστίαση στο γ' τρίμηνο του 2025. Η ανάλυση δεν περιορίζεται στη συγκυριακή αποτύπωση των μακροοικονομικών επιδόσεων της οικονομίας, αλλά επιχειρεί μια συνολικότερη αποτίμηση των βραχυπρόθεσμων και των μεσομακροπρόθεσμων προοπτικών της, εστιάζοντας στις δομικές τάσεις που διαμορφώνουν τη δυναμική της μεγέθυνσης, της απασχόλησης και των εισοδημάτων.

Η επίτευξη διατηρήσιμης δυναμικής της οικονομίας κρίνεται ως ιδιαίτερος κρίσιμη σε ένα διεθνές περιβάλλον αυξημένης γεωπολιτικής αβεβαιότητας και έντονων μετασχηματισμών. Η κλιμάκωση των γεωπολιτικών ανταγωνισμών, η εντεινόμενη στρατιωτικοποίηση των διεθνών σχέσεων, η αναδιάταξη των παγκόσμιων αλυσίδων αξίας και η επιστροφή του εθνικού κράτους ως κεντρικού γεωοικονομικού δρώντα διαμορφώνουν νέους περιορισμούς αλλά και νέες προκλήσεις για τις εθνικές οικονομίες. Στο πλαίσιο αυτό, η βιώσιμη οικονομική μεγέθυνση, η κοινωνική σταθερότητα και η παραγωγική αναβάθμιση της χώρας δεν αποτελούν μόνο συμβατικές επιδιώξεις, αλλά συνδέονται άμεσα με ζητήματα ανθεκτικότητας, στρατηγικής αυτονομίας και γεωπολιτικής ισχύος.

Στον κυρίαρχο δημόσιο λόγο, η τρέχουσα οικονομική συγκυρία αποτιμάται κυρίως μέσα από μια δέσμη θετικών μακροοικονομικών ενδείξεων, οι οποίες προβάλλονται ως τεκμήριο επιτυχίας της ασκούμενης οικονομικής πολιτικής. Πράγματι, η ελληνική οικονομία καταγράφει ρυθμούς μεγέθυνσης υψηλότερους από τον μέσο όρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ), το δημόσιο χρέος αποκλιμακώνεται και η χώρα έχει ανακτήσει τη δημοσιονομική σταθερότητα και τη διεθνή αξιοπιστία της. Οι εξελίξεις αυτές συνιστούν αναμφίβολα σημαντική βελτίωση σε σχέση με την προηγούμενη δεκαετία, κατά την οποία η οικονομική προσαρμογή συνοδεύτηκε από βαθιά ύφεση, μαζική ανεργία και εκτεταμένη υποβάθμιση των εισοδημάτων.

Ωστόσο, η μονοδιάστατη ανάγνωση των συμβατικών μακροοικονομικών δεικτών δεν επαρκεί για την κατανόηση της πραγματικής δυναμικής της οικονομίας και των κοινωνικών της συνεπειών. Παρά τις επιλεκτικές φορολογικές παρεμβάσεις και τις περιορισμένες αυξήσεις εισοδημάτων, η συνολική φορολογική επιβάρυνση της

μισθωτής εργασίας και της κατανάλωσης παραμένει υψηλή, ενώ η αναδιανεμητική λειτουργία του φορολογικού συστήματος εξακολουθεί να είναι αξιοσημείωτα περιορισμένη. Η λειτουργία του σημερινού αναπτυξιακού υποδείγματος της χώρας συνεχίζει να βασίζεται σε άνισες κατανομές κόστους και οφέλους, με την εργασία να φέρει δυσανάλογο βάρος προσαρμογής. Υπό αυτές τις συνθήκες, όπως θα δείξουμε στη συνέχεια, η οικονομική μεγέθυνση δεν μεταφράζεται αυτομάτως σε βελτίωση του βιοτικού επιπέδου, της ποιότητας εργασίας και της κοινωνικής συνοχής.

Στο πλαίσιο αυτό, η Έκθεσή μας υιοθετεί ως βασικό αναλυτικό και αξιολογικό σημείο αναφοράς την έννοια της οικονομίας της αξιοπρέπειας. Πρόκειται για ένα αναπτυξιακό υπόδειγμα στο οποίο η ποιότητα της εργασίας αντιμετωπίζεται ως θεμέλιο της παραγωγικότητας, της κοινωνικής συνοχής και της μακροοικονομικής ανθεκτικότητας. Η αξιοπρεπής εργασία, οι σταθερές συνθήκες απασχόλησης, τα επαρκή εισοδήματα και η θεσμική προστασία των εργαζομένων δεν αποτελούν απλώς κοινωνικούς στόχους, αλλά κρίσιμους παράγοντες για την αναβάθμιση της παραγωγικής βάσης, την ενίσχυση της καινοτομίας, τη βελτίωση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας της οικονομίας και τη μετάβασή της σε ένα βιώσιμο υπόδειγμα ανάπτυξης.

Επιπλέον, η σημασία της οικονομίας της αξιοπρέπειας αποκτά ιδιαίτερη βαρύτητα στο σημερινό διεθνές περιβάλλον, όπου η οικονομική ισχύς λειτουργεί ολοένα και περισσότερο ως εργαλείο γεωπολιτικής και γεωοικονομικής επιρροής. Οικονομίες που βασίζονται στη συμπίεση της εργασίας και στη διεύρυνση των ανισοτήτων εμφανίζουν χαμηλή ανθεκτικότητα, περιορισμένη στρατηγική αυτονομία και αυξημένη εξάρτηση από εξωγενείς παράγοντες. Αντίθετα, η ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής, του ανθρώπινου κεφαλαίου και της παραγωγικής επάρκειας συνιστά αναγκαία προϋπόθεση για τη γεωοικονομική αναβάθμιση της χώρας και τη βελτίωση της θέσης της στον διεθνή καταμερισμό εργασίας.

Στο σημείο αυτό είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι η ελληνική οικονομία εισέρχεται σε μια νέα μεταβατική φάση. Η σταδιακή ολοκλήρωση της απορρόφησης των πόρων του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας και η πλήρης εφαρμογή του αναθεωρημένου ευρωπαϊκού πλαισίου δημοσιονομικής διακυβέρνησης επαναφέρουν ένα πιο δεσμευτικό και περιοριστικό πλαίσιο οικονομικής πολιτικής. Οι επιλογές που θα γίνουν αποκτούν στρατηγικό χαρακτήρα, καθώς θα καθορίσουν όχι μόνο τη διατηρησιμότητα της μεγέθυνσης, αλλά και τη δυνατότητα της ελληνικής οικονομίας

να κινηθεί προς ένα αναπτυξιακό πρότυπο κοινωνικά βιώσιμο, παραγωγικά ισχυρό και γεωοικονομικά ανθεκτικό.

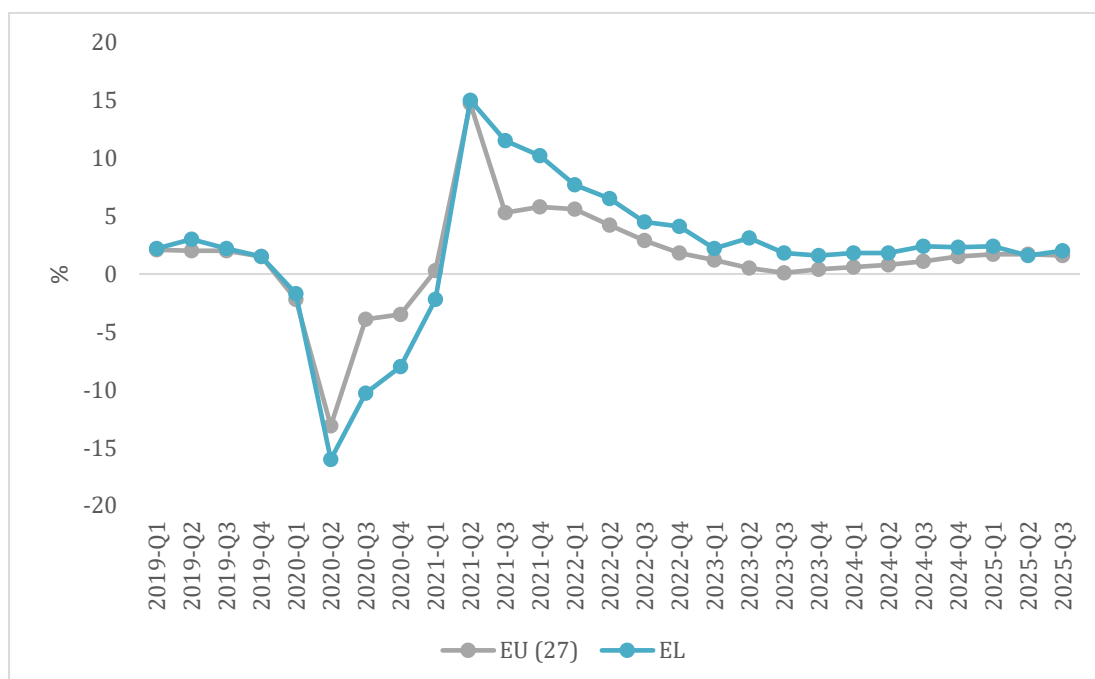
Η παρούσα Έκθεση επιδιώκει να συνδέσει τα μακροοικονομικά δεδομένα με την καθημερινή πραγματικότητα της αγοράς εργασίας και των νοικοκυριών. Κεντρικός της στόχος είναι να αναδείξει τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες η μακροοικονομική σταθερότητα και οι θετικοί ρυθμοί μεγέθυνσης μπορούν να μετασχηματιστούν σε διατηρήσιμη κοινωνική πρόοδο και σε ουσιαστική γεωοικονομική αναβάθμιση της χώρας, με επίκεντρο την εργασία, την αξιοπρεπή διαβίωση και την κοινωνική συνοχή.

2. Μακροοικονομικές εξελίξεις

Το Διάγραμμα 2.1 αποτυπώνει τη δυναμική της οικονομικής μεγέθυνσης στην Ελλάδα σε σύγκριση με την ΕΕ σε μια περίοδο έντονων εξωγενών διαταραχών και διαδοχικών φάσεων ύφεσης, ανάκαμψης και επιβράδυνσης. Η αξιολόγηση της εξέλιξης αυτής προσφέρει κρίσιμες ενδείξεις για τη φύση και τη διατηρησιμότητα της αναπτυξιακής πορείας της ελληνικής οικονομίας, καθώς και τη σταδιακή μεταβολή της σχετικής θέσης της έναντι του μέσου όρου της ΕΕ. Παρατηρούμε ότι μετά τη βαθιά ύφεση του 2020 και την ισχυρή ανάκαμψη του 2021, η Ελλάδα κατέγραψε για αρκετά τρίμηνα υψηλότερους ρυθμούς μεγέθυνσης σε σύγκριση με την ΕΕ, γεγονός που συνδέεται με το χαμηλό σημείο εκκίνησής της, τη μεγάλη εξάρτηση της οικονομίας της από κλάδους που επλήγησαν δυσανάλογα κατά την πανδημία, όπως ο τουρισμός και οι υπηρεσίες, και τη σημαντική εισροή ευρωπαϊκών πόρων. Ωστόσο, κατά τη διάρκεια του 2025, διακρίνεται σαφής επιβράδυνση και σύγκλιση των ρυθμών μεταβολής του πραγματικού Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος (ΑΕΠ) της Ελλάδας και του αντίστοιχου της ΕΕ.

Η εξέλιξη αυτή πιθανόν υποδηλώνει την εξάντληση των ισχυρών, αλλά παροδικών, παραγόντων ανάκαμψης που ακολούθησαν την πανδημική ύφεση. Η φθίνουσα αυτή δυναμική των τελευταίων τριμήνων αναδεικνύει τις διαρθρωτικές αδυναμίες της ελληνικής οικονομίας και την έλλειψη αναπτυξιακής στρατηγικής. Κατά την άποψή μας, η θετική πορεία του ρυθμού μεγέθυνσης επιβάλλει έναν ουσιαστικό προβληματισμό για τη διατηρησιμότητα της μεγέθυνσης και για το κατά πόσο η τρέχουσα δυναμική μπορεί να μεταφραστεί σε διαρκή βελτίωση των εισοδημάτων, της απασχόλησης, της κοινωνικής συνοχής και της διεθνούς θέσης της Ελλάδας. Με άλλα λόγια, η πρόκληση για την ασκούμενη οικονομική πολιτική δεν είναι απλώς η υπέρβαση του ευρωπαϊκού μέσου όρου μεταβολής του ΑΕΠ, αλλά η οικοδόμηση ενός πιο ανθεκτικού και κοινωνικά ισορροπημένου αναπτυξιακού υποδείγματος.

Διάγραμμα 2.1: Ρυθμός μεταβολής του πραγματικού ΑΕΠ σε Ελλάδα και ΕΕ (2019:1-2025:3, σε ετήσια βάση, σταθερές τιμές 2020)

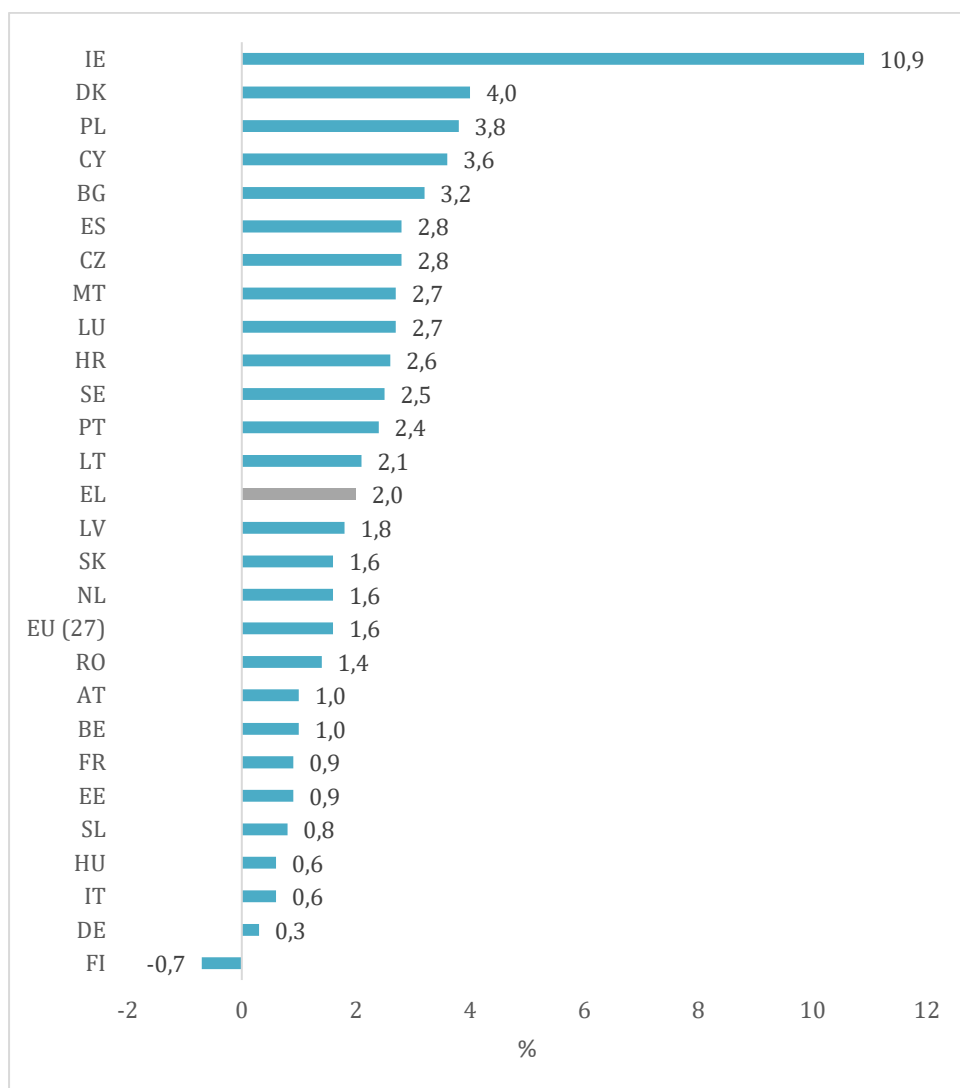

Πηγή: Eurostat (πρόσβαση: 05.01.26)

Σημείωση: Εποχικά και ημερολογιακά διορθωμένα στοιχεία.

Το Διάγραμμα 2.2 παρουσιάζει τον ρυθμό μεταβολής του πραγματικού ΑΕΠ στις χώρες της ΕΕ κατά το γ' τρίμηνο του 2025, αναδεικνύοντας μια ιδιαίτερα άνιση εικόνα ως προς τη δυναμική της οικονομικής μεγέθυνσης μεταξύ των χωρών-μελών. Ο χαμηλός μέσος ευρωπαϊκός ρυθμός αύξησης (1,6%) αντανακλά σε μεγάλο βαθμό τη στασιμότητα των τριών μεγαλύτερων οικονομιών της ΕΕ, της Γερμανίας, της Ιταλίας και της Γαλλίας. Ωστόσο, πίσω από τον χαμηλό ευρωπαϊκό μέσο όρο αναδύεται μια ομάδα χωρών, κυρίως της Ανατολικής Ευρώπης, των Βαλκανίων και μικρότερων οικονομιών της Περιφέρειας, οι οποίες καταγράφουν σαφώς υψηλότερους ρυθμούς μεγέθυνσης. Σε αυτό το πλαίσιο, η επίδοση της Ελλάδας (2,0%), αν και υπερβαίνει τον μέσο όρο της ΕΕ, υπολείπεται εκείνης αρκετών συγκρίσιμων χωρών, γεγονός που αναδεικνύει την περιορισμένη αναπτυξιακή δυναμική της ελληνικής οικονομίας.

Διάγραμμα 2.2: Ρυθμός μεταβολής πραγματικού ΑΕΠ στις χώρες της ΕΕ (2025:3, σε ετήσια βάση, σταθερές τιμές 2020)

Πηγή: Eurostat (πρόσβαση: 05.01.26)

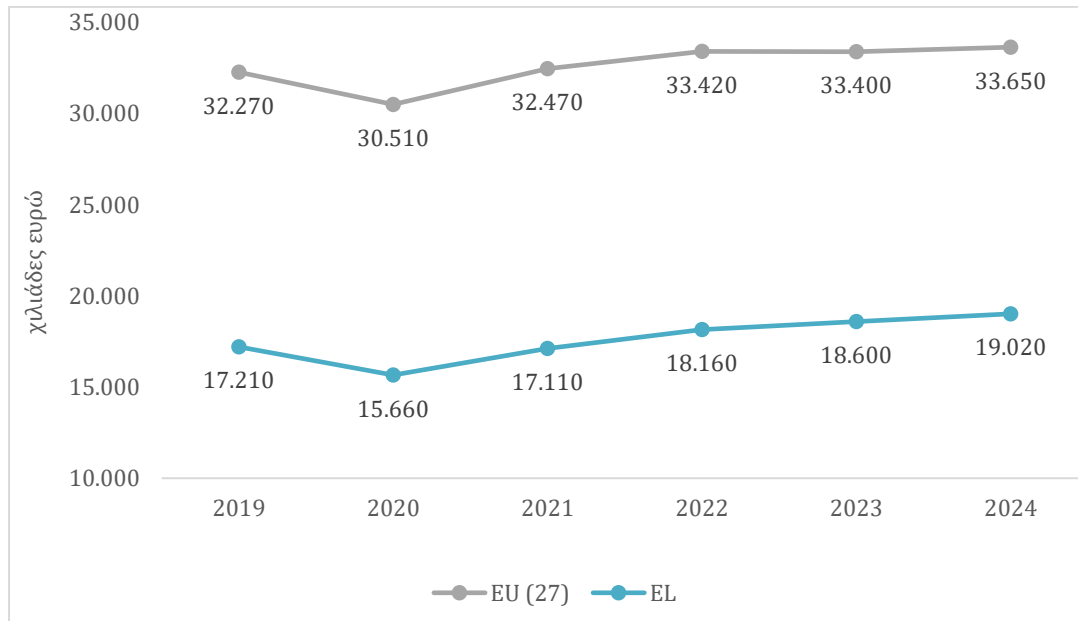
Σημείωση: Εποχικά και ημερολογιακά διορθωμένα στοιχεία.

Η εικόνα αυτή επιβεβαιώνει και ενισχύει την προαναφερθείσα ανησυχία μας, καθώς καταδεικνύει ότι η παρατηρούμενη σύγκλιση των ρυθμών μεγέθυνσης της ελληνικής οικονομίας με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο δεν συνιστά ένδειξη μιας ισχυρής και διατηρήσιμης δυναμικής. Αντιθέτως, πρόκειται για μια σύγκλιση η οποία αντανακλά αφενός την επιβράδυνση των μεγαλύτερων οικονομιών της ΕΕ και αφετέρου τα διαρθρωτικά όρια του αναπτυξιακού υποδείγματος στην Ελλάδα. Κατά την άποψή μας, η ελληνική οικονομία εξακολουθεί να στερείται ενός συνεκτικού παραγωγικού και μακροοικονομικού μετασχηματισμού. Η περιορισμένη συμβολή της μεταποίησης, η χαμηλή τεχνολογική ένταση των επενδύσεων, η χαμηλή παραγωγικότητα και η

αναπαραγωγή ενός προτύπου ανάπτυξης που βασίζεται σε υπηρεσίες χαμηλής προστιθέμενης αξίας, σε συμπίεση των μισθών και στη χαμηλή ποιότητα της εργασίας συνιστούν βασικούς ανασταλτικούς παράγοντες. Σε αυτό το πλαίσιο, η οικονομική μεγέθυνση καθίσταται εξαιρετικά ευάλωτη σε εξωγενείς διαταραχές.

Το Διάγραμμα 2.3 αποτυπώνει την εξέλιξη του πραγματικού κατά κεφαλήν ΑΕΠ στην Ελλάδα και στην ΕΕ κατά την περίοδο 2019-2024 και αναδεικνύει με ιδιαίτερη καθαρότητα τη διαχρονική υστέρηση της ελληνικής οικονομίας ως προς το επίπεδο ευημερίας και τις περιορισμένες δυνατότητες ουσιαστικής σύγκλισης με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Παρά τη μεταπανδημική ανάκαμψη και τους υψηλότερους ρυθμούς μεγέθυνσης που καταγράφηκαν σε επιμέρους έτη, το χάσμα στο βιοτικό επίπεδο όχι μόνο δεν περιορίζεται, αλλά τείνει να παγιώνεται, επιβεβαιώνοντας τα συμπεράσματα που προέκυψαν από την ανάλυση που προηγήθηκε για τη δυναμική και την ποιότητα της μεγέθυνσης. Το 2019 το πραγματικό κατά κεφαλήν ΑΕΠ στην Ελλάδα ανερχόταν στα 17.210 ευρώ έναντι 32.270 ευρώ στην ΕΕ. Κατά την περίοδο 2021-2024 καταγράφεται ανάκαμψη και στις δύο περιπτώσεις, ωστόσο η απόκλιση παραμένει ουσιαστική, καθώς το απόλυτο χάσμα διαμορφώνεται εκ νέου σε ιδιαίτερα υψηλά επίπεδα, περίπου 14.600 ευρώ το 2024. Το υφιστάμενο αναπτυξιακό υπόδειγμα, που στηρίζεται σε κλάδους χαμηλής προστιθέμενης αξίας, χαμηλού οργανωσιακού σχεδιασμού, περιορισμένης επενδυτικής έντασης και εκτεταμένης εργασιακής επισφάλειας αδυνατεί να μετατρέψει την αύξηση του ΑΕΠ σε διαρκή βελτίωση των όρων διαβίωσης. Η Ελλάδα εξακολουθεί να βρίσκεται αντιμέτωπη με ένα σημαντικό κενό ευημερίας, η κάλυψη του οποίου προϋποθέτει βαθιές διαρθρωτικές παρεμβάσεις στην παραγωγή, στην επιχειρηματικότητα και στο κοινωνικό κράτος, ώστε η οικονομική πρόοδος να αποκτήσει ανθεκτικό και κοινωνικά βιώσιμο χαρακτήρα.

Διάγραμμα 2.3: Πραγματικό κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε Ελλάδα και ΕΕ (2019-2024, σε σταθερές τιμές 2020)

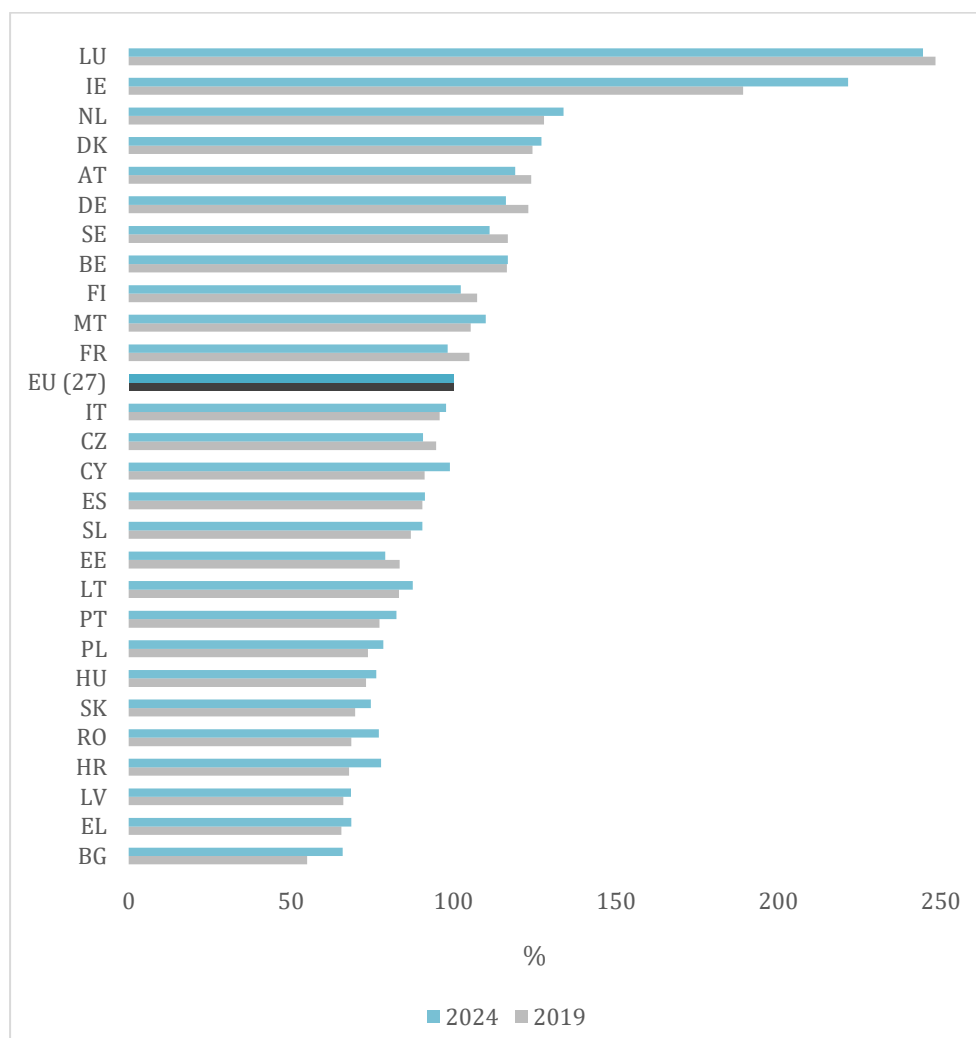
Πηγή: Eurostat (πρόσβαση: 05.01.26)

Σημείωση: Εποχικά και ημερολογιακά διορθωμένα στοιχεία.

Το Διάγραμμα 2.4 αποτυπώνει το κατά κεφαλήν ΑΕΠ των χωρών-μελών σε μονάδες αγοραστικής δύναμης (PPS) ως ποσοστό του μέσου όρου της ΕΕ για τα έτη 2019 και 2024. Η Ελλάδα καταγράφει τιμή 65,5% το 2019 και 68,5% το 2024, γεγονός που δείχνει μεν μια περιορισμένη βελτίωση, αλλά ταυτόχρονα αναδεικνύει τη διαχρονικά μεγάλη απόκλισή της από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Το εισοδηματικό αυτό χάσμα είναι από τα υψηλότερα στην ΕΕ. Την ίδια στιγμή η σύγκριση με τις χώρες του ευρωπαϊκού Νότου, της Ανατολικής Ευρώπης και των Βαλκανίων δημιουργεί μεγάλο προβληματισμό. Ενδεικτικά, το 2024 η Ιταλία προσεγγίζει το 97,7% του μέσου όρου της ΕΕ, η Ισπανία το 91,2%, η Κύπρος το 98,9% και η Πορτογαλία το 82,4%, ενώ η Σλοβενία φθάνει το 90,4%. Η Ελλάδα αποκλίνει σημαντικά από αυτή την ομάδα χωρών καταλαμβάνοντας σαφώς χαμηλότερη θέση. Παράλληλα, σε σύγκριση με τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, η Ελλάδα υπολείπεται χωρών όπως η Τσεχία (90,6%), η Λιθουανία (87,5%), η Εσθονία (79,0%) και η Πολωνία (78,4%), ενώ συγκρίνεται κυρίως με τη Λετονία (68,4%). Η Ρουμανία (77%) είναι σαφώς σε υψηλότερη θέση από την Ελλάδα, η οποία υπερβαίνει μόνο τη Βουλγαρία (65,9%). Αξίζει να σημειωθεί ότι την περίοδο 2019-2024 η Ελλάδα βελτίωσε τη θέση της κατά μόλις 3 ποσοστιαίες

μονάδες, έναντι 11 ποσοστιαίων μονάδων της Βουλγαρίας, γεγονός που καταδεικνύει ασθενέστερη δυναμική σύγκλισης.

Διάγραμμα 2.4: Κατά κεφαλήν ΑΕΠ των χωρών-μελών ως ποσοστό του μέσου όρου της ΕΕ (2019, 2024, σε μονάδες αγοραστικής δύναμης [PPS], EU [27]=100)

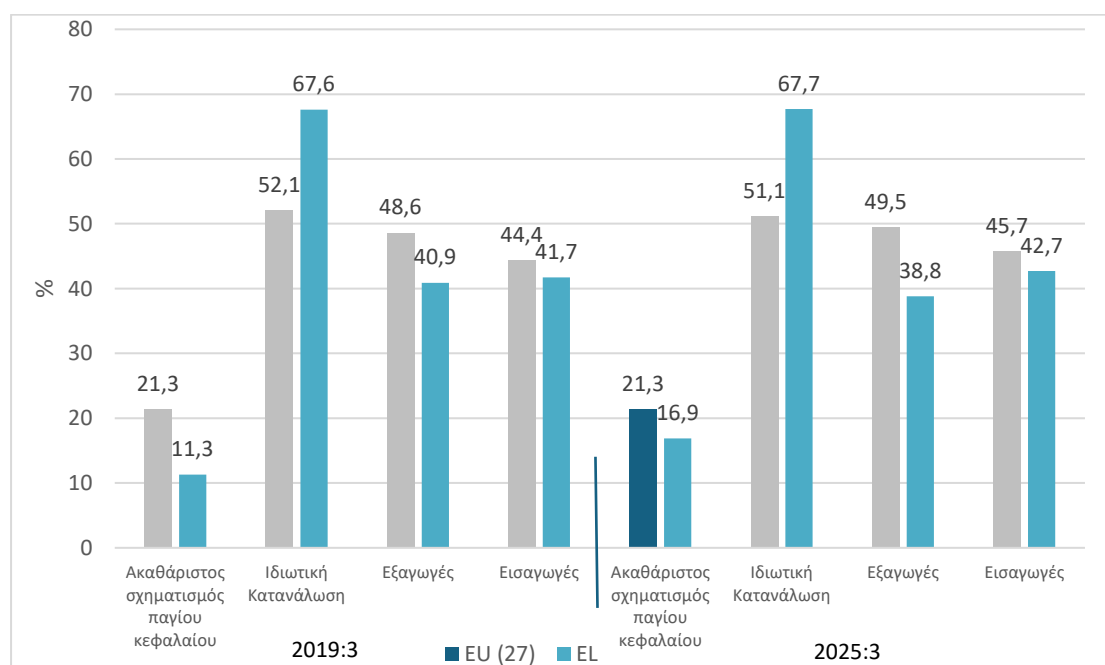

Πηγή: Eurostat (πρόσβαση: 05.01.26)

Η εξέλιξη της διάρθρωσης της συνολικής ζήτησης ως ποσοστού του ΑΕΠ στην Ελλάδα και στην ΕΕ, όπως αποτυπώνεται στο Διάγραμμα 2.5 για το γ' τρίμηνο του 2019 και του 2025, αποκαλύπτει τη διαχρονική ιδιαιτερότητα του ελληνικού αναπτυξιακού υποδείγματος. Η κατανάλωση των νοικοκυριών εξακολουθεί να αποτελεί τον κυρίαρχο πυλώνα της ζήτησης στην Ελλάδα, αντιστοιχώντας στο 67,6% του ΑΕΠ το γ' τρίμηνο του 2019 και στο 67,7% το αντίστοιχο τρίμηνο του 2025, ποσοστά σημαντικά υψηλότερα από τον μέσο όρο της ΕΕ, ο οποίος μειώνεται από 52,1% σε 51,1% αντίστοιχα. Ο ακαθάριστος σχηματισμός παγίου κεφαλαίου στην Ελλάδα παρουσιάζει

μεν αύξηση ως ποσοστό του ΑΕΠ, από 11,3% το γ' τρίμηνο του 2019 σε 16,9% το αντίστοιχο τρίμηνο του 2025, ωστόσο η υστέρηση της χώρας μας έναντι της ΕΕ παραμένει σημαντική, καθώς το αντίστοιχο ποσοστό στην Ένωση διαμορφώνεται στο 21,3%. Στο σημείο αυτό ρητορικά θέτουμε το ερώτημα ποια θα ήταν η συμπεριφορά της επένδυσης και η μεταβολή της στην Ελλάδα την περίοδο αυτή χωρίς τους πόρους του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας. Σε κάθε περίπτωση το επίμονο επενδυτικό έλλειμμα περιορίζει τη δυνατότητα ενίσχυσης, μετασχηματισμού και τεχνολογικής αναβάθμισης της παραγωγικής βάσης και της μακροχρόνιας αναπτυξιακής δυναμικής της οικονομίας. Ιδιαίτερα ανησυχητική είναι η εξέλιξη των καθαρών εξαγωγών, των οποίων η αρνητική συμβολή στο ΑΕΠ διευρύνεται αισθητά την υπό εξέταση περίοδο. Παρατηρούμε ότι το γ' τρίμηνο του 2019 οι εξαγωγές και οι εισαγωγές στην Ελλάδα ήταν στο 40,9% και στο 41,7% του ΑΕΠ αντίστοιχα, ενώ στην ΕΕ στο 48,6% και στο 44,4% αντίστοιχα. Το αντίστοιχο τρίμηνο του 2025 το έλλειμμα στο εμπορικό ισοζύγιο της Ελλάδας αυξήθηκε από 0,8% του ΑΕΠ, που ήταν το γ' τρίμηνο του 2019, σε 3,9%. Η εξέλιξη αυτή αναδεικνύει τη διαχρονική αδυναμία εξωστρέφειας της ελληνικής οικονομίας και τη σημαντική εισαγωγική εξάρτησή της.

Διάγραμμα 2.5: Συνιστώσες της ζήτησης ως ποσοστά (%) του ΑΕΠ σε Ελλάδα και ΕΕ (2019:3, 2025:3)

Πηγή: Eurostat (πρόσβαση: 05.1.26), επεξεργασία INE ΓΣΕΕ

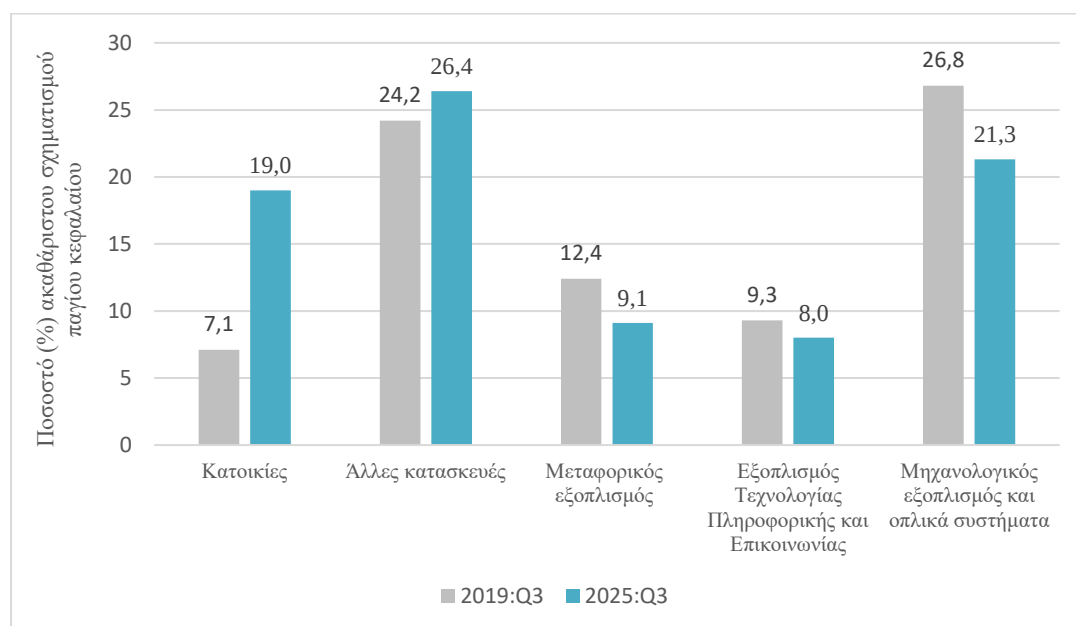
Σημείωση: Εποχικά και ημερολογιακά διορθωμένα στοιχεία.

Στο σημείο αυτό θέλουμε να υπογραμμίσουμε ότι η αναπαραγωγή ενός καταναλωκεντρικού μοντέλου μεγέθυνσης, σε συνθήκες χαμηλής επενδυτικής έντασης, διαθρωτικής παραγωγικής ανεπάρκειας και εξωτερικών ανισορροπιών περιορίζει τις προοπτικές μακροοικονομικού μετασχηματισμού και μετάβασης της χώρας σε ένα βιώσιμο και ανθεκτικό υπόδειγμα ανάπτυξης. Το συμπέρασμά μας αυτό ενισχύεται περαιτέρω από τα ευρήματα που παρουσιάζονται στο Διάγραμμα 2.6, τα οποία αφορούν επιλεγμένους τύπους κεφαλαιουχικού προϊόντος ως ποσοστά του ακαθάριστου σχηματισμού παγίου κεφαλαίου για το γ' τρίμηνο του 2019 και του 2025. Η αξιολόγηση αυτών των ευρημάτων παρέχει ενδείξεις για τη φύση, την ποιότητα και τον προσανατολισμό της επιχειρηματικής και της επενδυτικής δραστηριότητας. Παρά το γεγονός ότι την εξεταζόμενη περίοδο καταγράφεται συνολική αύξηση των επενδύσεων, η ανάλυση της σύνθεσής τους αποκαλύπτει ότι η επενδυτική ανάκαμψη δεν συνοδεύεται από αντίστοιχη ενίσχυση των παραγωγικών και των τεχνολογικών δυνατοτήτων της οικονομίας. Ειδικότερα, οι επενδύσεις σε κατοικίες παρουσιάζουν τη μεγαλύτερη ποσοστιαία αύξηση, με το μερίδιό τους στον συνολικό ακαθάριστο σχηματισμό παγίου κεφαλαίου να αυξάνεται από 7,1% το γ' τρίμηνο του 2019 σε 19,0% το αντίστοιχο τρίμηνο του 2025. Η εξέλιξη αυτή υποδηλώνει μια σαφή κατανομή επενδυτικών πόρων προς δραστηριότητες που, αν και ενισχύουν τη βραχυχρόνια οικονομική δραστηριότητα και τη ζήτηση, έχουν περιορισμένη συμβολή στη μακροχρόνια αύξηση της παραγωγικότητας, στη διάχυση της τεχνολογικής προόδου και στον παραγωγικό μετασχηματισμό της οικονομίας. Παράλληλα, οι επενδύσεις σε «Άλλες κατασκευές» επίσης αυξήθηκαν από 24,2 το γ' τρίμηνο το 2019 σε 26,4% το αντίστοιχο τρίμηνο του 2025, ένδειξη ότι η επενδυτική ανάκαμψη συνοδεύτηκε από μικρή ενίσχυση των δημόσιων και των ιδιωτικών υποδομών που είναι κρίσιμες για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας.

Ιδιαίτερη ανησυχία προκαλεί η εξέλιξη των επενδύσεων που συνδέονται άμεσα με την τεχνολογική αναβάθμιση και την καινοτομία. Το μερίδιο των επενδύσεων σε εξοπλισμό τεχνολογίας, πληροφορικής και συστημάτων επικοινωνίας στο σύνολο των επενδύσεων μειώνονται από 9,3% το γ' τρίμηνο του 2019 σε 8% το γ' τρίμηνο του 2025, ενώ το μερίδιο των επενδύσεων σε μηχανολογικό εξοπλισμό και οπλικά συστήματα περιορίζεται από 26,8% σε 21,3% και του μεταφορικού εξοπλισμού από 12,4% σε 9,1% αντίστοιχα. Οι μεταβολές αυτές, που αποτυπώνουν την κατανομή του συνόλου των επενδυτικών πόρων, δημιουργούν προβληματισμό, καθώς δεν

δημιουργούν συνθήκες ουσιαστικής βελτίωσης των ποιοτικών παραμέτρων του αναπτυξιακού υποδείγματος, αναβάθμισης δεξιοτήτων και δημιουργίας ποιοτικών θέσεων εργασίας. Η μεταβολή στη σύνθεση των επενδύσεων μεταξύ του γ' τριμήνου του 2019 και του γ' τριμήνου του 2025 δείχνει ότι η επενδυτική ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας παραμένει εγκλωβισμένη σε ένα υπόδειγμα παραγωγής χαμηλής προστιθέμενης αξίας.

Διάγραμμα 2.6: Επιλεγμένοι τύποι κεφαλαιουχικού προϊόντος ως ποσοστά του ακαθάριστου σχηματισμού παγίου κεφαλαίου (σταθερές τιμές 2020, 2019:3-2025:3)

Πηγή: Eurostat, ΕΛΣΤΑΤ (πρόσβαση: 05.01.26), επεξεργασία INE ΓΣΕΕ

Σημείωση: Εποχικά και ημερολογιακά διορθωμένα στοιχεία.

Συνολικά, η ανάλυση των μακροοικονομικών εξελίξεων στην Ελλάδα δείχνει ότι η μεταπανδημική ανάκαμψη δεν συνοδεύτηκε από ουσιαστική αλλαγή του αναπτυξιακού υποδείγματος, παρά τους θετικούς ρυθμούς αύξησης του ΑΕΠ. Η δυναμική της οικονομικής μεγέθυνσης δεν εμφανίζει χαρακτηριστικά μιας διατηρήσιμης αναπτυξιακής πορείας. Η διάρθρωση της συνολικής ζήτησης επιβεβαιώνει τη διαχρονική εξάρτησή της από την ιδιωτική κατανάλωση. Το ιδιαίτερα υψηλό μερίδιο της κατανάλωσης στο ΑΕΠ σε συνδυασμό με τη χαμηλή επενδυτική ένταση και τις επίμονες αρνητικές καθαρές εξαγωγές συγκροτούν ένα αναπτυξιακό πρότυπο περιορισμένης ανθεκτικότητας και αυξημένης εξωτερικής εξάρτησης. Στο σημερινό διεθνές περιβάλλον, όπου οι αλυσίδες αξίας αναδιατάσσονται και η οικονομική ισχύς

λειτουργεί ως εργαλείο γεωπολιτικής επιρροής, ένα τέτοιο υπόδειγμα δεν αποτελεί μόνο αναπτυξιακή παγίδα, αλλά και παράγοντα γεωοικονομικής ευαλωτότητας.

Η απουσία μιας δυναμικής στροφής της επιχειρηματικότητας προς παραγωγικές επενδύσεις, τεχνολογική αναβάθμιση και εξαγωγές υψηλής προστιθέμενης αξίας περιορίζει τις δυνατότητες αναβάθμισης της θέσης της χώρας στον διεθνή καταμερισμό εργασίας και στη διατηρησιμότητα της οικονομικής μεγέθυνσης. Ταυτόχρονα, η οικονομική μεγέθυνση δεν μετασχηματίζεται σε κοινωνική πρόοδο. Η υστέρηση αυτή αποτυπώνεται emphaticά στο επίπεδο του κατά κεφαλήν ΑΕΠ, όπου η Ελλάδα παραμένει στις τελευταίες θέσεις της ΕΕ, με κατά κεφαλήν εισόδημα περίπου 30% χαμηλότερο από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Αυτό το χάσμα ευημερίας αναδεικνύει την ανάγκη για έναν ριζικό επαναπροσδιορισμό της οικονομικής πολιτικής με βάση μια στρατηγική ενίσχυσης της παραγωγικής βάσης, της εργασίας και της πραγματικής κοινωνικής σύγκλισης ως αναγκαίων όρων όχι μόνο για τη μετάβαση σε βιώσιμη ανάπτυξη, αλλά και για τη γεωοικονομική αναβάθμιση και ανθεκτικότητα της Ελλάδας.

3. Η αγορά εργασίας και το βιοτικό επίπεδο των εργαζομένων στην Ελλάδα και στην ΕΕ

Παρά τη σχετική βελτίωση ορισμένων βασικών ποσοτικών μεγεθών της αγοράς εργασίας, η κρίση απασχόλησης στη χώρα μας δεν έχει ξεπεραστεί. Και ο λόγος είναι ότι η κρίση αυτή έχει πολυδιάστατα ενδογενή χαρακτηριστικά, τα οποία σχετίζονται με τα διαρθρωτικά χαρακτηριστικά του αναπτυξιακού υποδείγματος και την οργανωσιακή συμπεριφορά του επιχειρηματικού τομέα της οικονομίας. Τα χαμηλά επίπεδα ποιότητας της εργασίας και η αποδόμηση βασικών προστατευτικών θεσμών της αγοράς εργασίας σε συνδυασμό με την τεχνολογικά αδύναμη κλαδική διάρθρωση της οικονομίας, το έλλειμμα καινοτομίας και εξωστρέφειας και την έλλειψη συνεκτικής αναπτυξιακής φιλοσοφίας της ασκούμενης οικονομικής πολιτικής καθιστούν τόσο την αγορά εργασίας όσο και την οικονομία στο σύνολό της εύθραυστες σε εξωγενή και ενδογενή σοκ, συντηρώντας την εργασιακή επισφάλεια, την οικονομική αβεβαιότητα και τα χαμηλά επίπεδα ευημερίας πολλών εργαζομένων.

Η δομική αυτή αδυναμία την οποία εμφανίζει η αγορά εργασίας στη χώρα μας αντανakλάται πιο εμφαντικά αν συγκρίνουμε την εξέλιξη βασικών μεγεθών της με εκείνη άλλων κρατών-μελών της ΕΕ. Η παρούσα ενότητα έχει στόχο να αναδείξει ορισμένες πτυχές αυτής της σοβαρής αναπτυξιακής υστέρησης. Όπως θα επιχειρήσουμε να δείξουμε στη συνέχεια, οκτώ και πλέον χρόνια μετά την έξοδο της χώρας από τα προγράμματα οικονομικής προσαρμογής και παρά την επιστροφή της οικονομίας σε θετικούς ρυθμούς μεγέθυνσης, οι επιδόσεις της αγοράς εργασίας συνεχίζουν να απέχουν αρκετά από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο και τις αντίστοιχες επιδόσεις των πλέον αναπτυγμένων οικονομιών της Βόρειας Ευρώπης. Ακόμη πιο ανησυχητικό όμως, όπως σημειώθηκε και στην προηγούμενη ενότητα, είναι το γεγονός ότι η Ελλάδα, εξαιτίας των θεσμικών και των αναπτυξιακών εμπλοκών που παρουσιάζει, χάνει έδαφος έναντι των κρατών-μελών της Κεντρικής και της Ανατολικής Ευρώπης και των Βαλκανίων και σε μια σειρά κρίσιμους δείκτες της αγοράς εργασίας που αποτυπώνουν, μεταξύ άλλων, την κλαδική διάρθρωση της απασχόλησης, την αγοραστική δύναμη των εργαζομένων και τις συνθήκες διαβίωσής τους.

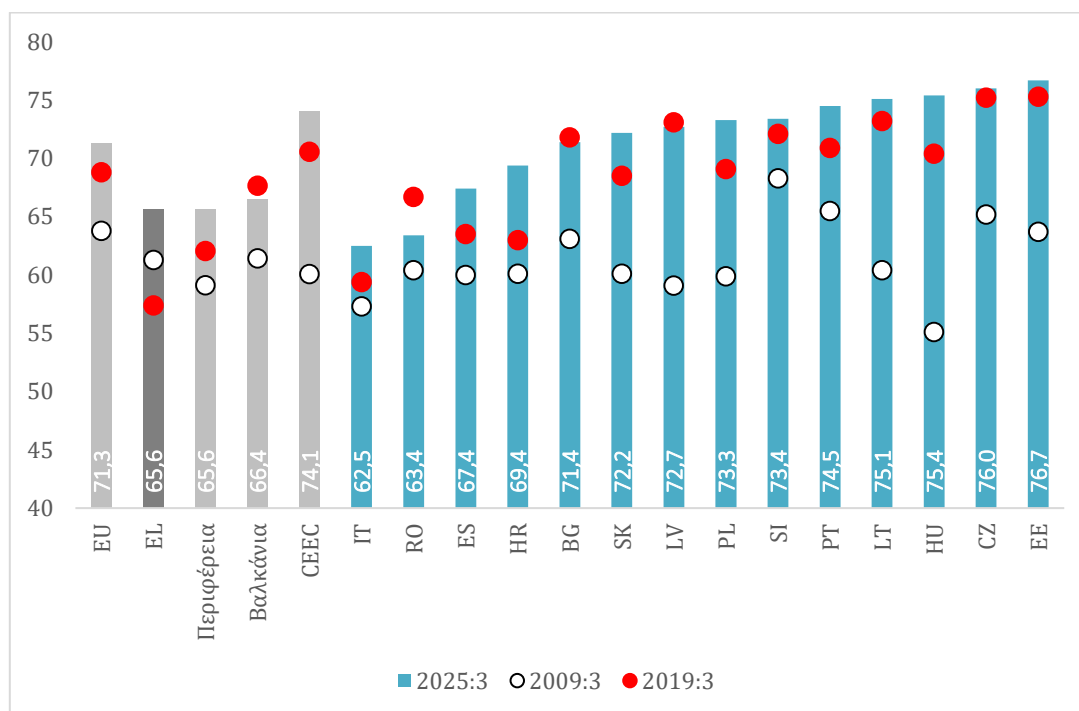
Η συστηματική παρακολούθηση, αξιολόγηση και διόρθωση αυτών των αποκλίσεων αποτελεί, κατά την άποψή μας, μείζονα πρόκληση της ασκούμενης οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής. Και αυτό διότι σε μια περίοδο, κατά την οποία σε παγκόσμια

κλίμακα διαμορφώνονται νέες ιεραρχίες ισχύος και ανταγωνισμού ως αποτέλεσμα ραγδαίων μεταβολών στο τεχνοοικονομικό υπόδειγμα των οικονομιών, σοβαρών γεωοικονομικών ανακατατάξεων και ευρύτερων διαρθρωτικών μετασχηματισμών (δημογραφικό, ψηφιοποίηση, κλιματική κρίση κ.ά.), οι εν λόγω αποκλίσεις υπονομεύουν περαιτέρω την ήδη εύθραυστη ανθεκτικότητα της ελληνικής οικονομίας, λειτουργώντας ως δυνητικοί καταλύτες μακροοικονομικής και χρηματοπιστωτικής αστάθειας και υποβάθμισης της κοινωνικής ευημερίας.

Ειδικότερα, όπως φαίνεται στο Διάγραμμα 3.1, το γ' τρίμηνο του 2025 το ποσοστό απασχόλησης στη χώρα μας διαμορφώθηκε στο 65,6%, καταγράφοντας αύξηση τόσο έναντι του αντίστοιχου τριμήνου του 2019 όσο και έναντι εκείνου πριν το ξέσπασμα της κρίσης χρέους (γ' τρίμηνο του 2009). Παρά την εξέλιξη αυτή, όμως, το επίπεδό του εξακολουθεί να υστερεί τόσο έναντι του μέσου όρου της ΕΕ όσο και των αντίστοιχων μέσων ποσοστών στα «νέα» κράτη-μέλη της ΕΕ, δηλαδή στις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης και των Βαλκανίων.¹ Ειδικότερα, σε σύγκριση με τα κράτη-μέλη της Βαλκανικής, το ποσοστό απασχόλησης στην Ελλάδα το γ' τρίμηνο του 2025 ήταν 0,8 ποσοστιαίες μονάδες χαμηλότερο, παρουσιάζοντας σημαντική υστέρηση κυρίως έναντι εκείνου στη Σλοβενία (73,4%) και στη Βουλγαρία (71,4%), ενώ καλύτερη επίδοση εμφάνισε μόνο συγκριτικά με το αντίστοιχο στη Ρουμανία (63,4%). Μεγαλύτερη, όμως, αρνητική απόκλιση εμφάνισε το ποσοστό απασχόλησης στη χώρα μας σε σχέση με εκείνο των χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, με τη μικρότερη να σημειώνεται έναντι της Σλοβακίας (6,6 ποσοστιαίες μονάδες) και η μεγαλύτερη έναντι της Εσθονίας (11,1 ποσοστιαίες μονάδες). Αντίστοιχο με το ποσοστό απασχόλησης της χώρας μας είχαν, τέλος, οι οικονομίες της περιφέρειας της Ευρωζώνης, εξέλιξη η οποία, ωστόσο, οφείλεται στην ιδιαίτερα χαμηλή επίδοση της Ιταλίας.

¹ Τα κράτη-μέλη των Βαλκανίων περιλαμβάνουν τη Βουλγαρία, τη Ρουμανία, την Κροατία και τη Σλοβενία, ενώ τα κράτη-μέλη της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης (CEEC) την Τσεχία, τη Σλοβακία, την Ουγγαρία, την Πολωνία, τη Λιθουανία, τη Λετονία και την Εσθονία. Ως οικονομίες της Περιφέρειας αναφέρονται η Ιταλία, η Ισπανία και η Πορτογαλία. Ο μέσος όρος των δεικτών κάθε επιλεγμένης ομάδας κρατών-μελών είναι σταθμισμένος βάσει του πληθυσμού τους την 1 Ιανουαρίου κάθε αντίστοιχου έτους. Για το γ' τρίμηνο του 2025 ως στάθμιση χρησιμοποιήθηκε ο πληθυσμός την 1η Ιανουαρίου του 2024, λόγω μη διαθέσιμων στοιχείων για την 1η Ιανουαρίου του 2025 την περίοδο συγγραφής της Ενδιάμεσης Έκθεσης. Η πρόσβαση στα εν λόγω πληθυσμιακά στοιχεία έγινε στις 10 Οκτωβρίου 2025.

Διάγραμμα 3.1: Ποσοστό απασχόλησης στην Ελλάδα, στην ΕΕ και σε επιλεγμένα κράτη-μέλη της ΕΕ (ηλικίες 15-64 ετών)

Πηγή: Eurostat (πρόσβαση: 22.12.2025), επεξεργασία ΙΝΕ ΓΣΕΕ

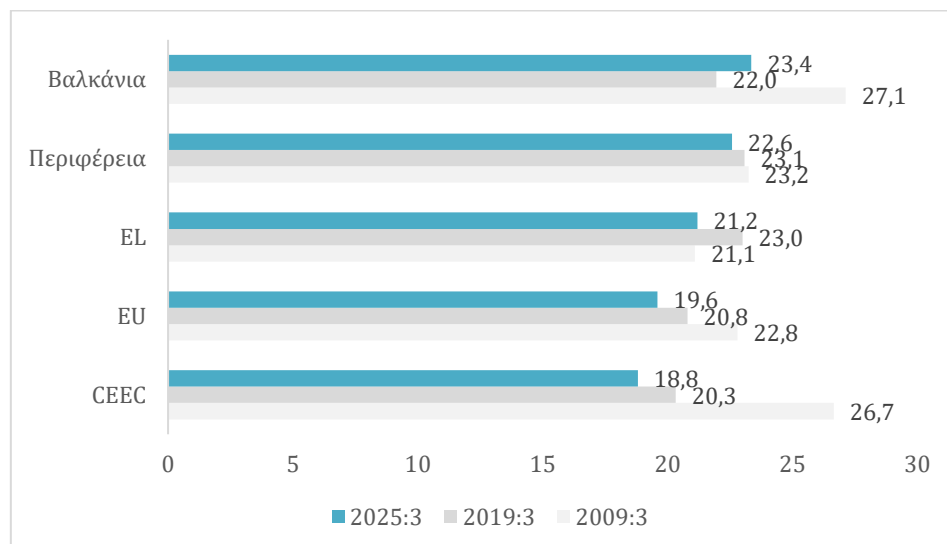
Από τα στοιχεία του Διαγράμματος 3.1 παρατηρούμε επίσης ότι, με εξαίρεση τα κράτη-μέλη των Βαλκανίων, η Ελλάδα πριν το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης (γ' τρίμηνο 2009) εμφάνιζε ποσοστό απασχόλησης υψηλότερο από τις υπόλοιπες υπό εξέταση ομάδες χωρών. Το γεγονός ότι ο συγκεκριμένος δείκτης στη χώρα μας, παρά την αύξησή του τα τελευταία έτη, βρίσκεται πλέον σε επίπεδα, κατά βάση, χαμηλότερα από εκείνα των άλλων κρατών-μελών αποκαλύπτει μια πτυχή της κρίσης απασχόλησης που συνεχίζει να αντιμετωπίζει η Ελλάδα και η οποία αποτελεί ένδειξη της ευρύτερης υποχώρησης της χώρας μας σε μια σειρά από κρίσιμα κοινωνικά και αναπτυξιακά μεγέθη τα τελευταία δεκαπέντε χρόνια. Η δυναμική αυτή μαρτυρά το σοβαρό αναπτυξιακό κόστος που είχε για την αγορά εργασίας και για άλλα βασικά υποσυστήματα της ελληνικής οικονομίας η οικονομική κρίση και τα μέτρα που προωθήθηκαν τη δεκαετία του 2010 για την αντιμετώπισή της.

Αντίστοιχη, αν και πιο ήπια, δυναμική υποχώρησης αποτυπώνεται και όσον αφορά το ποσοστό του μη οικονομικά ενεργού πληθυσμού. Συγκεκριμένα, στο Διάγραμμα 3.2(α) παρατηρούμε ότι όσον αφορά τον ανδρικό πληθυσμό, ενώ η χώρα μας προ κρίσης (γ'

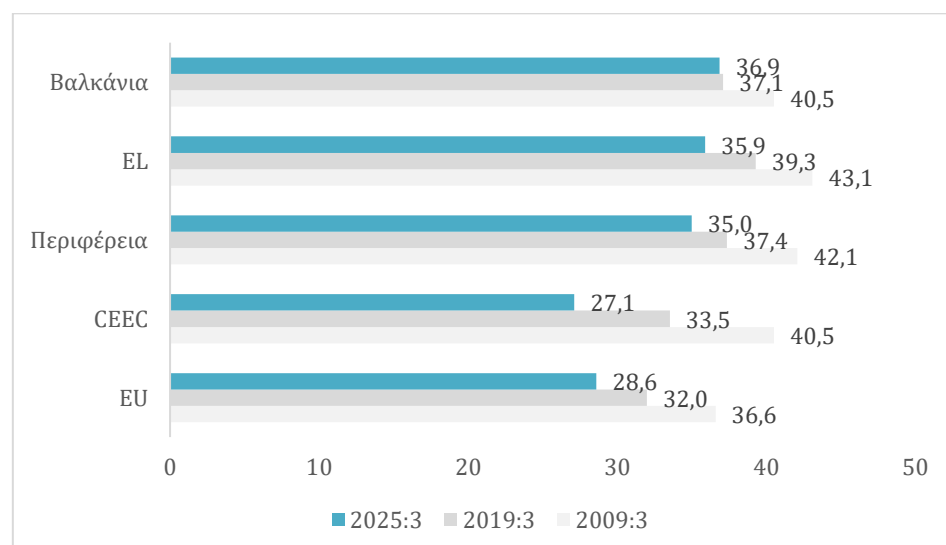
τρίμηνο του 2009) εμφάνιζε χαμηλότερο ποσοστό από όλες τις υπό εξέταση ομάδες χωρών, το γ' τρίμηνο του 2025 το ποσοστό αυτό ήταν υψηλότερο έναντι τόσο του μέσου όρου της ΕΕ όσο και των κρατών-μελών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης. Το υψηλότερο ποσοστό ανδρών που παρέμεναν το γ' τρίμηνο του 2025 οικονομικά μη ενεργοί εμφανίζουν τα κράτη-μέλη της Βαλκανικής, ποσοστό, όμως, που είναι σημαντικά βελτιωμένο έναντι του γ' τριμήνου του 2009 και πλέον κυμαίνεται σε επίπεδα σχετικά κοντά με αυτό της χώρας μας.

Διάγραμμα 3.2: Οικονομικά μη ενεργός πληθυσμός ως ποσοστό (%) των ατόμων σε ιδιωτικά νοικοκυριά στην Ελλάδα, στην ΕΕ και σε επιλεγμένες ομάδες κρατών-μελών και ομάδες πληθυσμού (ηλικίες 15-64 ετών)

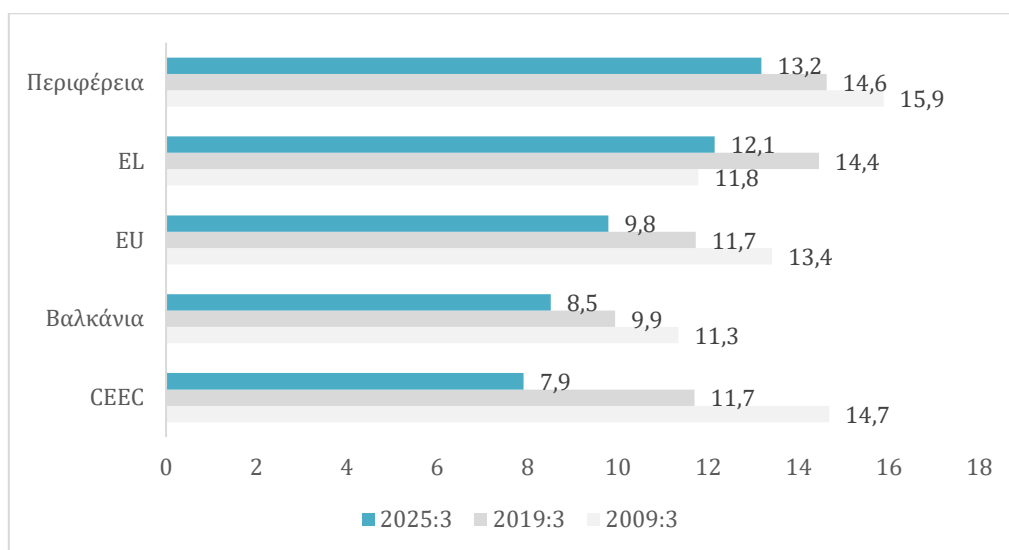
(α) Άνδρες

(β) Γυναίκες

(γ) Αποφοίτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης

Πηγή: Eurostat (πρόσβαση: 23.12.2025), επεξεργασία INE ΓΣΕΕ

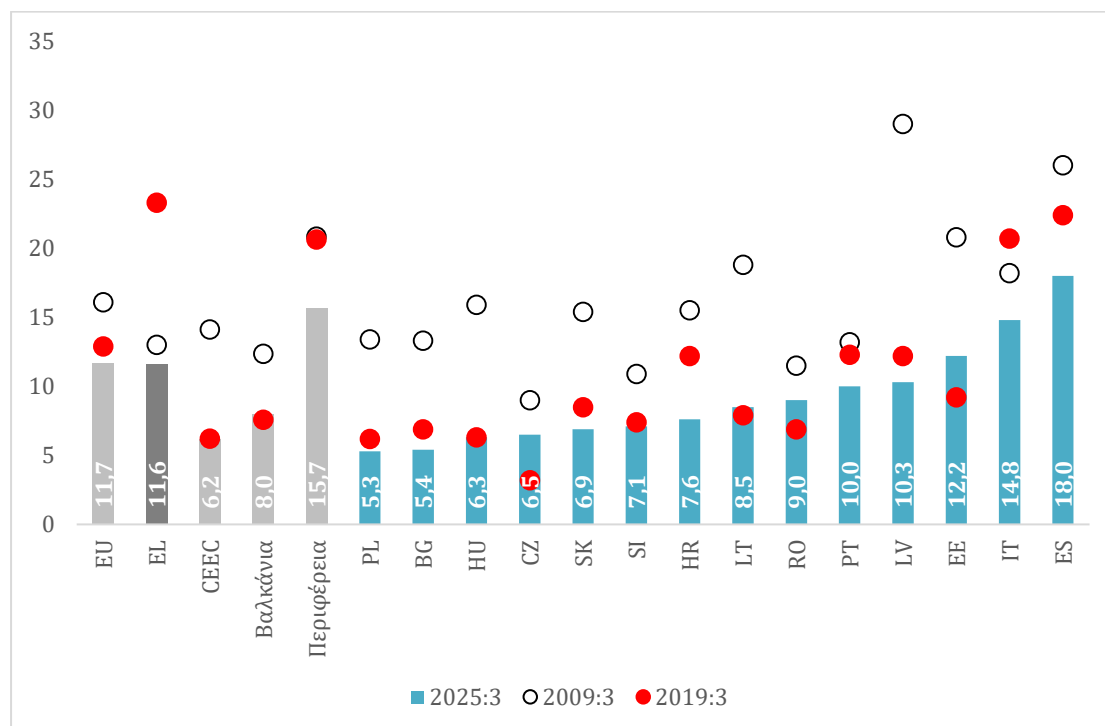
Παρόμοια εξέλιξη παρουσιάζει τόσο το ποσοστό των οικονομικά μη ενεργών γυναικών όσο και εκείνο των αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (Διάγραμμα 3.2[β] και 3.2[γ]), με τη χώρα μας το γ' τρίμηνο του 2025 να καταγράφει και στις δύο αυτές πληθυσμιακές ομάδες το δεύτερο υψηλότερο ποσοστό (35,9% και 12,1% αντίστοιχα), εμφανίζοντας οριακά καλύτερη επίδοση μόνο έναντι των βαλκανικών κρατών-μελών (όσον αφορά το ποσοστό οικονομικά μη ενεργών γυναικών) και των οικονομιών της Περιφέρειας (όσον αφορά το αντίστοιχο ποσοστό για τους αποφοίτους τριτοβάθμιας εκπαίδευσης).

Αρκετά βελτιωμένη επίδοση επιδεικνύει, όμως, η Ελλάδα όσον αφορά το ποσοστό υποαπόδοσης της αγοράς εργασίας,² το οποίο το γ' τρίμηνο του 2025 διαμορφώθηκε στη χώρα μας στο 11,6% (Διάγραμμα 3.3), σημαντικά μειωμένο έναντι του αντίστοιχου

² Ως ποσοστό υποαπόδοσης της αγοράς εργασίας ορίζεται το άθροισμα των ανέργων, των υποαπασχολούμενων σε καθεστώς μερικής απασχόλησης, των ατόμων που αναζητούν εργασία, αλλά δεν είναι άμεσα διαθέσιμα να δουλέψουν, καθώς και εκείνων που είναι διαθέσιμοι να εργαστούν, αλλά δεν αναζητούν μια θέση εργασίας προς το σύνολο του διευρυμένου εργατικού δυναμικού. Το τελευταίο περιλαμβάνει τα άτομα που ανήκουν στο εργατικό δυναμικό, εκείνα που αναζητούν εργασία, αλλά δεν είναι διαθέσιμα να εργαστούν και όσα είναι διαθέσιμα να εργαστούν, αλλά δεν αναζητούν μια θέση απασχόλησης. Για περισσότερες πληροφορίες βλ. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Labour_market_slack.

τριμήνου του 2019 (23,3%). Ωστόσο, παρά την εξέλιξη αυτή, το συγκεκριμένο ποσοστό στη χώρα μας παραμένει σχεδόν διπλάσιο του μέσου ποσοστού των κρατών-μελών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, όταν πριν το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης ήταν χαμηλότερο κατά 1,1 ποσοστιαίες μονάδες.

Διάγραμμα 3.3: Ποσοστό υποαπόδοσης της αγοράς εργασίας στην Ελλάδα, στην ΕΕ και σε επιλεγμένα κράτη-μέλη της ΕΕ (ποσοστό [%] του διευρυμένου εργατικού δυναμικού, ηλικίες 15-74 ετών)

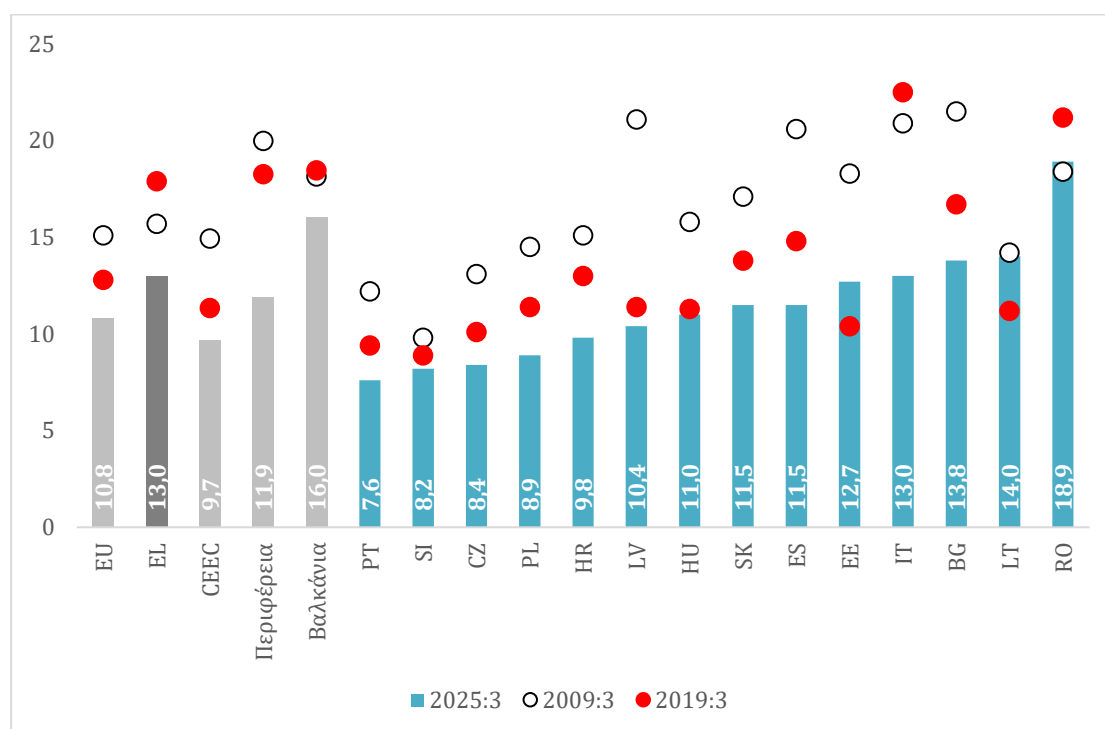
Πηγή: Eurostat (πρόσβαση: 28.12.2025), επεξεργασία INE ΓΣΕΕ

Αρκετά χαμηλότερο συγκριτικά με τη χώρα μας είναι επίσης το μέσο ποσοστό υποαπόδοσης της αγοράς εργασίας και στα κράτη-μέλη των Βαλκανίων (8%), έχοντας καταγράψει μάλιστα αξιοσημείωτη μείωση τα τελευταία δεκαπέντε έτη, ειδικά στη Βουλγαρία και στην Κροατία. Αξίζει να σημειωθεί ότι το γ' τρίμηνο του 2025 η Ελλάδα εμφάνιζε, συνολικά, καλύτερη επίδοση μόνο σε σχέση με τις οικονομίες της Περιφέρειας, και ειδικά έναντι της Ισπανίας και της Ιταλίας, ενώ σε σύγκριση με την Πορτογαλία η χώρα μας εξακολούθησε να εμφανίζει χειρότερη επίδοση.

Την ίδια στιγμή, όπως φαίνεται στο Διάγραμμα 3.4, υψηλότερο συγκριτικά με τις περισσότερες υπό εξέταση ομάδες χωρών παρέμεινε το γ' τρίμηνο του 2025 στην Ελλάδα το ποσοστό των νέων που βρίσκονται εκτός απασχόλησης, εκπαίδευσης ή

κατάρτισης (NEET), με τη χώρα μας να υστερεί ιδιαίτερα όσον αφορά την τιμή του συγκεκριμένου δείκτη έναντι των κρατών-μελών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης (9,7%), αλλά και των οικονομιών της Περιφέρειας (11,9%). Από την άλλη πλευρά, σε υψηλότερο επίπεδο από τη χώρα μας βρισκόταν το γ' τρίμηνο του 2025 το μέσο ποσοστό των NEET στις χώρες των Βαλκανίων (16%) ως συνέπεια αφενός της σημαντικής αποκλιμάκωσης του εν λόγω ποσοστού στη χώρα μας τα τελευταία έξι χρόνια και αφετέρου της σχετικά ηπιότερης μείωσής του το ίδιο διάστημα στις χώρες της Βαλκανικής, ειδικά στη Ρουμανία.

Διάγραμμα 3.4: Ποσοστό νέων εκτός της απασχόλησης, εκπαίδευσης ή κατάρτισης (NEET) στην Ελλάδα, στην ΕΕ και σε επιλεγμένα κράτη-μέλη της ΕΕ (ηλικίες 15-29 ετών)

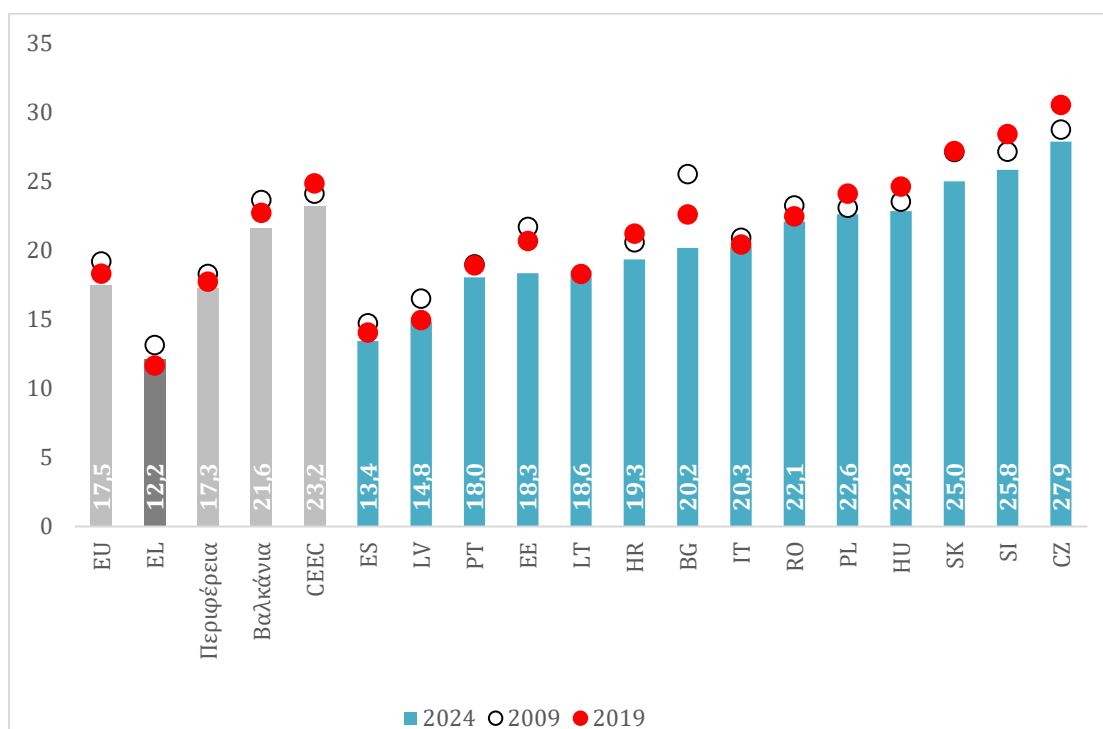
Πηγή: Eurostat (πρόσβαση: 28.12.2025), επεξεργασία INE ΓΣΕΕ

Είναι σημαντικό όμως να τονιστεί ότι, ενώ την περίοδο γ' τρίμηνο 2019-γ' τρίμηνο 2025 η Ελλάδα κατέγραψε τη δεύτερη μεγαλύτερη μείωση του ποσοστού NEET μεταξύ των 15 επιλεγμένων κρατών-μελών, συγκριτικά με την προ-οικονομικής κρίσης περίοδο (γ' τρίμηνο 2009) επιδεικνύει την τέταρτη χαμηλότερη μείωση. Ως συνέπεια, η χώρα μας εμφανίζει πλέον, μαζί με την Ιταλία, το τέταρτο υψηλότερο ποσοστό NEET, όταν πριν την ένταξή της στα προγράμματα οικονομικής προσαρμογής εμφάνιζε

ποσοστό σχεδόν αντίστοιχο με τον μέσο όρο της ΕΕ και αρκετά υψηλότερο από χώρες που πλέον καταγράφουν ποσοστά χαμηλότερα από εκείνα της Ελλάδας, όπως, ενδεικτικά, η Ισπανία, η Εσθονία, η Λετονία κ.ά. Τα στοιχεία αποκαλύπτουν ότι δεκαπέντε και πλέον έτη από το ξέσπασμα της κρίσης στη χώρα μας ένα ιδιαίτερα δυναμικό κομμάτι του ανθρώπινου κεφαλαίου της παραμένει εκτός τροχιάς ένταξής του στην αγορά εργασίας. Η συμμετοχή, συνεπώς, των νέων αυτών στην αγορά εργασίας και στα συστήματα κατάρτισης μέσω της προσφοράς θέσεων απασχόλησης υψηλής ποιότητας και της παροχής κλαδικά προσανατολισμένης εκπαίδευσης θα πρέπει, κατά την άποψή μας, να αποτελέσει βασική προτεραιότητα των παρεμβάσεων δημόσιας πολιτικής στην αγορά εργασίας στο πλαίσιο μιας νέας, βιώσιμης αναπτυξιακής στρατηγικής.

Οι μακρο-αναπτυξιακές εμπλοκές της ελληνικής οικονομίας αποτυπώνονται, όμως, και στην κλαδική διάρθρωση της απασχόλησης. Το Διάγραμμα 3.5 απεικονίζει το ποσοστό των απασχολούμενων στους κλάδους της βιομηχανίας. Παρατηρούμε ότι το ποσοστό αυτό στην Ελλάδα διαμορφώθηκε το 2024 στο 12,2%, οριακά αυξημένο σε σχέση με το 2019, αλλά 0,9 ποσοστιαίες μονάδες χαμηλότερο του 2009. Συγκρινόμενη με την αντίστοιχη στα υπόλοιπα υπό εξέταση κράτη-μέλη της ΕΕ, η επίδοση αυτή προκαλεί έντονο προβληματισμό.

Διάγραμμα 3.5: Ποσοστό (%) εργαζομένων στη βιομηχανία στο σύνολο των εργαζομένων στην Ελλάδα, στην ΕΕ και σε επιλεγμένα κράτη-μέλη της ΕΕ (ηλικίες 15-64 ετών)

Πηγή: Eurostat (πρόσβαση: 13.10.2025), επεξεργασία ΙΝΕ ΓΣΕΕ

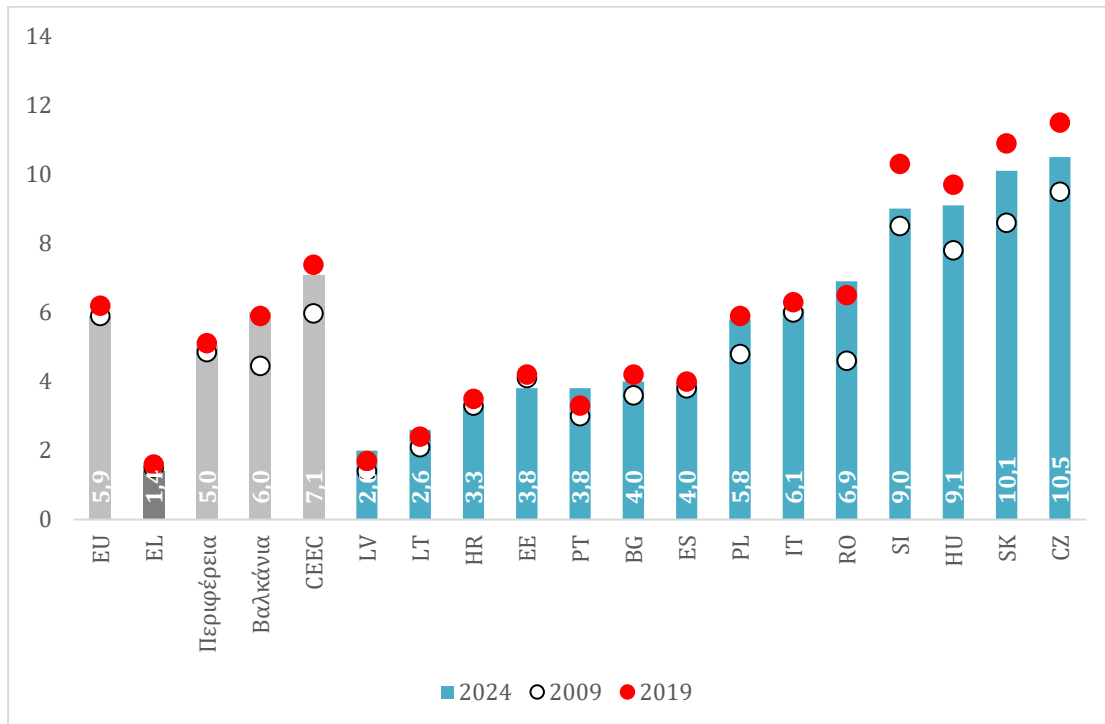
Σημείωση: Μη διαθέσιμα στοιχεία για τη Λιθουανία το 2009. Ο σταθμισμένος μέσος όρος του δείκτη για τις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης το έτος 2009 δεν περιλαμβάνει τα στοιχεία για τη Λιθουανία. Οι κλάδοι της Βιομηχανίας περιλαμβάνουν τα «Ορυχεία και λατομεία» [B], τη «Μεταποίηση» [C], την «Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού και κλιματισμού» [D] και την «Παροχή νερού, επεξεργασία λυμάτων, διαχείριση αποβλήτων και δραστηριότητες εξυγίανσης» [E]. Βλ. σχετικά: https://agridata.ec.europa.eu/Qlik_Downloads/InfoSheetSocioEconomic/infoC10.html.

Συγκεκριμένα, από τα στοιχεία του Διαγράμματος 3.5 παρατηρούμε ότι, ενώ, με εξαίρεση τη Λιθουανία, όλες οι υπόλοιπες υπό εξέταση οικονομίες της ΕΕ κατέγραψαν το 2024 χαμηλότερα ποσοστά απασχολούμενων στη βιομηχανία συγκριτικά με το 2019 και το 2009, τα ποσοστά αυτά εξακολουθούν να είναι αρκετά υψηλότερα σε σχέση με εκείνα στη χώρα μας. Για παράδειγμα, σε σχέση με το αντίστοιχο μέσο ποσοστό στα κράτη-μέλη των Βαλκανίων, το ποσοστό όσων εργάζονταν στη βιομηχανία το 2024 στη χώρα μας ήταν 9,4 ποσοστιαίες μονάδες χαμηλότερο, με τη μεγαλύτερη αρνητική απόκλιση να καταγράφεται έναντι της Σλοβενίας (13,6 ποσοστιαίες μονάδες) και τη μικρότερη έναντι της Κροατίας (7,1 ποσοστιαίες μονάδες). Γενικότερα, από το σύνολο

των υπό εξέταση χωρών, εκείνες που εμφανίζουν διαχρονικά το μεγαλύτερο μερίδιο απασχολουμένων στους βιομηχανικούς κλάδους είναι, κατά βάση, οι χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης (ειδικά η Τσεχία, η Σλοβακία, η Ουγγαρία και η Πολωνία), αλλά και ορισμένες των Βαλκανίων, όπως η Σλοβενία και η Ρουμανία. Σχετικά χαμηλά ποσοστά, αν και αρκετά υψηλότερα από αυτό της χώρα μας, εμφανίζουν τέλος οι οικονομίες της Περιφέρειας, ειδικά η Ισπανία.

Εκτός, όμως, από την ιδιαίτερα χαμηλή συγκέντρωση εργαζομένων σε βιομηχανικούς κλάδους, η Ελλάδα εμφανίζει και πολύ χαμηλά ποσοστά εργαζομένων που απασχολούνται σε κλάδους μεταποίησης υψηλής και μέσης προς υψηλή τεχνολογία (Διάγραμμα 3.6). Συγκεκριμένα, το 2024 το ποσοστό αυτό διαμορφώθηκε μόλις στο 1,4%, χαμηλότερο έναντι τόσο του 2009 όσο και του 2019. Διαφορετική είναι η εικόνα στις υπόλοιπες υπό εξέταση οικονομίες της ΕΕ, η πλειονότητα των οποίων κατέγραψε την περίοδο 2019-2024 αύξηση του ποσοστού των απασχολουμένων στους συγκριμένους κλάδους της μεταποίησης, διευρύνοντας έτσι την απόσταση που τις χωρίζει με τη χώρα μας. Ενδεικτικό της τεχνολογικής υστέρησης του παραγωγικού συστήματος της οικονομίας μας είναι ότι τα κράτη-μέλη της Βαλκανικής εμφάνιζαν το 2024 σχεδόν τετραπλάσιο μέσο ποσοστό εργαζομένων που απασχολούνται σε κλάδους της μεταποίησης υψηλής και μέσης προς υψηλή τεχνολογία, με το υψηλότερο ποσοστό να καταγράφεται στη Σλοβενία (9%) και τη Ρουμανία (6,9%), με την τελευταία μάλιστα να επιδεικνύει ιδιαίτερα καλές επιδόσεις τα τελευταία έτη. Σημειώνεται, τέλος, ότι την καλύτερη επίδοση όσον αφορά τον συγκεκριμένο δείκτη κατέγραψαν το 2024 και πάλι οι οικονομίες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, με το μέσο ποσοστό των απασχολουμένων σε κλάδους μεταποίησης υψηλής και μέσης προς υψηλή τεχνολογία να υπερβαίνει τον μέσο όρο της ΕΕ (7,1% στις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, έναντι 5,9% στο σύνολο της ΕΕ).

Διάγραμμα 3.6: Ποσοστό (%) εργαζομένων σε κλάδους μεταποίησης υψηλής και μέσης προς υψηλή τεχνολογία στο σύνολο των εργαζομένων στην Ελλάδα, στην ΕΕ και σε επιλεγμένα κράτη-μέλη της ΕΕ

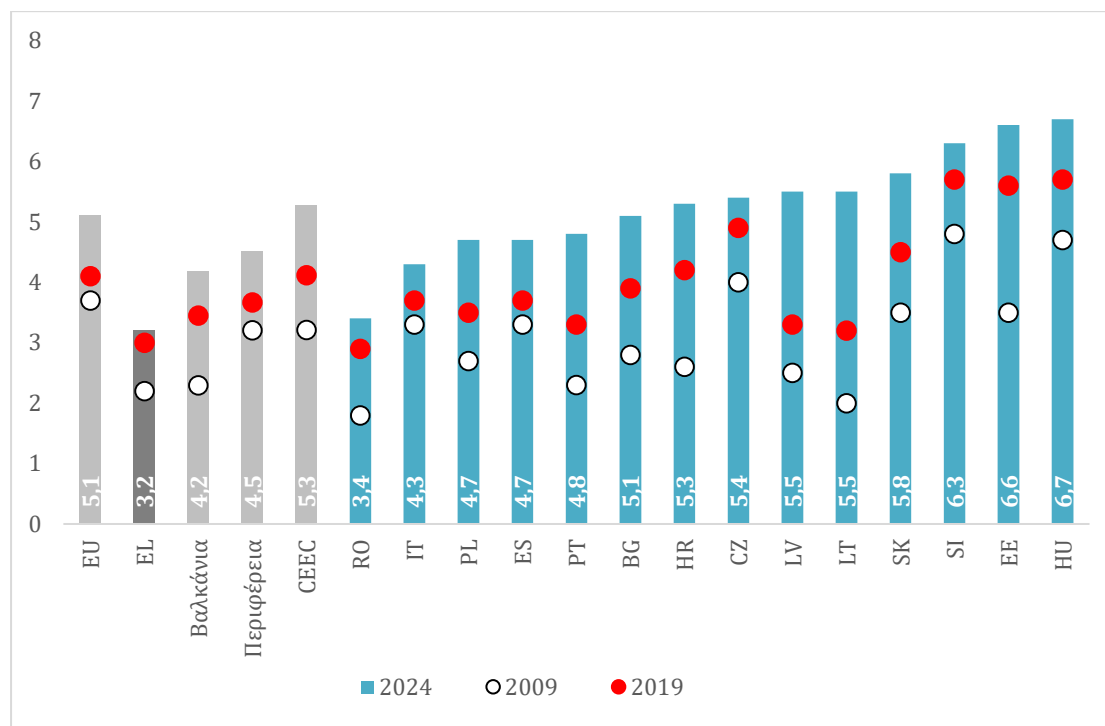

Πηγή: Eurostat (πρόσβαση: 03.11.2025), επεξεργασία ΙΝΕ ΓΣΕΕ

Το τεχνολογικό χάσμα που χωρίζει την Ελλάδα με τις υπόλοιπες οικονομίες της ΕΕ καταγράφεται και στο Διάγραμμα 3.7, το οποίο αποτυπώνει το ποσοστό των εργαζομένων που απασχολούνται σε κλάδους μεταποίησης υψηλής τεχνολογίας και κλάδους υπηρεσιών έντασης γνώσης και υψηλής τεχνολογίας. Βλέπουμε ότι και σε αυτόν τον δείκτη η Ελλάδα εμφάνιζε το 2024 και πάλι τη χαμηλότερη επίδοση (3,2%) μεταξύ των υπό εξέταση οικονομιών της ΕΕ, παρά τη σημαντική πρόοδο που έχει επιδείξει σε σχέση με το 2009. Αντίστοιχη, και ίσως μεγαλύτερη, πρόοδο, όμως, έχουν καταγράψει την ίδια περίοδο και οι υπόλοιπες οικονομίες της ΕΕ, ειδικά οι χώρες των Βαλκανίων και της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης. Χαρακτηριστικές είναι οι περιπτώσεις της Ρουμανίας και της Βουλγαρίας. Στην πρώτη, ενώ το 2009 και το 2019 το ποσοστό των εργαζομένων που απασχολούνταν σε κλάδους υψηλής τεχνολογίας ήταν χαμηλότερο από της Ελλάδας, το 2024 το ποσοστό αυτό ξεπέρασε το αντίστοιχο της χώρας μας. Όσον αφορά τη Βουλγαρία, το 2024 το ποσοστό των απασχολουμένων σε κλάδους υψηλής τεχνολογίας δεν ήταν μόνο αρκετά υψηλότερο από αυτό της χώρας

μας, αλλά άγγιξε και το αντίστοιχο μέσο ποσοστό της ΕΕ, όταν το 2019 και ειδικά το 2009 υπολειπόταν σημαντικά αυτού.

Διάγραμμα 3.7: Ποσοστό (%) εργαζομένων σε κλάδους υψηλής τεχνολογίας στο σύνολο των εργαζομένων στην Ελλάδα, στην ΕΕ και σε επιλεγμένα κράτη-μέλη της ΕΕ

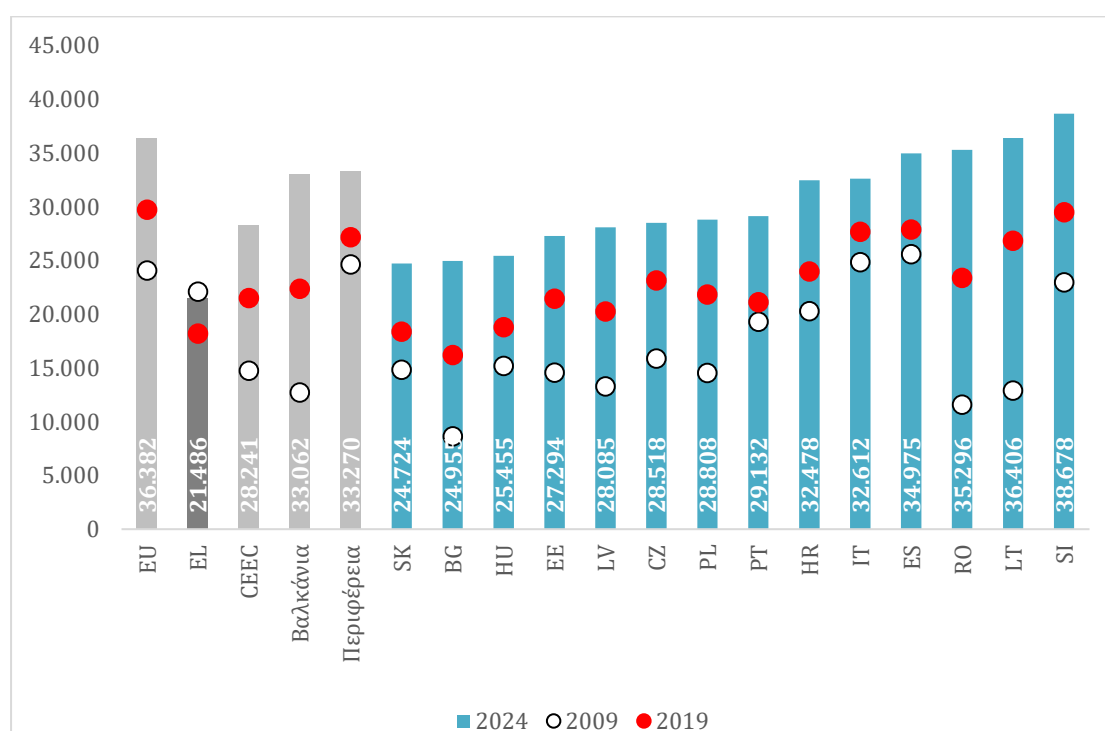
Πηγή: Eurostat (πρόσβαση: 03.11.2025), επεξεργασία INE ΓΣΕΕ

3.1 Η εξέλιξη των εισοδηματικών δεικτών

Σημαντικές, όμως, και μάλιστα ολοένα αυξανόμενες είναι και οι αποκλίσεις όσον αφορά τις αποδοχές των εργαζομένων. Το Διάγραμμα 3.8, για παράδειγμα, παρουσιάζει τους μέσους ετήσιους μισθούς σε όρους PPS μεταξύ των 15 επιλεγμένων κρατών-μελών της ΕΕ και των αντίστοιχων υπο-ομάδων τους το 2009, το 2019 και το 2024. Από τα στοιχεία του διαγράμματος είναι εμφανής η συνεχής υποχώρηση της θέσης της Ελλάδας όσον αφορά το ύψος των αποδοχών των εργαζομένων σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες. Ειδικότερα, ενώ το 2009 ο μέσος ετήσιος μισθός στη χώρα μας σε όρους PPS (22.107) αντιστοιχούσε στο 91,8% του μέσου ευρωπαϊκού (24.087), το 2019 η αναλογία αυτή μειώθηκε στο 61,2% (18.204 στην Ελλάδα, έναντι 29.738 στην ΕΕ), ενώ το 2024, παρά την έξοδο της Ελλάδας από τα προγράμματα προσαρμογής και τους θετικούς ρυθμούς μεγέθυνσης, διαμορφώθηκε ακόμη χαμηλότερα στο 59,1%

(21.486 στην Ελλάδα, έναντι 36.382 στην ΕΕ). Το βασικό συμπέρασμα που προκύπτει είναι ότι στην Ελλάδα παγιώνεται μια τροχιά διαρθρωτικής απόκλισης, όπου οι αυξήσεις της παραγωγής και του ΑΕΠ δεν μεταφράζονται σε ανάλογη βελτίωση των αποδοχών των εργαζομένων. Η εξέλιξη αυτή αναδεικνύει ένα δομικό πρόβλημα κοινωνικής και αναπτυξιακής σύγκλισης, το οποίο θέτει σοβαρά ερωτήματα για τη βιωσιμότητα της αναπτυξιακής πορείας και για την ποιότητα της εργασίας στη χώρα μας.

Διάγραμμα 3.8: Μέσοι μισθοί και ημερομίσθια στην Ελλάδα, στην ΕΕ και σε επιλεγμένα κράτη-μέλη της ΕΕ (σε PPS)

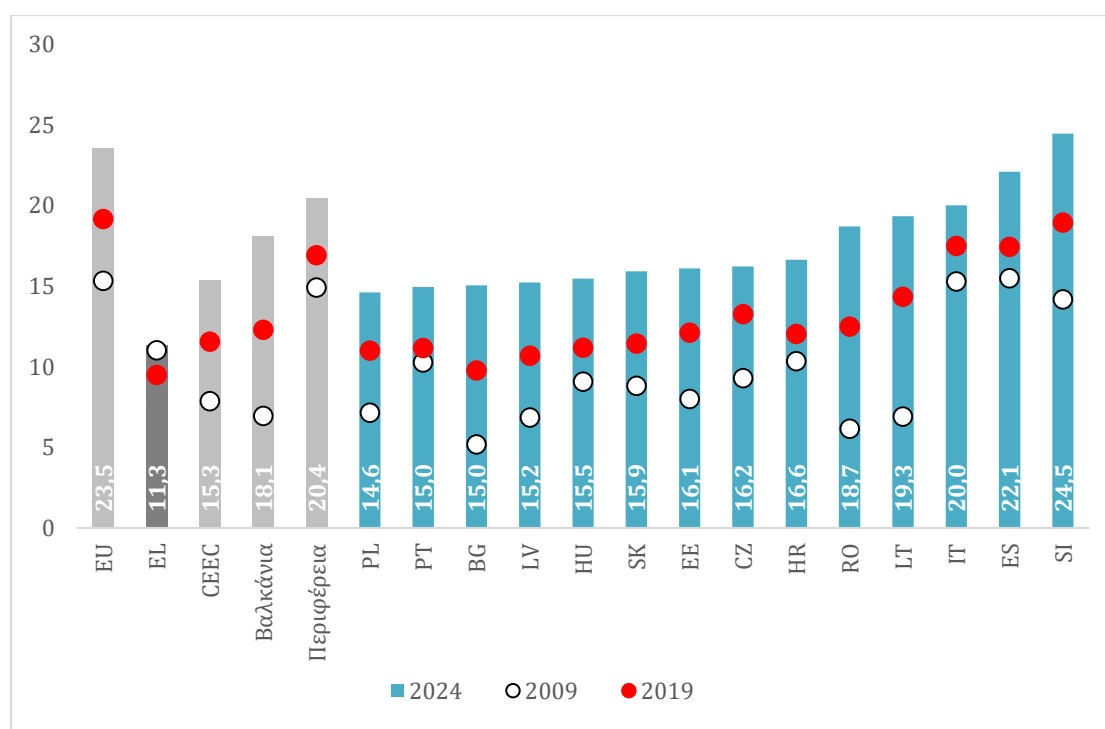
Πηγή: Eurostat (πρόσβαση: 27.10.2025), επεξεργασία INE ΓΣΕΕ

Συγκρίνοντας τις επιδόσεις της Ελλάδας με τις αντίστοιχες των υπόλοιπων κρατών-μελών ξεχωριστά, τα στοιχεία είναι πιο αποκαλυπτικά. Ειδικότερα, ενώ το 2009 η Ελλάδα καταλάμβανε την τέταρτη υψηλότερη θέση μεταξύ των εξεταζόμενων κρατών-μελών όσον αφορά το ύψος του μέσου ετήσιου μισθού σε όρους PPS, όντας πίσω μόνο από την Ισπανία, την Ιταλία και τη Σλοβενία, το 2019 βρισκόταν στην προτελευταία, ενώ το 2024 στην τελευταία θέση, με τη Βουλγαρία πλέον να εμφανίζει υψηλότερους μέσους μισθούς σε όρους PPS έναντι της Ελλάδας. Το 2024 σε σύγκριση με το σύνολο των χωρών της Περιφέρειας, οι μέσοι ετήσιοι μισθοί σε PPS στη χώρα μας ανέρχονταν

στο 64,6% (έναντι 67% το 2019 και 89,7% το 2009), σε σχέση με τις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης στο 76,1% (συγκριτικά με 84,7% το 2019 και 150% το 2009) και, τέλος, έναντι των Βαλκανικών κρατών-μελών μόλις στο 65%, όταν το 2019 ήταν 81,4% και πριν από το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης 173,8%.

Η εικόνα παραμένει εξίσου προβληματική, σταθμίζοντας τις συνολικές αποδοχές των μισθωτών με τις ώρες εργασίας τους. Όπως φαίνεται στο Διάγραμμα 3.9, το μέσο ωρομίσθιο των εργαζομένων σε όρους PPS ανερχόταν το 2024 στη χώρα μας σε 11,3, όταν το ίδιο έτος το αντίστοιχο μέσο μέγεθος στις τέσσερις υπό εξέταση οικονομίες των Βαλκανίων ήταν 18,1, στις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης 15,3 και στις οικονομίες της Περιφέρειας 20,4. Στα στοιχεία του Διαγράμματος 3.9 αποτυπώνεται επίσης η μεγαλύτερη αύξηση των μέσων ωρομισθίων στις υπόλοιπες οικονομίες σε σχέση με την Ελλάδα, ακόμη και την περίοδο 2019-2024.

Διάγραμμα 3.9: Μισθοί και ημερομίσθια ανά ώρες εργασίας στην Ελλάδα, στην ΕΕ και σε επιλεγμένα κράτη-μέλη της ΕΕ (σε PPS)

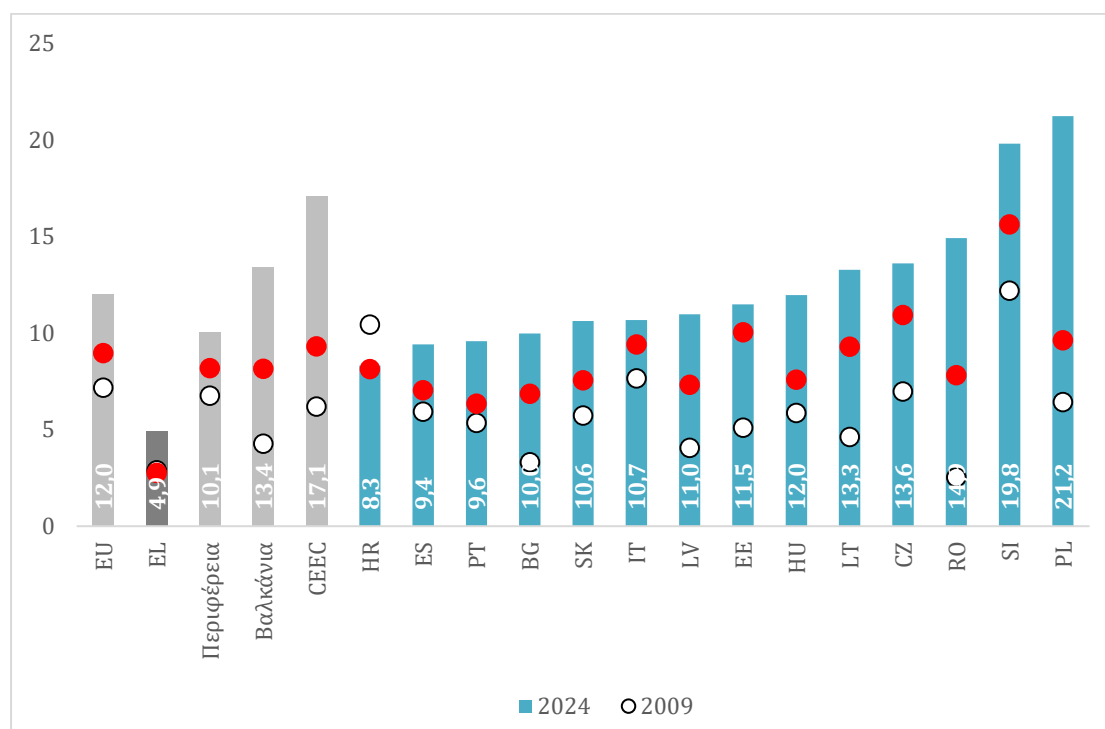
Πηγή: Eurostat (πρόσβαση: 31.10.2025), επεξεργασία INE ΓΣΕΕ

Ενδεικτικά, αξίζει να αναφέρουμε ότι, ενώ το 2019 το μέσο ωρομίσθιο στη χώρα μας σε όρους PPS αντιστοιχούσε στο 77,3% του αντίστοιχου μέσου ημερομισθίου στο σύνολο των κρατών-μελών της Βαλκανικής, η αναλογία αυτή διαμορφώθηκε το 2024

μόλις στο 62,5%, με τη Ρουμανία και τη Βουλγαρία να προσφέρουν πλέον υψηλότερα ωρομίσθια έναντι της χώρας μας κατά 65,4% και 33% αντίστοιχα. Σε σύγκριση με χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, το εύρος της υστέρησης του μέσου ωρομισθίου σε όρους PPS στη χώρα μας το 2024 κυμαινόταν από 3,3 (σε σύγκριση με εκείνο της Πολωνίας) έως 8 (έναντι του αντίστοιχου στη Λιθουανία), ενώ σε σχέση με τις οικονομίες της Περιφέρειας μεταξύ 3,7 (έναντι εκείνου στην Πορτογαλία) και 10,8 (έναντι της Ισπανίας).

Σημειώνεται ότι οι συνθήκες υποαμοιβής των μισθωτών στη χώρα μας σε σχέση με τις υπόλοιπες υπό εξέταση οικονομίες της ΕΕ είναι οριζόντιες, καλύπτοντας σχεδόν όλους τους τομείς οικονομικής δραστηριότητας. Για παράδειγμα, όπως φαίνεται στο Διάγραμμα 3.10, στον πρωτογενή τομέα (κλάδος «Γεωργία, δασοκομία και αλιεία») το μέσο ωρομίσθιο στην Ελλάδα διαμορφώθηκε σε όρους PPS το 2024 σε 4,9, έναντι 12 στο σύνολο της ΕΕ, σε 10,1 στις οικονομίες της Περιφέρειας (Ισπανία, Ιταλία και Πορτογαλία), σε 13,4 στα τέσσερα υπό εξέταση βαλκανικά κράτη-μέλη της ΕΕ και σε 17,1 στις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης.

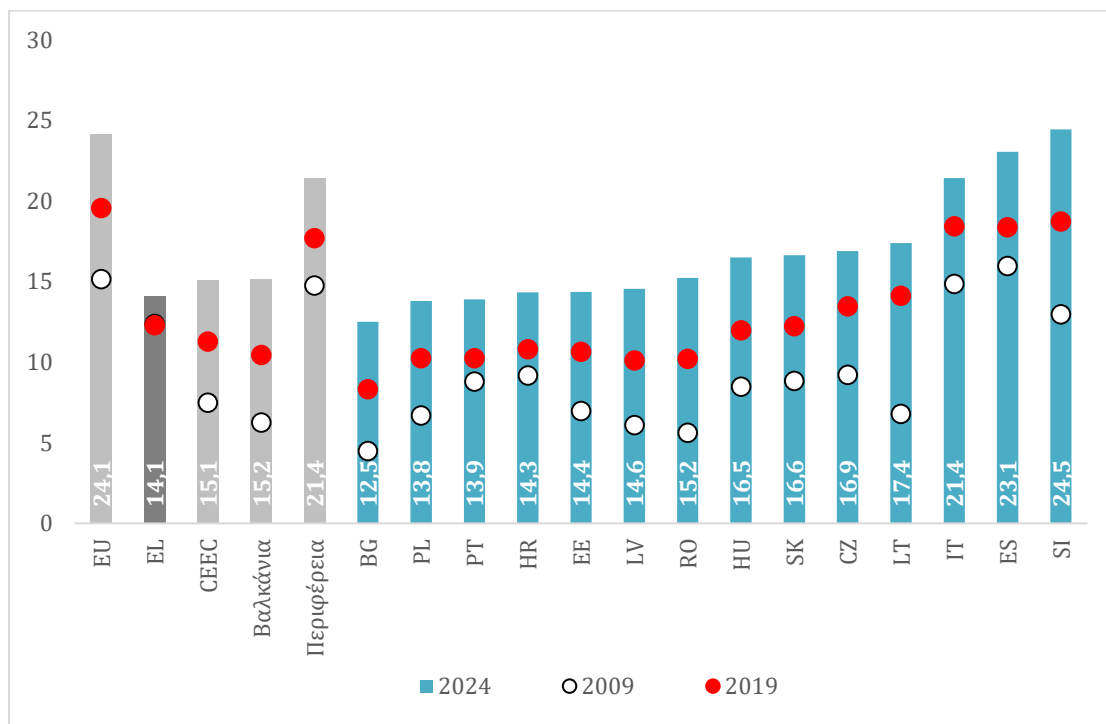
Διάγραμμα 3.10: Μισθοί και ημερομίσθια ανά ώρες εργασίας στον πρωτογενή τομέα στην Ελλάδα, στην ΕΕ και σε επιλεγμένα κράτη-μέλη της ΕΕ (σε PPS)

Πηγή: Eurostat (πρόσβαση: 01.11.2025), επεξεργασία ΙΝΕ ΓΣΕΕ

Όσον αφορά τους κλάδους της Βιομηχανίας (πλην Κατασκευών), το μέσο ωρομίσθιο στην Ελλάδα είναι σαφώς υψηλότερο από εκείνο στον πρωτογενή τομέα, δίχως, όμως, να αλλάζει η κατάταξη της χώρας σε σχέση με τα υπόλοιπα υπό εξέταση κράτη-μέλη της ΕΕ. Ειδικότερα, όπως φαίνεται στο Διάγραμμα 3.11, το 2024 το μέσο ωρομίσθιο σε όρους PPS στη βιομηχανία διαμορφώθηκε στην Ελλάδα σε 14,1, επίπεδο χαμηλότερο τόσο από το αντίστοιχο μέσο επίπεδο στις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης όσο και από εκείνο στα κράτη-μέλη των Βαλκανίων και της Περιφέρειας. Ειδική αναφορά πρέπει να γίνει και πάλι στις ταχέως αναπτυσσόμενες οικονομίες των Βαλκανίων, έναντι των οποίων η χώρα μας το 2024 κατέγραψε –έστω και οριακά– υψηλότερες αμοιβές μόνο σε σχέση με τη Βουλγαρία, όταν πέντε χρόνια πριν οι αντίστοιχες αμοιβές στη χώρα μας ήταν αρκετά υψηλότερες όχι μόνο έναντι της Βουλγαρίας, αλλά και έναντι των υπολοίπων Βαλκανικών χωρών (πλην της Σλοβενίας).

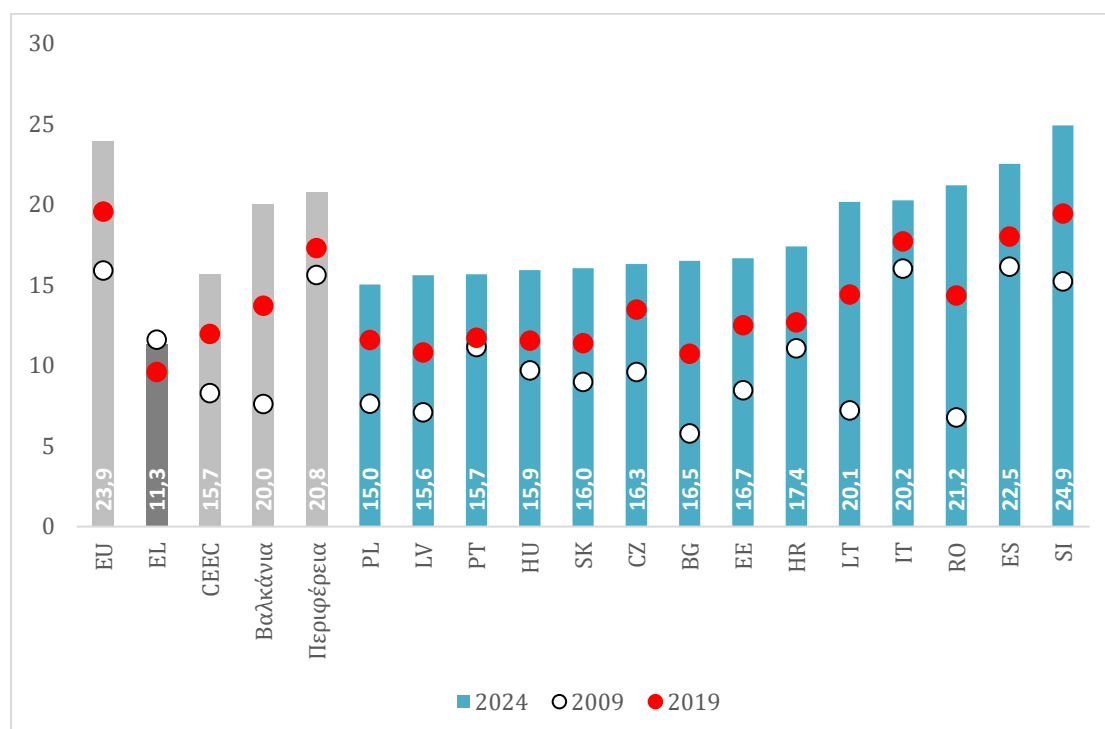
Διάγραμμα 3.11: Μισθοί και ημερομίσθια ανά ώρες εργασίας στη Βιομηχανία (πλην Κατασκευών) στην Ελλάδα, στην ΕΕ και σε επιλεγμένα κράτη-μέλη της ΕΕ (σε PPS)

Πηγή: Eurostat (πρόσβαση: 31.10.2025), επεξεργασία INE ΓΣΕΕ

Σαφώς πιο προβληματική είναι η εικόνα όσον αφορά τις ωριαίες αποδοχές των μισθωτών σε όρους PPS στον τριτογενή τομέα, ο οποίος στην Ελλάδα το 2024 αντιπροσώπευε συνολικά το 78,3% της συνολικής ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας της οικονομίας και το 73,1% της συνολικής απασχόλησης. Ειδικότερα, στο σύνολο των κλάδων των υπηρεσιών, σε όρους PPS το μέσο ωρομίσθιο στη χώρα μας διαμορφώθηκε το 2024 σε 11,3 (Διάγραμμα 3.12), τιμή που αντιστοιχεί μόλις στο 72% του αντίστοιχου μέσου επιπέδου στις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, στο 56,5% στις υπό εξέταση χώρες των Βαλκανίων και στο 54,4% των οικονομιών της Περιφέρειας. Ενδεικτικό της επιδεινούμενης αναπτυξιακής υστέρησης που εμφανίζει η Ελλάδα έναντι των Ευρωπαίων εταίρων της τα τελευταία δεκαπέντε και πλέον έτη είναι το γεγονός ότι, ενώ το 2009 η χώρα μας κατέγραφε την τέταρτη υψηλότερη επίδοση μεταξύ των επιλεγμένων κρατών-μελών της ΕΕ, το 2019 κατέλαβε την τελευταία θέση της σχετικής κατάταξης, παραμένοντας σε αυτήν και το 2024, με την απόκλισή της, μάλιστα, από τις άλλες οικονομίες της ΕΕ να διευρύνεται.

Διάγραμμα 3.12: Μισθοί και ημερομίσθια ανά ώρες εργασίας στον τομέα των υπηρεσιών στην Ελλάδα, στην ΕΕ και σε επιλεγμένα κράτη-μέλη της ΕΕ (σε PPS)

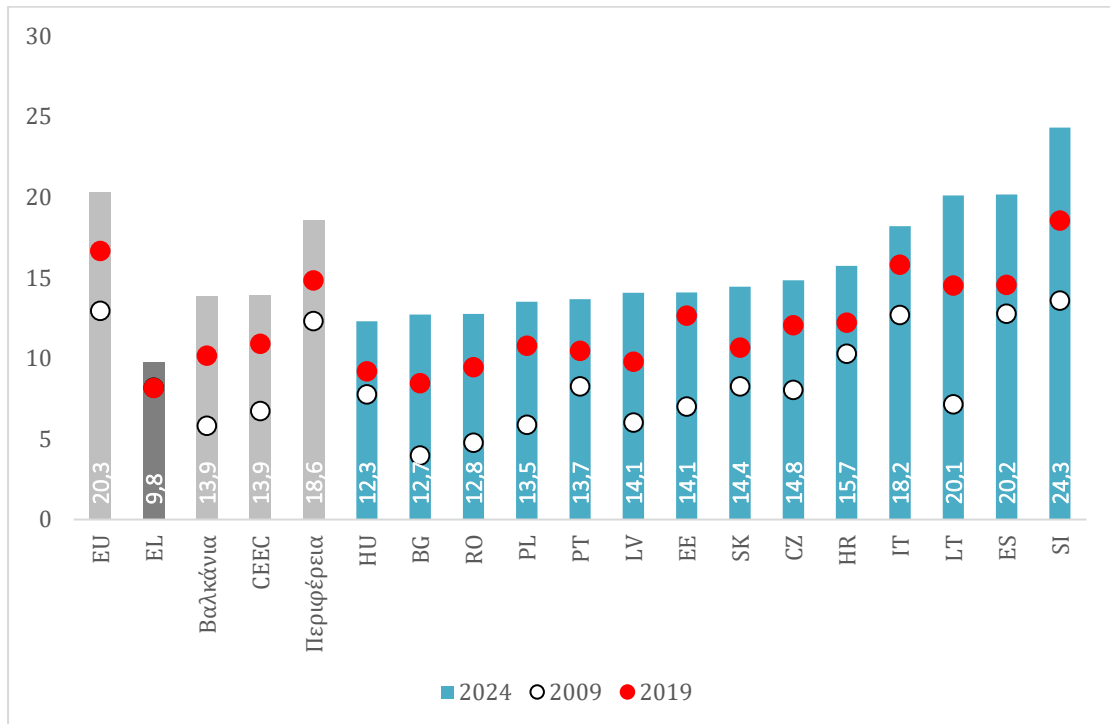
Πηγή: Eurostat (πρόσβαση: 31.10.2025), επεξεργασία INE ΓΣΕΕ

Ενδεικτικό αυτής της τάσης απόκλισης είναι το γεγονός ότι, ενώ το 2019 στη Βουλγαρία, η οποία εκείνο το έτος κατέγραφε τη δεύτερη χειρότερη επίδοση μεταξύ των 15 επιλεγμένων κρατών-μελών της ΕΕ, το μέσο ωρομίσθιο σε όρους PPS ήταν 11,7% υψηλότερο από εκείνο της χώρα μας, το 2024 η απόκλιση αυτή διευρύνθηκε στο 46%.

Αξίζει, επίσης, να αναφέρουμε ότι σημαντικές μισθολογικές αποκλίσεις μεταξύ Ελλάδας και άλλων κρατών-μελών της ΕΕ παρατηρούνται ακόμη και σε κλάδους υπηρεσιών χαμηλής έντασης γνώσης και κεφαλαίου, στους οποίους η χώρα μας εμφανίζει σχετικά υψηλή συγκέντρωση απασχόλησης. Τα Διαγράμματα 3.13 και 3.14 αποτυπώνουν μια πτυχή της κατάστασής αυτής, παρουσιάζοντας το επίπεδο του μέσου ωρομισθίου σε δύο τέτοιους σημαντικούς κλάδους της ελληνικής οικονομίας, στον κλάδο «Χονδρικό και λιανικό εμπόριο και επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών» και στον κλάδο «Δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και υπηρεσιών εστίασης».

Όσον αφορά τον πρώτο κλάδο, το 2024 το μέσο ωρομίσθιο σε PPS διαμορφώθηκε στην Ελλάδα σε 9,8, επίπεδο το οποίο αντιστοιχεί περίπου στο μισό του ευρωπαϊκού μέσου όρου (Διάγραμμα 3.13). Προβληματισμό, όμως, δημιουργεί και η συγκριτική εξέταση των ωριαίων αποδοχών των μισθωτών στη χώρα μας και στις επιλεγμένες υπο-ομάδες κρατών-μελών ξεχωριστά. Ειδικότερα, σε σχέση με τα κράτη-μέλη τόσο των Βαλκανίων όσο και της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης το μέσο ωρομίσθιο σε όρους PPS στη χώρα μας το 2024 στον κλάδο «Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών» αντιστοιχούσε στο 70,4%, όταν το 2019 η αναλογία αυτή ήταν στο 80,2% και στο 74,9% αντίστοιχα. Επίσης, έναντι εκείνου των οικονομιών της Περιφέρειας (18,6), το μέσο ωρομίσθιο σε όρους PPS στην Ελλάδα στον συγκεκριμένο κλάδο το 2024 αντιστοιχούσε μόλις στο 52,6%. Χαρακτηριστικό της μεγάλης υστέρησης των μισθών στη χώρα μας είναι το γεγονός ότι στον υπό εξέταση κλάδο το μέσο ωρομίσθιο σε όρους PPS στη Βουλγαρία, στην Κροατία και στην Ισπανία το 2024 ήταν υψηλότερο σε σχέση με εκείνο στην Ελλάδα κατά 30%, 60,8% και 106,1% αντίστοιχα.

Διάγραμμα 3.13: Μισθοί και ημερομίσθια ανά ώρες εργασίας στον κλάδο «Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών» στην Ελλάδα, στην ΕΕ και σε επιλεγμένα κράτη-μέλη της ΕΕ (σε PPS)

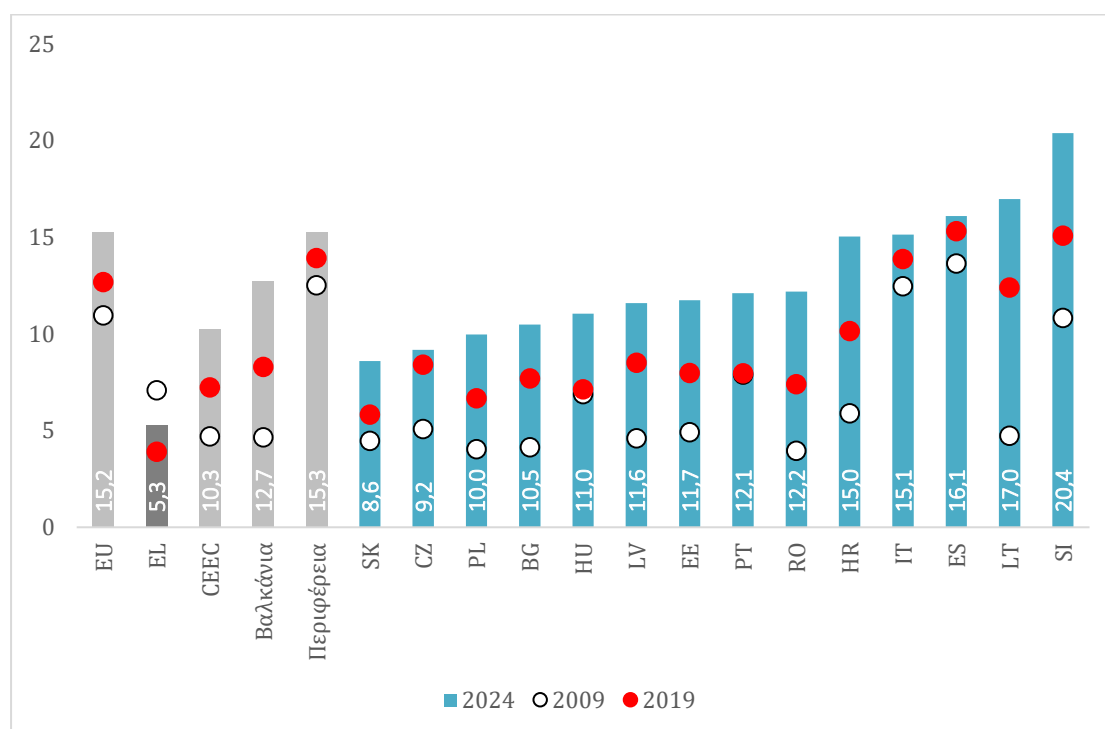

Πηγή: Eurostat (πρόσβαση: 28.11.2025), επεξεργασία INE ΓΣΕΕ

Μεγαλύτερη, όμως, υστέρηση έναντι των υπόλοιπων κρατών-μελών της ΕΕ εμφανίζουν οι ωριαίες αποδοχές των μισθωτών στον κλάδο «Δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και υπηρεσιών εστίασης». Πιο συγκεκριμένα, από τα στοιχεία του Διαγράμματος 3.14 παρατηρούμε ότι το μέσο ωρομίσθιο σε PPS στην ΕΕ στον συγκεκριμένο κλάδο ήταν το 2024 σχεδόν τρεις φορές υψηλότερο από ό,τι στην Ελλάδα (15,2 στο σύνολο της ΕΕ, έναντι 5,3 στη χώρα μας), υπερδιπλάσιο από τα κράτη-μέλη των Βαλκανίων και σχεδόν διπλάσιο από τις χώρες της Ανατολικής και Κεντρικής Ευρώπης. Εξετάζοντας τις αποκλίσεις του μέσου ωρομισθίου σε όρους PPS στη χώρα μας έναντι κάθε άλλου κράτους-μέλους ξεχωριστά, διαπιστώνεται ότι το εύρος τους το 2024 κυμάνθηκε μεταξύ 3,3 και 3,9 (έναντι της Σλοβακίας και της Τσεχίας αντίστοιχα) έως 11,7 (έναντι της Λιθουανίας) και 15,1 (συγκριτικά με τη Σλοβενία). Με δεδομένη την αύξηση της τουριστικής κίνησης και τη στρεβλή υπερδιόγκωση του κλάδου της εστίασης και των υπηρεσιών παροχής καταλύματος τα τελευταία χρόνια στη χώρα μας, η σημαντική υστέρηση των μισθών, σε συνδυασμό με

τη χαμηλή ποιότητα των θέσεων απασχόλησης ερμηνεύει, εν μέρει, τη χαμηλή ελκυστικότητα των προσφερόμενων θέσεων απασχόλησης στον συγκεκριμένο κλάδο. Επομένως, η κλαδικά ισόρροπη αύξηση των αποδοχών, παράλληλα με τη θεσμική ενίσχυση των μηχανισμών προστασίας του συνόλου των εργαζομένων στη χώρα μας, στο πλαίσιο μιας σύγχρονης βιομηχανικής-αναπτυξιακής στρατηγικής, αποτελούν, κατά την άποψή μας, κρίσιμες παρεμβάσεις για την αύξηση της απασχόλησης, τον βιώσιμο διαρθρωτικό μετασχηματισμό του παραγωγικού συστήματος και την ενίσχυση της ανθεκτικότητας της οικονομίας συνολικά.

Διάγραμμα 3.14: Μισθοί και ημερομίσθια ανά ώρες εργασίας στον κλάδο «Δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και υπηρεσιών εστίασης» στην Ελλάδα, στην ΕΕ και σε επιλεγμένα κράτη-μέλη της ΕΕ (σε PPS)

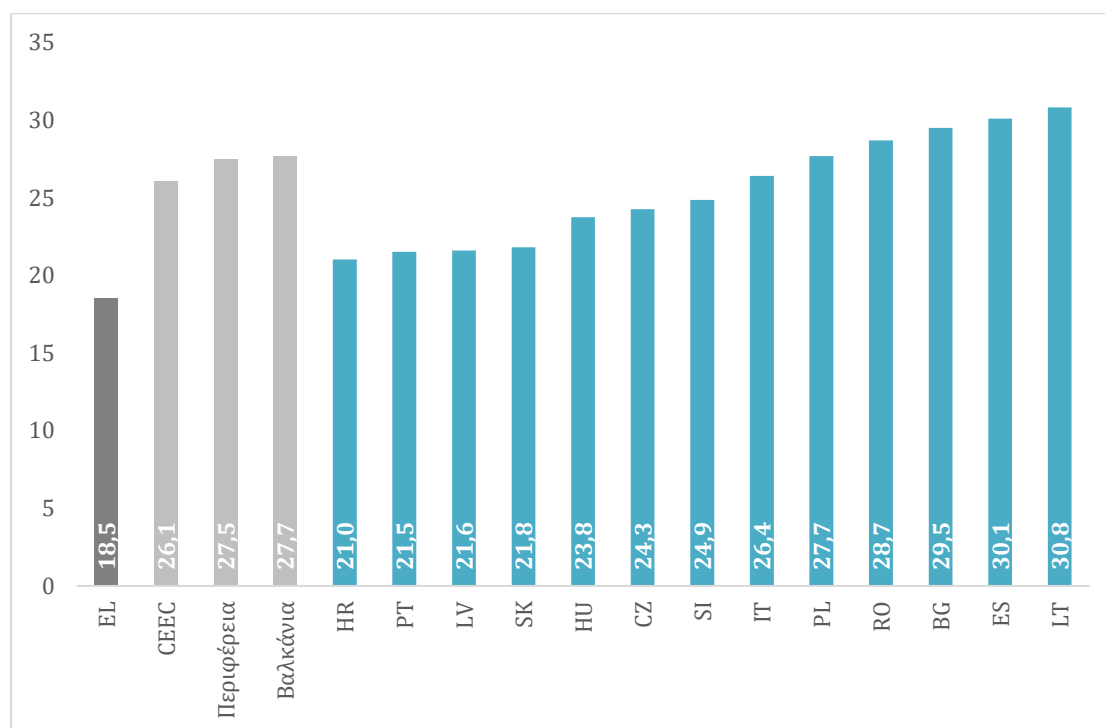

Πηγή: Eurostat (πρόσβαση: 28.11.2025), επεξεργασία INE ΓΣΕΕ

Η αναγκαιότητα τέτοιων αναπτυξιακών παρεμβάσεων αναδεικνύεται και στα στοιχεία του Διαγράμματος 3.15, το οποίο απεικονίζει το επίπεδο του μέσου ωρομισθίου σε όρους PPS στους κλάδους υψηλής τεχνολογίας στην Ελλάδα, στην ΕΕ και σε επιλεγμένα κράτη-μέλη. Όπως βλέπουμε, στη χώρα μας το μέσο ωρομίσθιο στους συγκεκριμένους, υψηλής παραγωγικότητας, κλάδους διαμορφώθηκε το 2023 σε όρους PPS σε 18,5, τιμή η οποία, αν και υψηλότερη από εκείνη των προαναφερθέντων

κλάδων στη χώρας μας, παραμένει σημαντικά χαμηλότερη από τα αντίστοιχα μέσα επίπεδα του ωρομισθίου και στις τρεις επιλεγμένες υπο-ομάδες κρατών-μελών της ΕΕ. Συγκρίνοντας το ύψος του μέσου ωρομισθίου σε κλάδους υψηλής τεχνολογίας στην Ελλάδα με το αντίστοιχο σε επιμέρους κράτη-μέλη, παρατηρούμε ότι το 2023 η χώρα μας κατέγραψε τη μεγαλύτερη υστέρηση ωριαίων αποδοχών σε όρους PPS έναντι της Λιθουανίας, της Ισπανίας και της Βουλγαρίας. Στον αντίποδα, το ίδιο έτος η μικρότερη απόκλιση εμφανίζεται έναντι της Κροατίας, της Πορτογαλίας και της Λετονίας.

Διάγραμμα 3.15: Μισθοί και ημερομίσθια ανά ώρες εργασίας σε κλάδους υψηλής τεχνολογίας στην Ελλάδα, στην ΕΕ και σε επιλεγμένα κράτη-μέλη της ΕΕ (2023, σε PPS)

Πηγή: Eurostat (πρόσβαση: 08.12.2025), επεξεργασία INE ΓΣΕΕ

Σημείωση: Ως κλάδοι υψηλής τεχνολογίας ορίζονται οι κλάδοι μεταποίησης υψηλής τεχνολογίας και οι κλάδοι υπηρεσιών έντασης γνώσης και υψηλής τεχνολογίας. Από τα στοιχεία του Διαγράμματος 3.15 και από τη στάθμιση του μέσου όρου των CEEC εξαιρείται η Εσθονία λόγω μη διαθέσιμων στατιστικών δεδομένων.

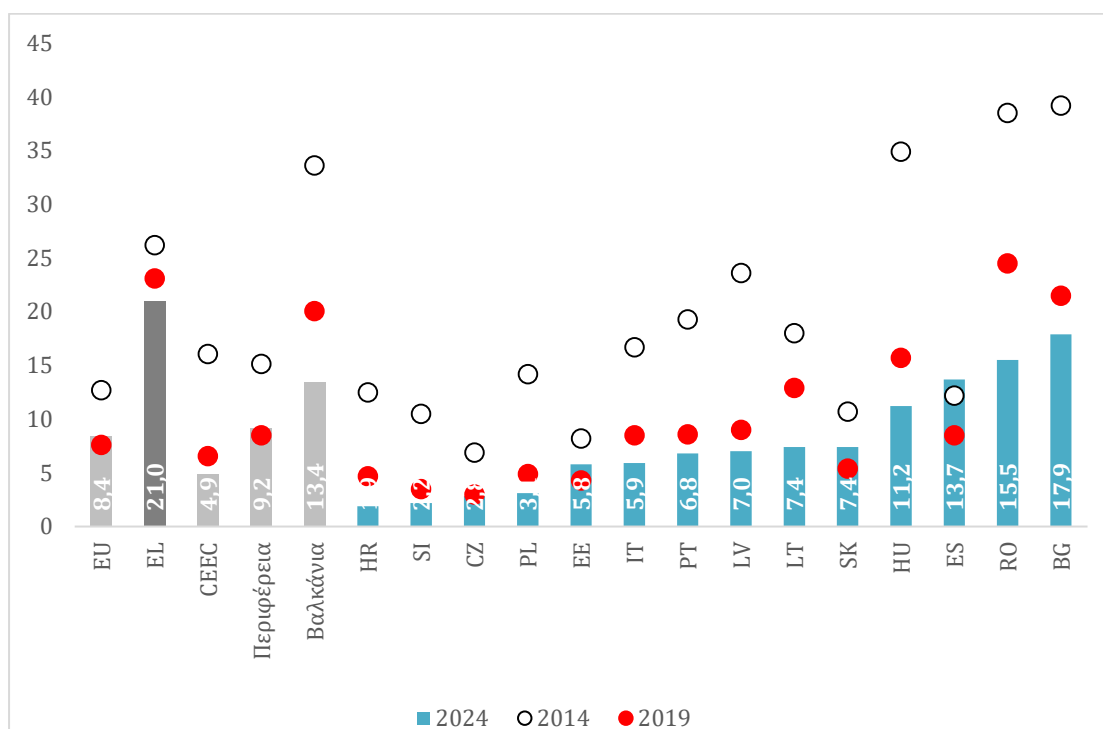
3.2 Οι συνθήκες διαβίωσης των εργαζομένων και των πολιτών

Οι χαμηλές επιδόσεις που καταγράφει η Ελλάδα σε σχέση με άλλα κράτη-μέλη της ΕΕ όσον αφορά την εξέλιξη βασικών ποσοτικών και εισοδηματικών δεικτών της αγοράς εργασίας αντικατοπτρίζονται και σε αντίστοιχες αποκλίσεις σε μια σειρά μεγέθη που

αποτυπώνουν το επίπεδο διαβίωσης πολιτών και εργαζομένων. Αν και είναι γεγονός ότι η χώρα μας εμφανίζει πλέον βελτιωμένες επιδόσεις σε αρκετούς δείκτες συνθηκών διαβίωσης, η απόσταση που τη χωρίζει από άλλα κράτη-μέλη της ΕΕ σε ορισμένους από αυτούς παραμένει μεγάλη, ενώ σε κάποιες περιπτώσεις έχει αυξηθεί, παρά το πέρας της οικονομικής κρίσης της προηγούμενης δεκαετίας.

Το Διάγραμμα 3.16, για παράδειγμα, παραθέτει στοιχεία για το ποσοστό των μισθωτών που διαβιούν σε συνθήκες υλικής και κοινωνικής στέρησης στην Ελλάδα, στην ΕΕ και σε επιλεγμένα κράτη-μέλη της. Βλέπουμε ότι το 2024 το ποσοστό αυτό στη χώρα μας (21%) ήταν με διαφορά το υψηλότερο μεταξύ των 15 επιλεγμένων κρατών-μελών της ΕΕ, ξεπερνώντας κατά 12,6 ποσοστιαίες μονάδες τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Αντίστοιχα, ήταν υψηλότερο κατά 16,1 ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με τα κράτη-μέλη της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης και κατά 11,8 ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με τις οικονομίες της Περιφέρειας. Μικρότερη (7,6 ποσοστιαίες μονάδες) ήταν η απόκλιση του ποσοστού των μισθωτών στη χώρα μας που διαβιούσαν το 2024 σε συνθήκες υλικής και κοινωνικής στέρησης σε σχέση με τα άλλα κράτη-μέλη της Βαλκανικής. Αξίζει, ωστόσο, να αναφέρουμε ότι, παρά το γεγονός ότι η Ελλάδα εμφάνιζε το 2019 υψηλότερο ποσοστό μισθωτών που ζούσαν σε συνθήκες στέρησης σε σχέση με το 2024, η μείωση του συγκεκριμένου δείκτη στη χώρα μας την περίοδο 2019-2024 ήταν αρκετά μικρότερη από εκείνη σε άλλα κράτη-μέλη, τα οποία το 2019 είχαν αντίστοιχα υψηλά ποσοστά. Για παράδειγμα, ενώ το 2019 στη Ρουμανία το ποσοστό αυτό ήταν 1,4 ποσοστιαίες μονάδες υψηλότερο από ό,τι στην Ελλάδα, το 2024 η χώρα μας εμφανίζει ποσοστό υψηλότερο από συγκεκριμένη χώρα κατά 5,5 ποσοστιαίες μονάδες. Αξιοσημείωτη πρόοδο κατέγραψε το ίδιο διάστημα και η Βουλγαρία.

Διάγραμμα 3.16: Ποσοστό (%) μισθωτών που αντιμετωπίζουν υλική και κοινωνική στέρηση στην Ελλάδα, στην ΕΕ και σε επιλεγμένα κράτη-μέλη της ΕΕ (ηλικίες 16 ετών και άνω)

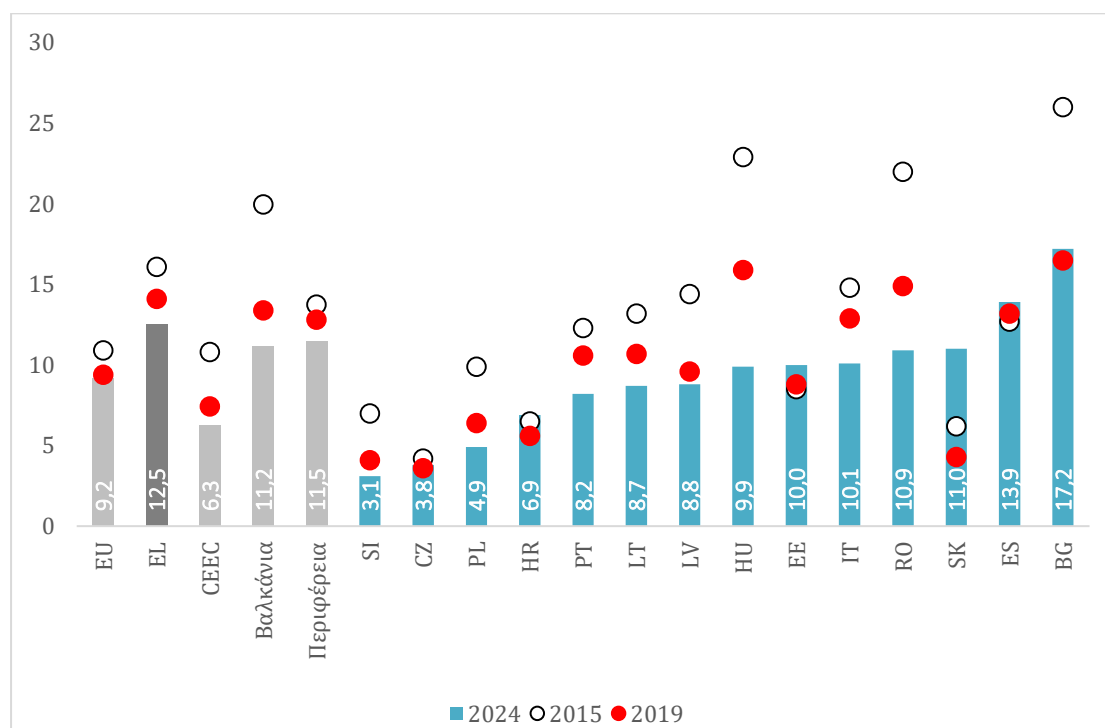
Πηγή: Eurostat (πρόσβαση: 10.10.2025), επεξεργασία INE ΓΣΕΕ

Παρόμοια εικόνα προκύπτει από την εξέταση του ποσοστού των μισθωτών που βρίσκονται σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού.³ Από το Διάγραμμα 3.17 φαίνεται ότι το 2024 το ποσοστό αυτό στην Ελλάδα διαμορφώθηκε στο 12,5%, τιμή που ήταν η τρίτη υψηλότερη μεταξύ των επιλεγμένων κρατών-μελών της ΕΕ, εμφανίζοντας καλύτερη επίδοση μόνο έναντι της Ισπανίας (13,9%) και της Βουλγαρίας (17,2%). Συγκριτικά, όμως, με το μέσο ποσοστό στο σύνολο των κρατών-μελών των Βαλκανίων, το ποσοστό των μισθωτών που βρίσκονταν στη χώρα μας σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού ήταν το 2024 υψηλότερο κατά 1,3 ποσοστιαίες μονάδες, δεδομένης της συγκριτικά καλύτερης επίδοσης που εμφάνισαν έναντι της Ελλάδας οι υπόλοιπες τρεις βαλκανικές χώρες, δηλαδή η Ρουμανία, η Κροατία και η

³ Σημειώνεται ότι εν λόγω δείκτης εκφράζει το συνολικό ποσοστό των ατόμων που είτε βρίσκονται σε κίνδυνο φτώχειας, είτε διαβιούν σε συνθήκες υλικής και κοινωνικής στέρησης, είτε ζουν σε νοικοκυριά με πολύ χαμηλή ένταση εργασίας. Βλ. [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:At_risk_of_poverty_or_social_exclusion_\(AROPE\)](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:At_risk_of_poverty_or_social_exclusion_(AROPE)).

Σλοβενία. Σε σχέση με τα κράτη της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης η εικόνα είναι ακόμη πιο προβληματική, με την Ελλάδα να καταγράφει το 2024 σχεδόν διπλάσιο ποσοστό μισθωτών που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού. Αντίθετα, μικρότερο αλλά αρκετά κοντά σε αυτό της Ελλάδας, ήταν το 2024 το αντίστοιχο ποσοστό στο σύνολο των οικονομιών της Περιφέρειας, με το υψηλότερο να καταγράφεται στην Ισπανία. Πρέπει, επίσης, να σημειωθεί ότι σε σχέση με το 2019, η απόκλιση του συγκεκριμένου δείκτη μεταξύ της Ελλάδας και των κρατών-μελών των Βαλκανίων έχει αυξηθεί, ενώ οριακή μείωση της απόκλισης καταγράφεται τόσο έναντι των χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης (από 6,7 ποσοστιαίες μονάδες το 2019 σε 6,2 ποσοστιαίες μονάδες το 2024) όσο και έναντι των οικονομιών της Περιφέρειας (1,3 ποσοστιαίες μονάδες το 2019, έναντι 1 ποσοστιαίας μονάδας το 2024).

Διάγραμμα 3.17: Ποσοστό (%) μισθωτών σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού στην Ελλάδα, στην ΕΕ και σε επιλεγμένα κράτη-μέλη της ΕΕ (ηλικίες 18 ετών και άνω)

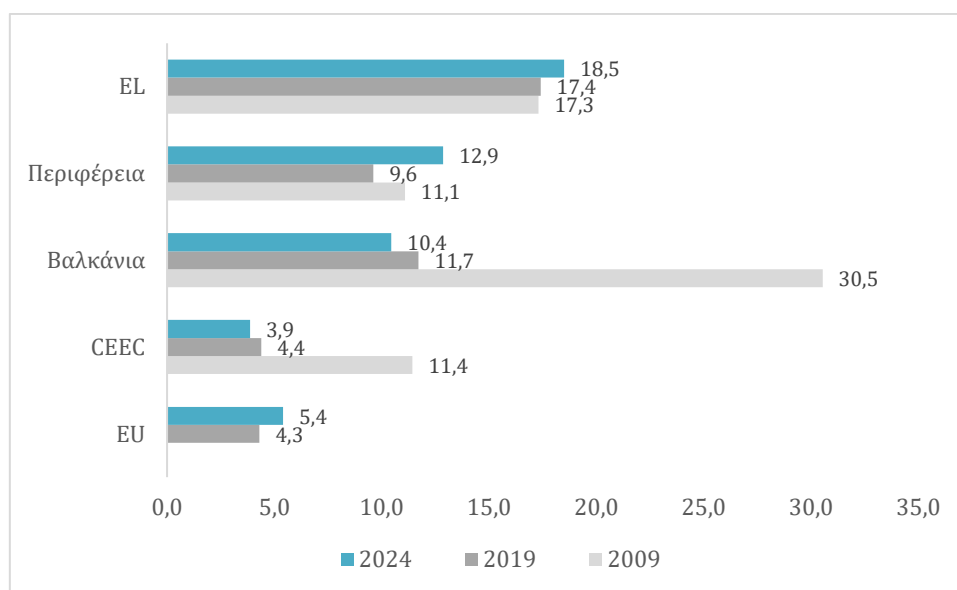
Πηγή: Eurostat (πρόσβαση: 10.10.2025), επεξεργασία INE ΓΣΕΕ

Οι χαμηλές αποδοχές των εργαζομένων στη χώρα μας συγκριτικά με τα υπόλοιπα κράτη-μέλη αποτυπώνονται και στην εξέλιξη μιας σειράς δεικτών οι οποίοι

καταγράφουν τη δυσκολία των νοικοκυριών να καλύψουν βασικές ανάγκες αξιοπρεπούς διαβίωσης. Όσον αφορά, για παράδειγμα, ανάγκες που σχετίζονται με την ποιότητα των συνθηκών στέγασης, παρατηρούμε ότι στην Ελλάδα το 2024 το 18,5% των ατόμων που ζούσαν σε νοικοκυριά με εξαρτώμενα παιδιά⁴ δήλωναν ότι αδυνατούσαν να διατηρήσουν επαρκώς ζεστή την οικία τους, έναντι μέσου ποσοστού 12,9% στις οικονομίες της Περιφέρειας και 10,4% στα κράτη-μέλη της Βαλκανικής, τα οποία μάλιστα τα τελευταία δεκαπέντε έτη έχουν καταγράψει αξιοσημείωτη μείωση των αντίστοιχων ποσοστών (Διάγραμμα 3.18α).

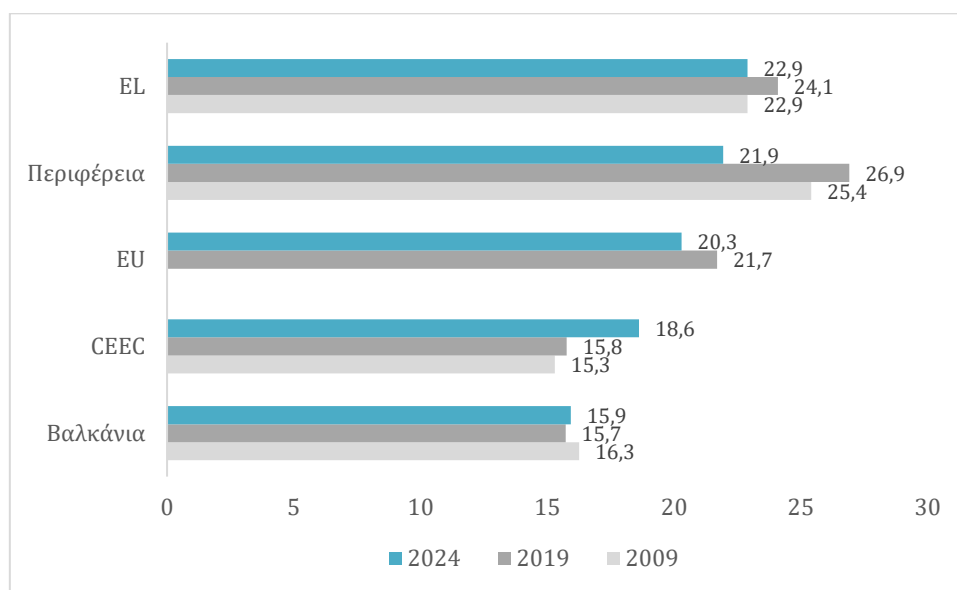
Διάγραμμα 3.18: Επιλεγμένοι δείκτες οικονομικής στενότητας στην Ελλάδα και σε επιλεγμένες ομάδες χωρών της ΕΕ (I)

(α) Ποσοστό (%) ατόμων που δηλώνουν αδυναμία διατήρησης επαρκούς θέρμανσης στο σπίτι (νοικοκυριά με εξαρτώμενα παιδιά)

⁴ Σύμφωνα με τη Eurostat, ως εξαρτώμενα παιδιά ορίζονται τα άτομα 0-17 ετών και τα μη οικονομικά ενεργά άτομα ηλικίας 18-24 ετών που ζουν σε μονογονεϊκό νοικοκυριό. Βλ. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Dependent_children.

(β) Ποσοστό (%) του κόστους ενοικίου στο διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών (νοικοκυριά με εξαρτώμενα παιδιά)

Πηγή: Eurostat (πρόσβαση: 22.10.2025), επεξεργασία INE ΓΣΕΕ

Σημείωση: Από τη στάθμιση του μέσου όρου των κρατών-μελών των Βαλκανίων για το έτος 2009 εξαιρείται η Κροατία λόγω μη διαθέσιμων στατιστικών δεδομένων.

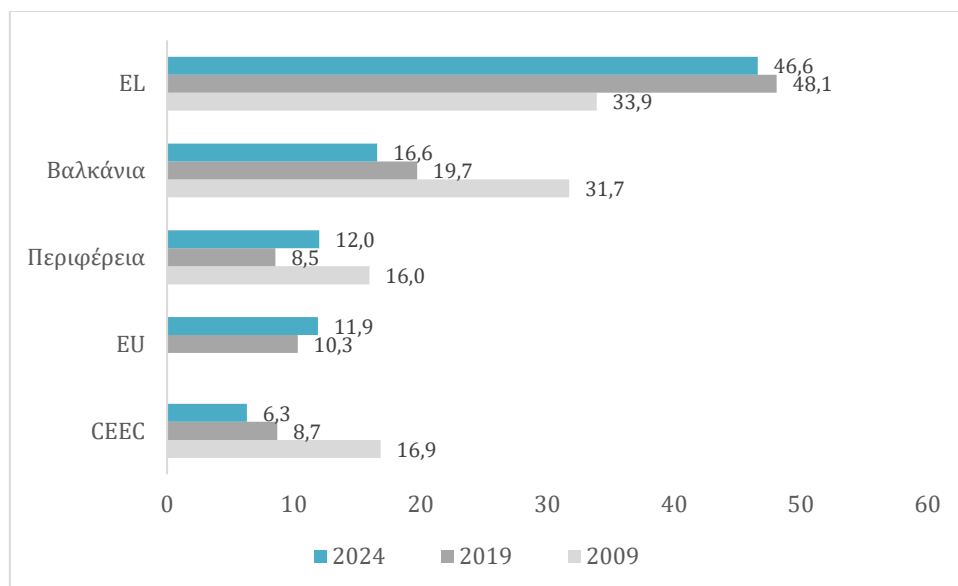
Αντίθετα, το χαμηλότερο μέσο ποσοστό ατόμων που διαβιούσαν σε νοικοκυριά με εξαρτώμενα παιδιά και αδυνατούσαν να διατηρήσουν επαρκώς ζεστή την οικία τους καταγράφηκε το 2024 στα κράτη-μέλη της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης (3,9%), ποσοστό μάλιστα χαμηλότερο και από εκείνο του μέσου όρου της ΕΕ (5,4%). Όπως θα αναλύσουμε στην Ενότητα 4, η αδυναμία των νοικοκυριών, ειδικά στη χώρα μας, να εξασφαλίσουν επαρκή θέρμανση στα σπίτια τους αποτελεί αντανάκλαση του υπερβολικού κόστους στέγασης που αντιμετωπίζουν κυρίως τα τελευταία χρόνια. Συμβολή στο υψηλό κόστος στέγασης των νοικοκυριών έχει, μεταξύ άλλων, και η αύξηση των δαπανών για πληρωμή ενοικίου, ιδιαίτερα στην Ελλάδα, δεδομένου και του σχετικά χαμηλότερου διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών στη χώρα. Ενδεικτικά είναι τα στοιχεία του Διαγράμματος 3.18β, στα οποία παρατηρούμε ότι το 2024 στη χώρα μας οι δαπάνες για ενοίκιο αντιπροσώπευαν το 22,9% του μέσου διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών με εξαρτώμενα παιδιά, όταν το ίδιο διάστημα το αντίστοιχο ποσοστό στα κράτη-μέλη των Βαλκανίων ήταν μόλις 15,9%, στα κράτη-μέλη της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης 18,6%, ενώ στις οικονομίες

της Περιφέρειας 21,9%, ακολουθώντας σαφή πτωτική τάση σε σύγκριση με το 2019.

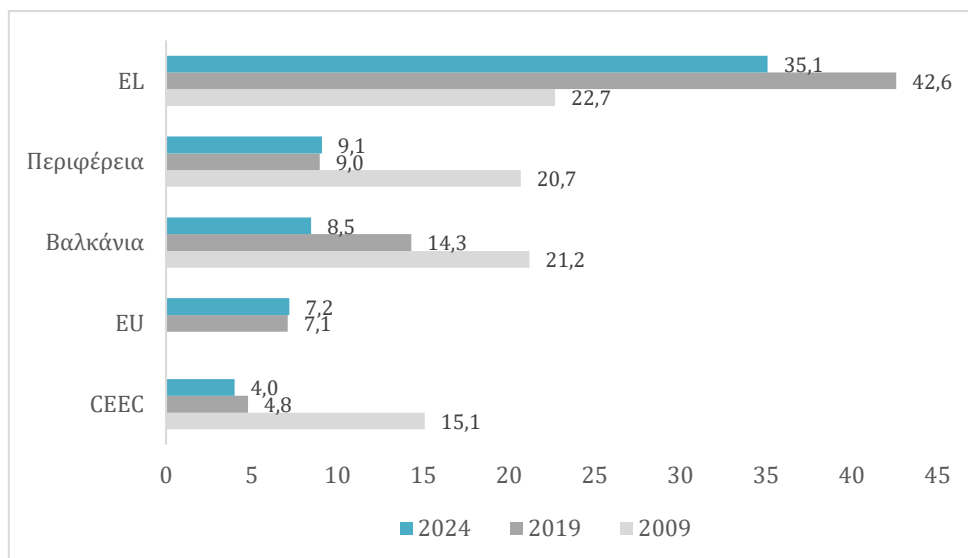
Η οικονομική στενότητα που αντιμετωπίζουν τα νοικοκυριά στη χώρα μας γίνεται, όμως, πιο εμφανής στο Διάγραμμα 3.19α, το οποίο καταγράφει το ποσοστό του πληθυσμού που ζει σε νοικοκυριά με εξαρτώμενα παιδιά και αδυνατεί να ανταποκριθεί σε μια σειρά πάγιες πληρωμές, όπως ενοίκιο ή δόση δανείου, λογαριασμοί νερού, ηλεκτρικού ρεύματος, δόσεις πιστωτικών καρτών κ.ά. Το 2024 διαμορφώθηκε στην Ελλάδα στο υψηλό 46,6%, ποσοστό το οποίο, αν και ελαφρά χαμηλότερο από το 2019, ήταν με διαφορά το υψηλότερο που καταγράφηκε μεταξύ των επιλεγμένων ομάδων κρατών-μελών της ΕΕ. Ειδικότερα, σε σύγκριση με το αντίστοιχο μέσο ποσοστό στα κράτη-μέλη της Βαλκανικής, το ποσοστό στη χώρα μας ήταν υψηλότερο κατά 30 ποσοστιαίες μονάδες, ενώ έναντι των οικονομιών της Περιφέρειας και των κρατών-μελών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης υψηλότερο κατά 34,6 και 40,3 ποσοστιαίες μονάδες αντίστοιχα. Αξίζει να αναφέρουμε ότι πέντε και πλέον έτη μετά το τέλος των Μνημονίων το ποσοστό όσων ζουν στη χώρα μας σε τέτοιου τύπου νοικοκυριά και δεν μπορούν να ανταποκριθούν σε βασικές υποχρεώσεις πληρωμών παραμένει σταθερά υψηλό, χωρίς να εμφανίζει τάση αποκλιμάκωσης στα προ της κρίσης επίπεδα. Αντίθετη είναι η εικόνα σε άλλες περιοχές της ΕΕ, και ειδικά στα κράτη-μέλη των Βαλκανίων και στις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, όπου το ποσοστό αυτό έχει καταγράψει σε σχέση με το 2009 σημαντική μείωση, ως αποτέλεσμα, μεταξύ άλλων, της αύξησης των εισοδημάτων και της έντονης αναπτυξιακής δυναμικής που εμφανίζουν τα τελευταία χρόνια οι συγκεκριμένες χώρες.

Διάγραμμα 3.19: Επιλεγμένοι δείκτες οικονομικής στενότητας στην Ελλάδα και σε επιλεγμένες ομάδες χωρών της ΕΕ (II)

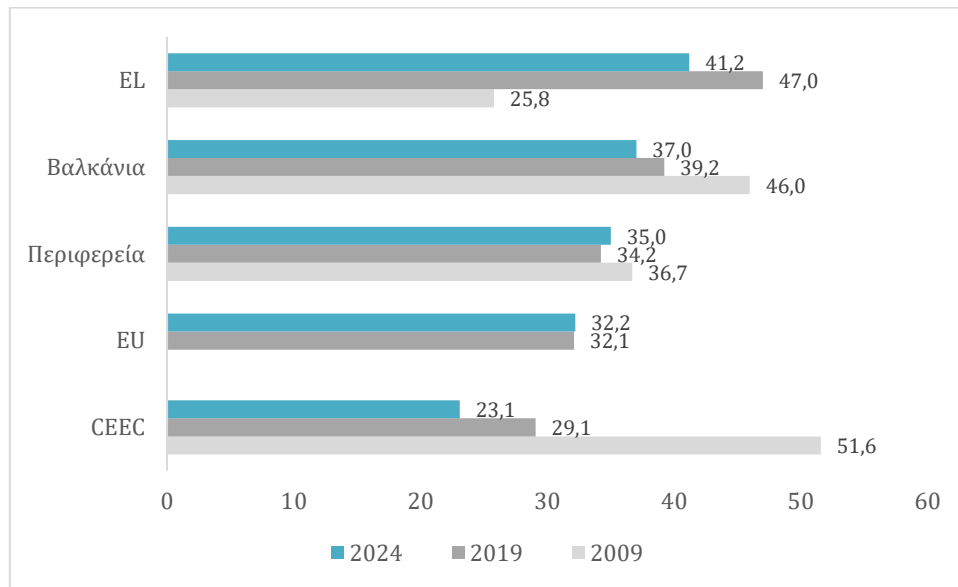
(α) Ποσοστό (%) ατόμων με αδυναμία πληρωμής
πάγιων λογαριασμών, όπως ενοίκιο ή δόση δανείου,
λογαριασμοί οργανισμών κοινής ωφελείας κ.ά.
(νοικοκυριά με εξαρτώμενα παιδιά)

(β) Ποσοστό (%) ατόμων που αδυνατούν
να τα βγάλουν πέρα οικονομικά (νοικοκυριά
με εξαρτώμενα παιδιά)

(γ) Ποσοστό (%) ατόμων που αδυνατούν να ανταποκριθούν σε έκτακτες, αλλά αναγκαίες, δαπάνες (νοικοκυριά με εξαρτώμενα παιδιά)

Πηγή: Eurostat (πρόσβαση: 22.10.2025), επεξεργασία INE ΓΣΕΕ

Σημείωση: Από τη στάθμιση του μέσου όρου των κρατών-μελών των Βαλκανίων για το έτος 2009 εξαιρείται η Κροατία λόγω μη διαθέσιμων στατιστικών δεδομένων.

Με βάση τα παραπάνω στοιχεία, δεν προκαλεί εντύπωση το γεγονός ότι στη χώρα μας το ποσοστό των ατόμων που ζούσαν σε νοικοκυριά με εξαρτώμενα παιδιά και δήλωναν το 2024 ότι δεν κατάφερναν να τα βγάλουν πέρα οικονομικά παρέμενε πολύ υψηλό (35,1%), παρά την αισθητή του μείωση σε σχέση με το 2019 (βλ. Διάγραμμα 3.19β). Το κενό αξιοπρεπούς διαβίωσης που αντιμετωπίζουν αρκετά νοικοκυριά στην Ελλάδα φαίνεται και από τη συγκριτική εξέταση του συγκεκριμένου ποσοστού με το αντίστοιχο μέσο ποσοστό στις υπόλοιπες υπό εξέταση ομάδες χωρών της ΕΕ. Στα κράτη-μέλη της Βαλκανικής και στις οικονομίες της Περιφέρειας, για παράδειγμα, ενώ το 2009 το ποσοστό αυτό ήταν σχεδόν αντίστοιχο με της χώρας μας (22,7% στην Ελλάδα, έναντι 21,2% στα κράτη-μέλη των Βαλκανίων και 20,7% στα κράτη-μέλη της Περιφέρειας), πλέον κυμαίνεται σε επίπεδα πολύ χαμηλότερα (9,1% στα κράτη-μέλη της Περιφέρειας και 8,5% στα κράτη-μέλη των Βαλκανίων, έναντι 35,1% στη χώρα μας). Την καλύτερη επίδοση –εμφανίζοντας μάλιστα μέσο ποσοστό (4%) χαμηλότερο από εκείνο στο σύνολο της ΕΕ (7,2%)– κατέγραψαν το 2024 τα κράτη-μέλη της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης.

Σχετικά μικρότερες αποκλίσεις μεταξύ Ελλάδας και άλλων ευρωπαϊκών χωρών καταγράφονται, τέλος, όσον αφορά το ποσοστό όσων ζούσαν σε νοικοκυριά με εξαρτώμενα παιδιά και δήλωναν ότι αδυνατούσαν να αντεπεξέλθουν σε έκτακτες δαπάνες (Διάγραμμα 3.19γ). Το 2024 το ποσοστό αυτό στην Ελλάδα μειώθηκε στο 41,2% από 47% το 2019· παραμένει, ωστόσο, πολύ υψηλότερο έναντι εκείνου πριν το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης (25,8%). Σε χαμηλότερο επίπεδο, αλλά εγγύτερα σε αυτό της χώρα μας, διαμορφώθηκε το ίδιο έτος το αντίστοιχο ποσοστό στα κράτη-μέλη των Βαλκανίων (37%) και στις οικονομίες της Περιφέρειας (35%). Πολύ καλύτερη επίδοση σημείωσαν το 2024 τα κράτη-μέλη της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, όπου το μέσο ποσοστό των ατόμων που διαβιούσαν σε νοικοκυριά με εξαρτώμενα παιδιά και αδυνατούσαν να ανταποκριθούν σε έκτακτες δαπάνες διαμορφώθηκε στο 23,1%, έναντι 29,1% το 2019 και 51,6% το 2009. Αξίζει να επισημάνουμε ότι, σε αντίθεση με την Ελλάδα, όλες οι υπό εξέταση ομάδες κρατών-μελών της ΕΕ βελτίωσαν τις επιδόσεις τους συγκριτικά με το 2009. Η εξέλιξη αυτή υποδηλώνει μια τάση σημαντικής επιδείνωσης των συνθηκών διαβίωσης στη χώρα μας όχι μόνο σε σχέση με την προ-κρίσης περίοδο, αλλά και συγκριτικά με τα υπόλοιπα κράτη-μέλη της ΕΕ.

Ολοκληρώνοντας την ανάλυση της παρούσας ενότητας, διαπιστώνουμε ότι, παρά τη βελτίωση ορισμένων επιμέρους ποσοτικών δεικτών, τα διαθέσιμα στοιχεία φανερώνουν ότι η ελληνική οικονομία παραμένει εγκλωβισμένη σε ένα υπόδειγμα ανάπτυξης χαμηλής παραγωγικότητας, χαμηλών μισθών και εκτεταμένης κοινωνικής επισφάλειας. Η μείωση της ανεργίας και η αύξηση της απασχόλησης δεν συνοδεύονται από αντίστοιχη ποιοτική αναβάθμιση της εργασίας. Η συγκριτική ανάλυση με τα άλλα κράτη-μέλη της ΕΕ είναι ιδιαίτερα αποκαλυπτική και κρίσιμη. Η Ελλάδα δεν υστερεί πλέον μόνο έναντι των αναπτυγμένων οικονομιών της Βόρειας Ευρώπης, αλλά καταγράφει συστηματική υποχώρηση και σε σχέση με χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης και των Βαλκανίων, οι οποίες εμφανίζουν ταχύτερη σύγκλιση σε κρίσιμους δείκτες απασχόλησης και μισθολογικών αποδοχών. Το γεγονός ότι χώρες με χαμηλότερο σημείο εκκίνησης έχουν πλέον υψηλότερους μισθούς και καλύτερες συνθήκες διαβίωσης από την Ελλάδα συνιστά ένδειξη αδυναμιών της ασκούμενης οικονομικής πολιτικής. Ιδιαίτερα ανησυχητική είναι η παγίωση της εισοδηματικής απόκλισης. Οι αυξήσεις του ΑΕΠ και της οικονομικής δραστηριότητας δεν μεταφράζονται σε αναβάθμιση του βιοτικού επιπέδου της πλειονότητας των εργαζομένων. Αντιθέτως, η Ελλάδα καταγράφει από τις χειρότερες επιδόσεις στην ΕΕ

όσον αφορά την υλική και κοινωνική στέρηση, την αδυναμία κάλυψης βασικών αναγκών και τον κίνδυνο φτώχειας των μισθωτών, ακόμη και σε συνθήκες θετικών ρυθμών οικονομικής μεγέθυνσης. Χωρίς ριζικό επαναπροσανατολισμό της οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής της χώρας προς την ενίσχυση των θεσμών προστασίας της εργασίας και των πραγματικών εισοδημάτων, η ελληνική οικονομία κινδυνεύει να παγιωθεί σε μια τροχιά μόνιμης υστέρησης και όξυνσης των οικονομικών και κοινωνικών ανισοτήτων.

4. Οι εξέλιξη του κόστους στέγασης στην Ελλάδα

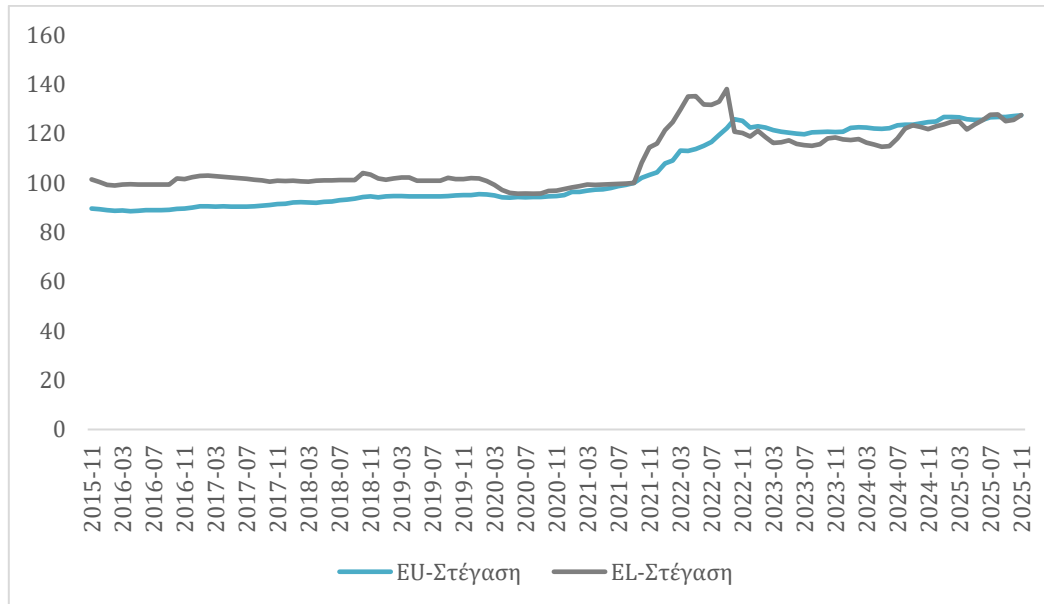
Το δικαίωμα στη στέγαση συνιστά θεμελιώδη πυλώνα κοινωνικής συνοχής, ασφάλειας και δημοκρατικής σταθερότητας στις σύγχρονες κοινωνίες, καθώς διαμορφώνει τις υλικές προϋποθέσεις αξιοπρεπούς διαβίωσης και κοινωνικής ένταξης. Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα η έντονη αύξηση του κόστους στέγασης έχει μετατρέψει την κατοικία από κοινωνικό αγαθό σε πεδίο έντονων κοινωνικών και οικονομικών ανισοτήτων. Η επιβάρυνση των νοικοκυριών από ενοίκια, στεγαστικά έξοδα και ενεργειακό κόστος περιορίζει δραστικά το διαθέσιμο εισόδημα, υπονομεύοντας το επίπεδο ευημερίας και εντείνοντας φαινόμενα στεγαστικής επισφάλειας. Οι πρόσφατες πληθωριστικές πιέσεις ανέδειξαν τις δομικές αδυναμίες του υφιστάμενου στεγαστικού υποδείγματος, αποκαλύπτοντας την έλλειψη επαρκών μηχανισμών προστασίας για ευάλωτες κοινωνικές ομάδες. Παράλληλα, η εκτεταμένη μετατροπή κατοικιών σε βραχυχρόνιες μισθώσεις, ιδίως σε αστικά κέντρα και τουριστικές περιοχές, σε συνδυασμό με τη μειωμένη προσφορά κατοικήσιμων ακινήτων, έχει επιδεινώσει το στεγαστικό πρόβλημα της χώρας. Πρέπει να σημειωθεί ότι το αυξημένο κόστος στέγασης δεν επηρεάζει μόνο τις συνθήκες διαβίωσης των νοικοκυριών, αλλά μεταβάλλει και τη δομή των καταναλωτικών τους δαπανών, περιορίζοντας τη ρευστότητα που κατευθύνεται σε άλλες κατηγορίες δαπανών. Κατ' αυτόν τον τρόπο, η στεγαστική κρίση αποκτά σαφή μακροοικονομική διάσταση, επηρεάζοντας κρίσιμους δείκτες, όπως η οικονομική μεγέθυνση και η χρηματοπιστωτική σταθερότητα της οικονομίας.

Στο Διάγραμμα 4.1 αποτυπώνεται η εξέλιξη του Εναρμονισμένου Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (ΕνΔΤΚ) για την κατηγορία στέγαση στην Ελλάδα και την ΕΕ την τελευταία δεκαετία, αναδεικνύοντας τις πληθωριστικές τάσεις αγαθών και υπηρεσιών που άπτονται της κατηγορίας της στέγασης.⁵ Παρατηρούμε ότι η περίοδος από τον Νοέμβριο του 2015 μέχρι τον Αύγουστο του 2021 χαρακτηρίζεται από μια σταθεροποιητική τάση των τιμών. Στη διάρκεια της πληθωριστικής κρίσης και μέχρι τον Σεπτέμβριο του 2025 ο ΕνΔΤΚ στην κατηγορία στέγαση για τη χώρα μας έχει καταγράψει αύξηση της τάξης των 25,1 ποσοστιαίων μονάδων. Αντίστοιχη είναι, όμως,

⁵ Στοιχεία που παρουσιάζονται στην παρούσα ενότητα είναι διαθέσιμα και στη σχετική Έκθεση *Housing in Europe – 2025 edition* της Eurostat. Η Έκθεση είναι διαθέσιμη στο: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/interactive-publications/housing-2025>

η μεταβολή του ΕνΔΤΚ και στο σύνολο της ΕΕ, παρά το γεγονός ότι το μέσο στεγαστικό κόστος στην ΕΕ κατέγραφε ήπιες αυξητικές τάσεις ήδη από τα μέσα του 2016 και ύστερα.

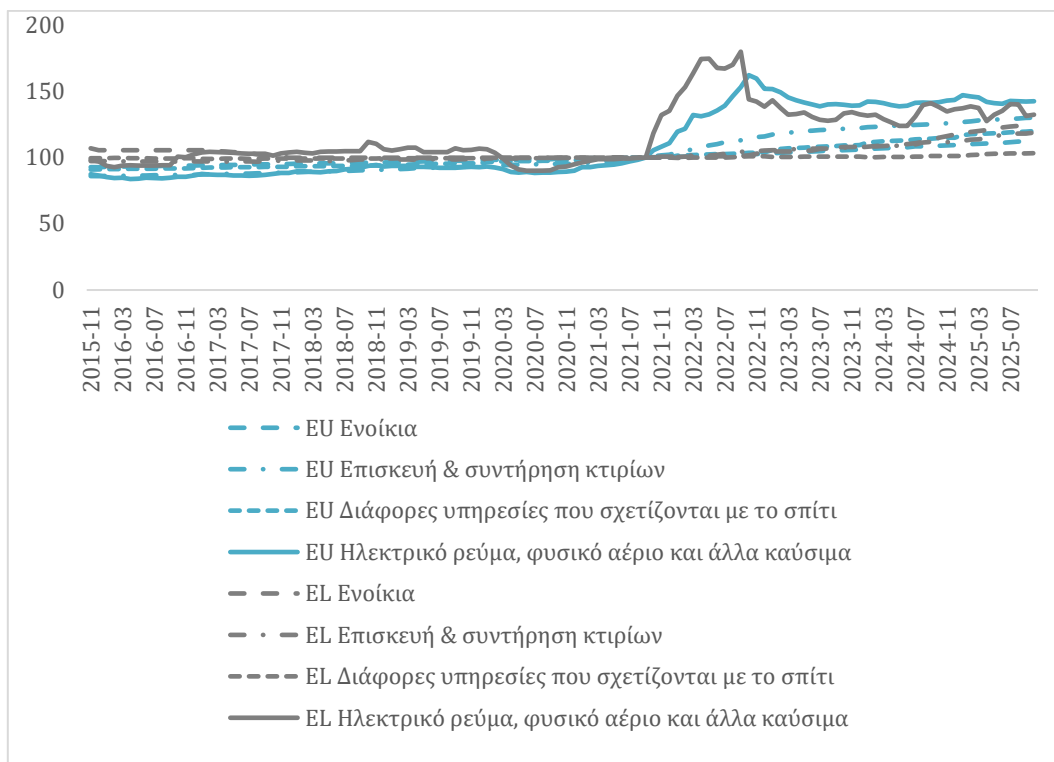
Διάγραμμα 4.1: ΕνΔΤΚ στην κατηγορία «Στέγαση» (Ελλάδα και ΕΕ, Νοέμβριος 2015-Νοέμβριος 2025, Σεπτέμβριος 2021=100)

Πηγή: Eurostat

Το Διάγραμμα 4.2 παρουσιάζει την εξέλιξη του ΕνΔΤΚ των βασικών παραγόντων που τροφοδότησαν την αύξηση του κόστους στέγασης τόσο στην Ελλάδα όσο και στην ΕΕ συνολικά. Τις μεγαλύτερες αυξήσεις την περίοδο Σεπτέμβριος 2021-Σεπτέμβριος 2025 παρουσιάζει το ενεργειακό κόστος (υποομάδα «Ηλεκτρικό ρεύμα, φυσικό αέριο και άλλα καύσιμα»), όπου ο ΕνΔΤΚ ενισχύθηκε κατά 31,4 και 42,2 ποσοστιαίες μονάδες σε Ελλάδα και ΕΕ αντίστοιχα. Παρά την πρόσκαιρη υποχώρηση που σημείωσε τους τελευταίους μήνες του 2022, αξίζει να σημειωθεί ότι από τις αρχές του 2023 και ύστερα ο ΕνΔΤΚ στην εν λόγω κατηγορία παρουσιάζει μεσοσταθμικά ήπια αυξητική τάση.

Διάγραμμα 4.2: ΕνΔΤΚ στις επιμέρους υποομάδες της κατηγορίας «Στέγαση» (Ελλάδα και ΕΕ, Νοέμβριος 2015-Νοέμβριος 2025, Σεπτέμβριος 2021=100)

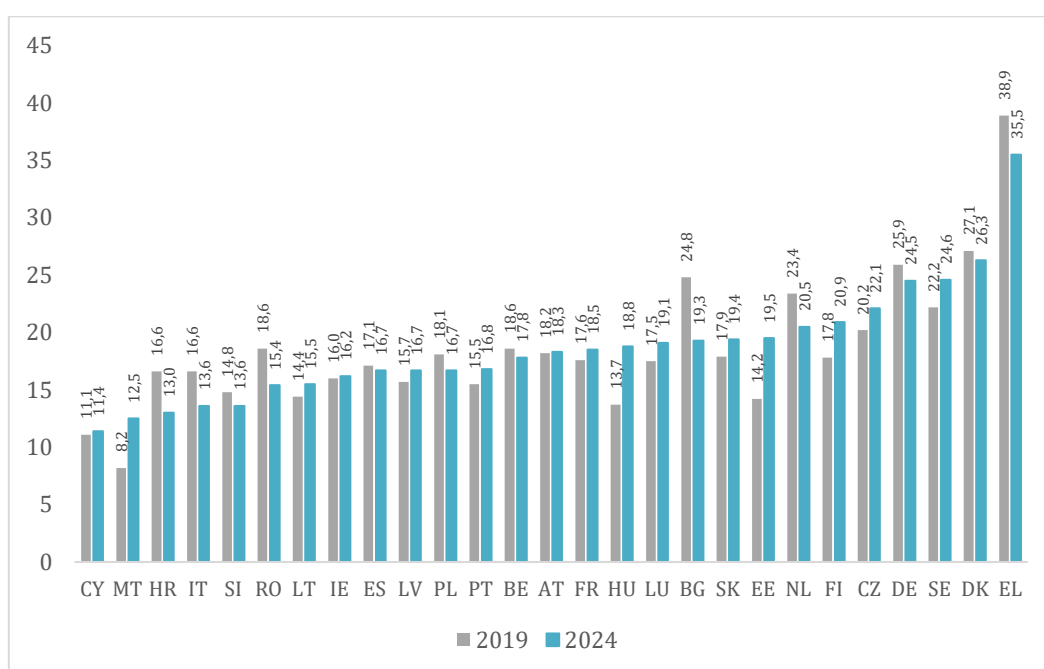
Πηγή: Eurostat

Λιγότερο έντονη ήταν η θετική μεταβολή του τιμάριθμου στις υπόλοιπες κατηγορίες που συνέβαλαν στην αύξηση του στεγαστικού κόστους. Ειδικότερα, για την ίδια περίοδο, η υποκατηγορία «Επισκευή και συντήρηση κτιρίων» παρουσίασε αύξηση 18,1 ποσοστιαίων μονάδων στην Ελλάδα (έναντι 29,8 στην ΕΕ), η υποκατηγορία «Ενοίκια» αυξήθηκε κατά 24,5 ποσοστιαίες μονάδες (έναντι 12 στην ΕΕ), ενώ στην υποομάδα «Διάφορες υπηρεσίες που σχετίζονται με το σπίτι» ο ΕνΔΤΚ αυξήθηκε ήπια, σημειώνοντας άνοδο μόλις 3,1 ποσοστιαίων μονάδων, σε σύγκριση με μέση αύξηση 19,5 ποσοστιαίων μονάδων στα κράτη-μέλη της ΕΕ. Σημειώνεται ότι σε όλες τις υποομάδες της κατηγορίας «Στέγαση» ο ΕνΔΤΚ στην Ελλάδα κατέγραψε τους μήνες Οκτώβριο και Νοέμβριο του 2025 άνοδο σε σχέση με τον Σεπτέμβριο του ίδιου έτους.

Για να αξιολογήσουμε, όμως, πληρέστερα το εύρος και τις επιπτώσεις της στεγαστικής κρίσης τόσο στην Ελλάδα όσο και στα υπόλοιπα κράτη-μέλη, θα ήταν σκόπιμο να αντιπαραβάλουμε την παρατηρούμενη αύξηση των τιμών στέγασης με την τρέχουσα οικονομική κατάσταση των πολιτών και των νοικοκυριών σε κάθε χώρα ξεχωριστά. Το

Διάγραμμα 4.3 παραθέτει στοιχεία για την εξέλιξη του ποσοστού δαπανών στέγασης στο διαθέσιμο εισόδημα πριν και κατά τη διάρκεια της πληθωριστικής κρίσης. Ο εν λόγω δείκτης επιτρέπει να κατανοήσουμε πληρέστερα τον βαθμό οικονομικής επιβάρυνσης των νοικοκυριών από το κόστος στέγασης αλλά και το πόσο προσιτή είναι η στέγη ως αγαθό.

Διάγραμμα 4.3: Ποσοστό (%) δαπανών στέγασης στο διαθέσιμο εισόδημα στα κράτη-μέλη της ΕΕ (2019 και 2024)

Πηγή: Eurostat

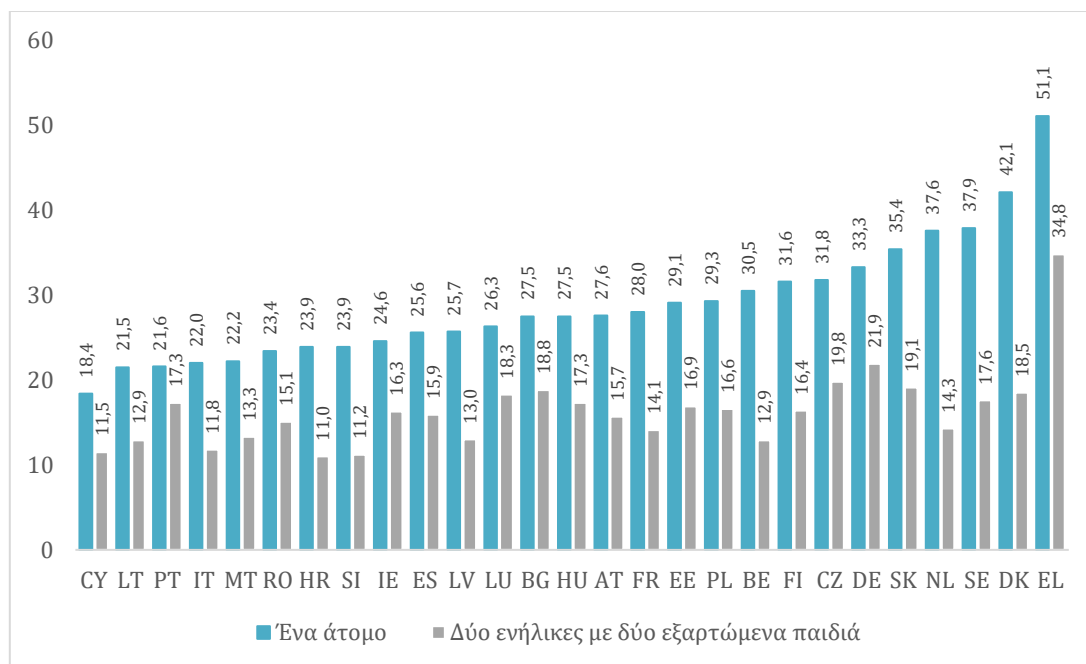
Παρατηρούμε ότι το 2024 το 35,5% του διαθέσιμου εισοδήματος των πολιτών στην Ελλάδα κατευθυνόταν στη στέγαση. Το ποσοστό αυτό, παρά την αποκλιμάκωσή του σε σχέση με το 2019 (38,9%), παραμένει το υψηλότερο ποσοστό μεταξύ των κρατών-μελών της ΕΕ και αποκλίνει σημαντικά από τα αντίστοιχα ποσοστά των υπόλοιπων χωρών της Ένωσης. Χώρες που καταγράφουν χαμηλότερα επίπεδα μισθών, όπως η Βουλγαρία,⁶ παρουσιάζουν χαμηλότερα επίπεδα δαπάνης στέγασης στο διαθέσιμο εισόδημα. Η απόκλιση αυτή μάλιστα δεν είναι αμελητέα, καθώς φτάνει τις 16,2 ποσοστιαίες μονάδες. Τα αυξημένα επίπεδα του δείκτη σε σχέση με τις υπόλοιπες

⁶ Τα στοιχεία αφορούν το επίπεδο του μέσου ετήσιου προσαρμοσμένου μισθού πλήρους απασχόλησης στα κράτη-μέλη της ΕΕ σε ονομαστικούς όρους.

χώρες της ΕΕ υποδηλώνουν αυξημένο κίνδυνο στεγαστικής επισφάλειας και ευρύτερες κοινωνικές επιπτώσεις, καθιστώντας τη στέγαση έναν από τους κρισιμότερους άξονες οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής για τη χώρα.

Το Διάγραμμα 4.4 αποτυπώνει με μεγαλύτερη ακρίβεια την οικονομική επιβάρυνση που προκύπτει από το κόστος στέγασης, καθώς καταγράφει το ποσοστό του διαθέσιμου εισοδήματος που δαπανούσαν το 2024 δύο τύποι νοικοκυριών –ένα μονοπρόσωπο και ένα που αποτελείται από δύο ενήλικες και δύο εξαρτώμενα παιδιά– για την κάλυψη του στεγαστικού τους κόστους. Πιο συγκεκριμένα, τα μονοπρόσωπα νοικοκυριά στην Ελλάδα δαπανούσαν το 51,1% του διαθέσιμου εισοδήματός τους για να καλύψουν τις στεγαστικές ανάγκες. Το ποσοστό αυτό είναι το υψηλότερο ανάμεσα στα κράτη-μέλη της ΕΕ και ενδεικτικό για τον περιορισμό της οικονομικής και της κοινωνικής αυτονομίας του ατόμου στη χώρα μας. Αντίστοιχη εικόνα παρουσιάζουν τα στοιχεία και για τα τετραμελή νοικοκυριά, καθώς η Ελλάδα παρουσιάζει επίσης τη χειρότερη επίδοση. Τα εν λόγω νοικοκυριά δαπανούσαν το 34,8% του διαθέσιμου εισοδήματός τους, αποκλίνοντας σημαντικά από τα αντίστοιχα ποσοστά των υπόλοιπων κρατών-μελών της ΕΕ.

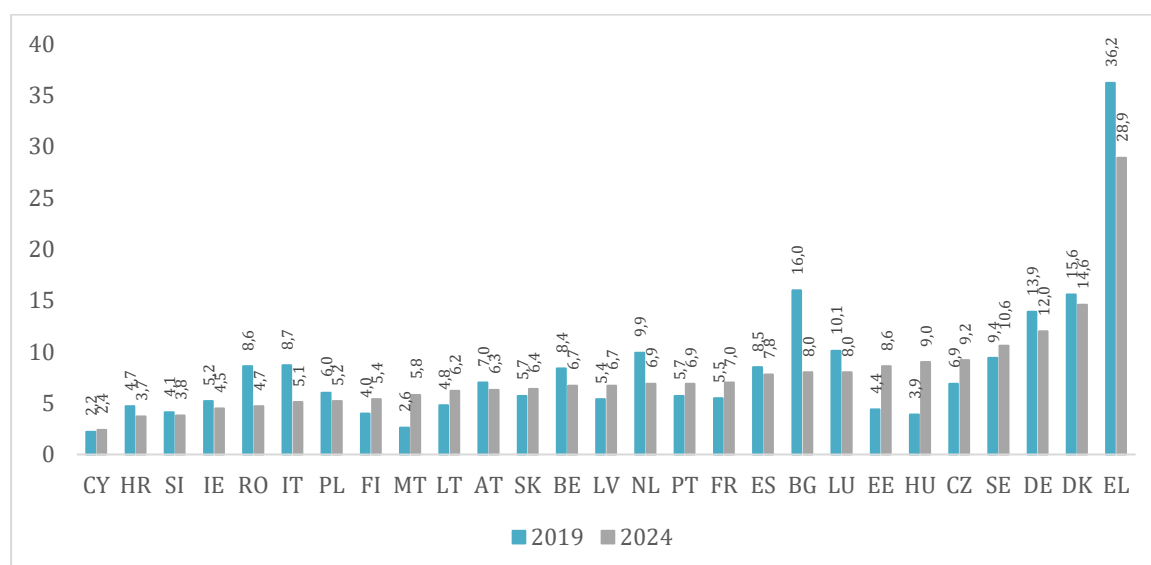
Διάγραμμα 4.4: Ποσοστό (%) δαπανών στέγασης στο διαθέσιμο εισόδημα
επιλεγμένων νοικοκυριών στα κράτη-μέλη της ΕΕ (2024)

Πηγή: Eurostat

Στο Διάγραμμα 4.5 εξειδικεύεται περαιτέρω το φαινόμενο της οικονομικής επιβάρυνσης που προκύπτει από το στεγαστικό κόστος, καθώς αποτυπώνεται η εξέλιξη του ποσοστού υπερβολικής επιβάρυνσης του στεγαστικού κόστους τόσο πριν όσο και κατά τη διάρκεια της πληθωριστικής κρίσης. Ο συγκεκριμένος δείκτης αποτελεί ένα αρκετά αξιόπιστο μέτρο του πραγματικού οικονομικού κόστους που προκαλούν στους πολίτες οι δαπάνες στέγασης,⁷ καθώς αποτυπώνει το ποσοστό του πληθυσμού που διαβιώνει σε νοικοκυριά στα οποία το στεγαστικό κόστος υπερβαίνει το 40% του διαθέσιμου εισοδήματός τους. Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία, το ποσοστό αυτό στην Ελλάδα το 2024 ανερχόταν στο 28,9%. Πρόκειται για τη χειρότερη επίδοση ανάμεσα στα κράτη-μέλη της ΕΕ, παρά την υποχώρηση που σημειώθηκε συγκριτικά με το 2019.

Διάγραμμα 4.5: Ποσοστό (%) υπερβολικής επιβάρυνσης του κόστους στέγασης στα κράτη-μέλη της ΕΕ (2019 και 2024)

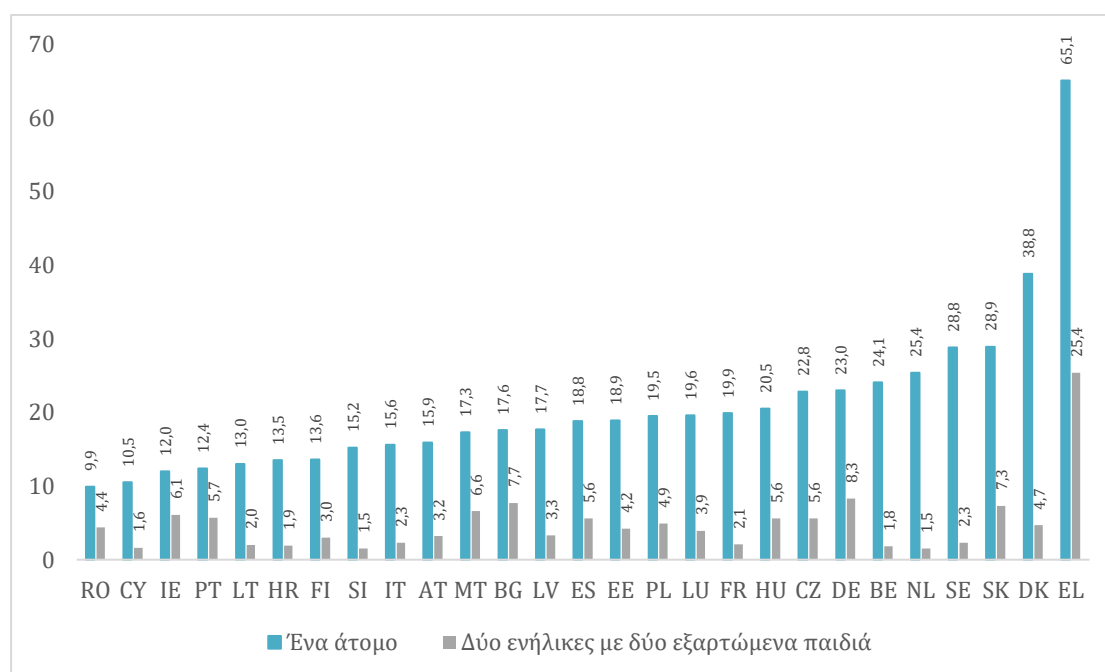
Πηγή: Eurostat

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η εξειδίκευση του ποσοστού υπερβολικής επιβάρυνσης του στεγαστικού κόστους σε διαφορετικούς τύπους νοικοκυριών, όπως αυτή αποτυπώνεται

⁷ Από τον υπολογισμό του κόστους στέγασης και του διαθέσιμου εισοδήματος εξαιρούνται τα επιδόματα στέγασης. Ως διαθέσιμο εισόδημα λογίζεται το ισοδύναμο διαθέσιμο εισόδημα του νοικοκυριού. Για τα στοιχεία που περιλαμβάνονται στις δαπάνες στέγασης και για άλλες πληροφορίες που αφορούν τον συγκεκριμένο δείκτη βλ. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Housing_cost_overburden_rate

στο Διάγραμμα 4.6. Εξετάζοντας τα μονοπρόσωπα νοικοκυριά, προκύπτει ότι το 2024 το ποσοστό υπερβολικής επιβάρυνσης κόστους στέγασης ανερχόταν στο 65,1%. Το ποσοστό αυτό είναι και πάλι το υψηλότερο ανάμεσα στα κράτη-μέλη της ΕΕ και εμφανίζει σημαντική απόκλιση από τη δεύτερη χώρα με το υψηλότερο ποσοστό (Δανία, 38,8%). Αντίστοιχη είναι και η εικόνα που παρουσιάζουν τα νοικοκυριά τα οποία αποτελούνται από δύο ενήλικες με δύο εξαρτώμενα παιδιά, καθώς το ποσοστό υπερβολικής επιβάρυνσης για τον εν λόγω τύπο νοικοκυριού το 2024 ανερχόταν στο 25,4%.

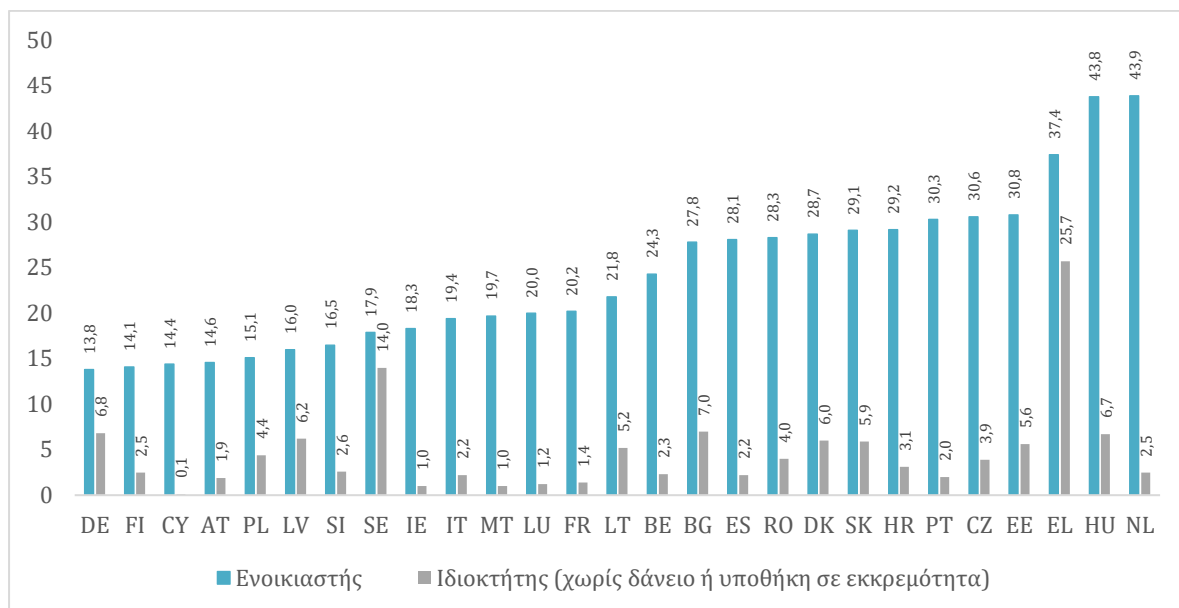
Διάγραμμα 4.6: Ποσοστό (%) υπερβολικής επιβάρυνσης του κόστους στέγασης
επιλεγμένων νοικοκυριών στα κράτη-μέλη της ΕΕ (2024)

Πηγή: Eurostat

Στο Διάγραμμα 4.7 παρουσιάζεται το ποσοστό υπερβολικής επιβάρυνσης του κόστους στέγασης ανάλογα με το καθεστώς ιδιοκτησίας της κατοικίας. Τα στοιχεία για το 2024 αποτυπώνουν ότι το ποσοστό αυτό για τους ενοικιαστές ανερχόταν στην Ελλάδα στο 37,4% (τρίτο υψηλότερο ποσοστό στην ΕΕ), όταν την ίδια στιγμή το αντίστοιχο ποσοστό για τα άτομα σε ιδιόκτητη κατοικία και χωρίς δανειακές εκκρεμότητες (δάνειο ή υποθήκη σε εκκρεμότητα) ήταν 25,7%, το υψηλότερο μεταξύ των κρατών-μελών της ΕΕ.

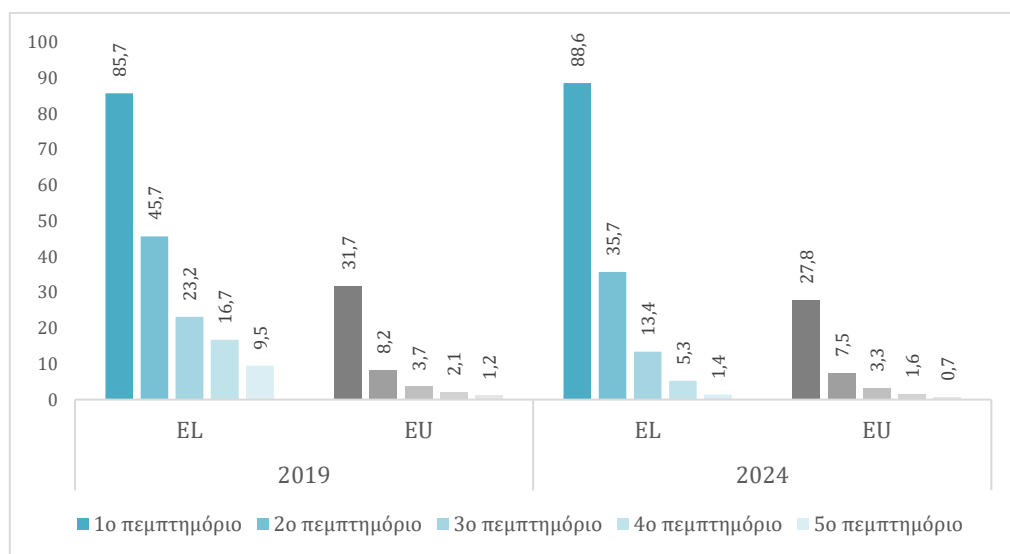
Διάγραμμα 4.7: Ποσοστό (%) υπερβολικής επιβάρυνσης του στεγαστικού κόστους
(βάσει κυριότητας της κατοικίας) στα κράτη-μέλη της ΕΕ (2024)

Πηγή: Eurostat

Αξίζει να αναφερθεί ότι η επιβάρυνση που προκύπτει από το κόστος στέγασης δεν κατανέμεται ομοιόμορφα και ισόποσα σε όλα τα κοινωνικά στρώματα. Επομένως, παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον η διαφοροποίηση του ποσοστού υπερβολικής επιβάρυνσης του στεγαστικού κόστους ανάλογα την εισοδηματική κατάσταση των πολιτών. Ειδικότερα, το Διάγραμμα 4.8 δείχνει ότι για τα άτομα που ανήκαν στο φτωχότερο εισοδηματικό πεμπτημόριο (1ο πεμπτημόριο) το ποσοστό υπερβολικής επιβάρυνσης του κόστους στέγασης ανερχόταν το 2024 στο υψηλό 88,6%, έναντι μόλις 27,8% στο σύνολο της ΕΕ.

Διάγραμμα 4.8: Ποσοστό (%) υπερβολικής επιβάρυνσης του στεγαστικού κόστους ανά εισοδηματικό πεμπτημόριο στα κράτη-μέλη της ΕΕ (2019 και 2024)

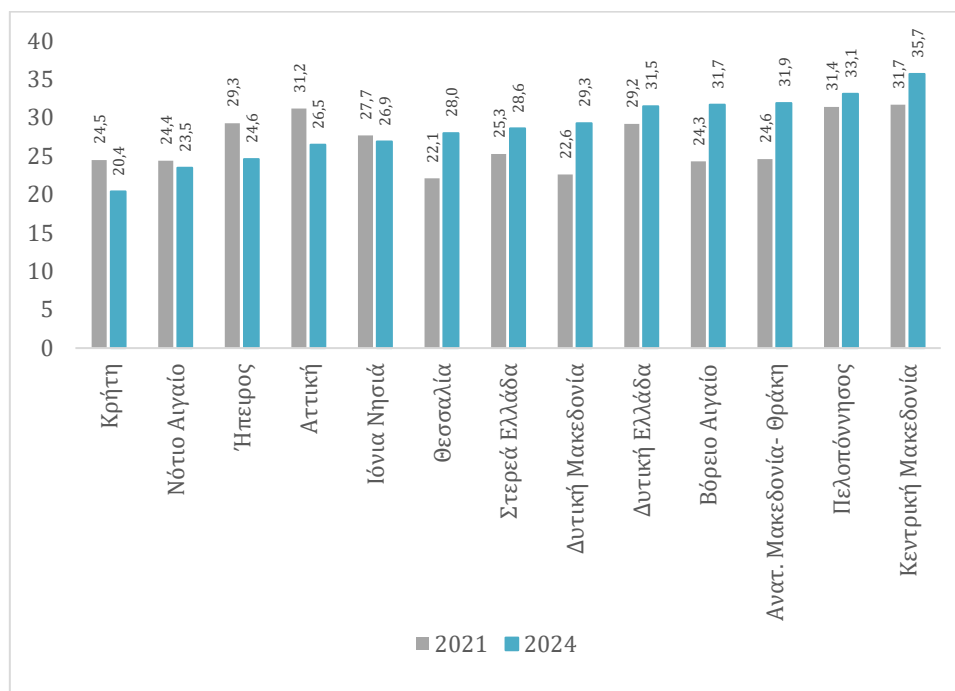
Πηγή: Eurostat

Παράλληλα, παρατηρείται ότι οι αποκλίσεις στα αμέσως πλουσιότερα πεμπτημόρια της εισοδηματικής κατανομής παρουσιάζουν άμβλυνση, παρά το γεγονός ότι και πάλι παραμένουν σημαντικές. Συγκεκριμένα, στο 2ο εισοδηματικό πεμπτημόριο η απόκλιση του ποσοστού υπερβολικής επιβάρυνσης του κόστους στέγασης μεταξύ Ελλάδας και ΕΕ το 2024 ήταν 28,2 ποσοστιαίες μονάδες, στο 3ο εισοδηματικό πεμπτημόριο 10,1 ποσοστιαίες μονάδες, ενώ στο 4ο εισοδηματικό πεμπτημόριο 3,7 ποσοστιαίες μονάδες. Αντίθετα, για τον πληθυσμό που ανήκει στο ανώτερο 20% της εισοδηματικής κατανομής (5ο πεμπτημόριο) η συγκεκριμένη απόκλιση το 2024 ήταν οριακή (0,7 ποσοστιαίες μονάδες), όταν τέσσερα χρόνια πριν κυμαινόταν στις 8,3 ποσοστιαίες μονάδες. Παρατηρούμε δηλαδή μείωση της οικονομικής επιβάρυνσης των πλουσιότερων ατόμων στη χώρα μας, από 9,5% το 2019 στο 1,4% το 2024. Με δεδομένο ότι το αντίστοιχο ποσοστό για τα άτομα του 1ου πεμπτημορίου αυξήθηκε την ίδια περίοδο, 88,6% το 2024 έναντι 85,7% το 2019, η εξέλιξη αυτή αποτελεί ένδειξη διεύρυνσης της ανισότητας μεταξύ των φτωχότερων και των πλουσιότερων πληθυσμιακών ομάδων στην Ελλάδα, τουλάχιστον όσον αφορά το κόστος στέγασης.

Διαφοροποιήσεις, όμως, ως προς το ποσοστό υπερβολικής επιβάρυνσης του στεγαστικού κόστους παρουσιάζονται και σε περιφερειακό επίπεδο. Το Διάγραμμα 4.9

εξειδικεύει τον παραπάνω ισχυρισμό και παρουσιάζει τα ποσοστά υπερβολικής επιβάρυνσης κόστους στέγασης ανάμεσα στις 13 περιφέρειες της Ελλάδας.

Διάγραμμα 4.9: Ποσοστό (%) υπερβολικής επιβάρυνσης του στεγαστικού κόστους ανά περιφέρεια (2021 και 2024)

Πηγή: Eurostat

Παρατηρούμε ότι το 2024 το υψηλότερο ποσοστό εμφάνισαν κατά σειρά οι περιφέρειες Κεντρικής Μακεδονίας (35,7%), Πελοποννήσου (33,1%), Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης (31,9%), Βορείου Αιγαίου (31,7%) και Δυτικής Ελλάδας (31,5%). Στον αντίποδα, το ίδιο έτος τα χαμηλότερα ποσοστά επιβάρυνσης κατέγραψαν οι περιφέρειες Κρήτης (20,4%) και Νοτίου Αιγαίου (23,5%), ακολουθούμενες από τις περιφέρειες Ηπείρου (24,6%), Αττικής (26,5%) και Ιονίων Νήσων (26,9%). Κοντά στον μέσο όρο της χώρας (28,9%) κυμάνθηκαν, τέλος, τα αντίστοιχα ποσοστά στη Θεσσαλία (28%) και στις περιφέρειες Στερεάς Ελλάδας (28,6%) και Δυτικής Μακεδονίας (29,3%). Τονίζεται ότι οκτώ από τις δεκατρείς περιφέρειες της χώρας κατέγραψαν το 2024 υψηλότερα ποσοστά υπερβολικής επιβάρυνσης του στεγαστικού κόστους έναντι του 2021.⁸

⁸ Μη διαθέσιμα στοιχεία για το 2019.

Ολοκληρώνοντας, η χώρα μας καταγράφει συστηματικά τις χειρότερες επιδόσεις στην ΕΕ όσον αφορά την οικονομική επιβάρυνση των νοικοκυριών από το κόστος στέγασης. Το γεγονός ότι πάνω από το ένα τρίτο του διαθέσιμου εισοδήματος κατευθύνεται στη στέγαση, ενώ για τα μονοπρόσωπα νοικοκυριά το ποσοστό αυτό υπερβαίνει το 50% συνιστά ένδειξη αναπτυξιακής δυσλειτουργίας. Η μεγάλη επιβάρυνση του στεγαστικού κόστους, ιδιαίτερα για τα χαμηλότερα εισοδηματικά στρώματα, λειτουργεί ως διαδικασία αναδιανομής εισοδήματος σε βάρος των πιο ευάλωτων κοινωνικών ομάδων. Ιδιαίτερη σημασία έχει το γεγονός ότι η επιβάρυνση αυτή δεν κατανέμεται ισόρροπα, αλλά πλήττει δυσανάλογα τα φτωχότερα νοικοκυριά, τους ενοικιαστές, τα μονοπρόσωπα νοικοκυριά και τις οικογένειες με ανήλικα παιδιά. Παράλληλα, η στεγαστική κρίση αποκτά σαφή μακροοικονομική διάσταση. Η συρρίκνωση του διαθέσιμου εισοδήματος λόγω στεγαστικών δαπανών περιορίζει την κατανάλωση, ενισχύει τη χρηματοοικονομική επισφάλεια και συμβάλλει στα υψηλά ποσοστά υλικής και κοινωνικής στέρησης. Συνολικά, τα ευρήματα αναδεικνύουν ότι χωρίς ριζική αναθεώρηση της στεγαστικής πολιτικής, ρύθμιση της αγοράς και αντιμετώπιση της εμπορευματοποίησης της κατοικίας, η «ανάπτυξη» στην Ελλάδα θα συνεχίσει να βιώνεται από την κοινωνική πλειονότητα ως παράγοντας ανασφάλειας και όχι ευημερίας. Η στέγαση, από θεμελιώδες κοινωνικό δικαίωμα, κινδυνεύει να παγιωθεί ως μηχανισμός κοινωνικού αποκλεισμού. Το ερώτημα, επομένως, είναι εάν θέλουμε μια ανάπτυξη που αποτυπώνεται σε ορισμένους συμβατικούς μακροοικονομικούς δείκτες ή μια ανάπτυξη που βελτιώνει τις ζωές των ανθρώπων. Η οικονομία της αξιοπρέπειας υπερβαίνει τα συμβατικά οικονομικά μεγέθη. Αφορά την ασφάλεια, την αξιοπρεπή διαβίωση και τη συνοχή της κοινωνίας.

Βιβλιογραφία

- European Trade Union Institute (2025). *Benchmarking Working Europe 2025. Quality jobs for sustainable competitiveness*, Brussels.
- ΙΝΕ ΓΣΕΕ (2025). *Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση. Ετήσια Έκθεση*, Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ, Αθήνα.
- Samans, R. (2024). *Human-Centred Economics: The Living Standards of Nations*, Cham, Switzerland: Palgrave Macmillan.
- Τράπεζα της Ελλάδας (2025). *Νομισματική Πολιτική. Ενδιάμεση Έκθεση 2025*, Αθήνα, Δεκέμβριος.
- Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών (2025). *Πολυετής Δημοσιονομικός Προγραμματισμός 2026-2029*, Αθήνα, Νοέμβριος.
- Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών (2025). *Εισηγητική Έκθεση Προϋπολογισμού 2026*, Αθήνα, Νοέμβριος.

